

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
FILOZOFICKÁ FAKULTA
ÚSTAV BOHEMISTIKY

DIPLOMOVÁ PRÁCE

PROPRIA VE STARŠÍCH CESTOPISECH

Vedoucí práce: doc. PhDr. Marie Janečková, CSc.

Jméno a příjmení autora: Bc. Petra Hodinová

Studijní obor: Bohemistika

Ročník 2.

2020

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně, pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledky obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

České Budějovice 27. července 2020

.....
vlastnoruční podpis studentky

Poděkování

Děkuji své vedoucí práce paní doc. PhDr. Marii Janečkové, CSc., za její cenné rady, kterými přispěla k vytvoření této práce. Rovněž děkuji paní docence za její trpělivost a laskavý přístup, kterého se mi dostalo. Chtěla bych na tomto místě vyjádřit své poděkování všem vyučujícím, kteří mě při studiu mnohému naučili.

Anotace

Tématem diplomové práce jsou vlastní jména osob a vlastní jména místní v cestopisu Kryštofa Haranta *Putování aneb cesta z království Českého do města Benátek, odtud po moři do země Svaté, země Jüdské a dále do Egypta a velikého města Kairu*. Onomastický materiál získaný excerpcí je podroben lingvistické analýze. Výzkumná část práce se soustředí na antroponyma a toponyma, na jejich rozřídění do požadovaných skupin a též na onomastický rozbor. Součástí práce je i statistika s procentuálním vyjádřením, které se opírá o excerpcí získaná propria.

Annotation

The aim of this master's thesis are personal names and geographicals names in the travelogue which was written by Kryštof Harant z Položic a Bezdrůžic. The travelogue is called *Putování aneb cesta z království Českého do města Benátek, odtud po moři do země Svaté, země Jůdské a dále do Egypta a velikého města Kairu*. Onomastics material is subjected to linguistic analysis. The significant research part deals with personal names and geographicals names, focuses on classification into required groups and on the analysis of onomastics. The part of this thesis is a statistics with percentage expression of acquired results.

Obsah	
Úvod.....	9
TEORETICKÁ ČÁST	11
1. Úvod do onomastiky a rozdělení proprií.....	11
2. Základy onomastiky	13
2.1 Obecný základ	13
2.2 Zájem nelingvistických disciplín.....	17
2.3 Jiná kritéria třídění vlastních jmen	18
2.4 Toponymické modely	19
3. Vývoj osobních jmen a příjmení	21
3.1 Úvod k vývoji osobních jmen.....	21
3.2 Vznik druhého osobního jména, předchůdce příjmení.....	21
3.3 O původu našich příjmení	22
4. Vývoj příjmí	26
4.1 Příjmí	26
4.2 Období 1300 – 1500	26
4.3 Období 1500 – 1786	28
4.4 Období 1786 – 2010	29
5. Cestopisy v české literatuře.....	29
5.1 Cestopisy	29
5.2 Heřman Černín z Chudenic	30
5.3 Kryštof Harant z Polžic a Bezdružic	31
VÝZKUMNÁ ČÁST	36
6. Metodologie	36
7. Antroponyma.....	39
7.1. Antroponyma jednojmenná	39
7.1.1 Jména osob světských.....	39

7.1.1.1	Jména řeckého a hebrejského původu včetně starozákonních.....	39
7.1.1.2	Jména latinská nebo polatinštělá zápisem	40
7.1.1.3	Jména řeckého původu.....	46
7.1.1.4	Jména germánského původu	48
7.1.1.5	Starogermánská jména	50
7.1.1.6	Jména jiného původu	50
7.1.1.7	Ženská jména	51
7.1.2	Jména světců a světic	52
7.1.2.1	Mužská jména	52
7.1.2.2	Ženská jména	55
7.2.	Antroponyma dvoujmenná	55
7.2.1	Jména z území Čech	55
7.2.2	Jména z cizích oblastí	56
7.3.	Antroponyma neúplná	57
7.3.1	Jen příjímí	57
7.3.2	Jen přídomek.....	57
7.3.3	Příjímí s lokalizací	57
7.4	Skupinová vlastní jména.....	58
7.4.1	Jména obyvatelská	58
7.4.2	Skupinová jména (etnonyma)	58
8.	Toponyma	60
8.1	Vlastní jména míst osídlených (oikonyma).....	60
8.1.1	Města a obce	60
8.1.2	Urbanonyma	72
8.1.3	Kraje, provincie a jiné oblasti v daných zemích.....	75
8.1.4	Země a světadíly	78
8.2	Vlastní jména míst neosídlených (anoikonyma, jména pomístní).....	83

8.2.1. Hydronyma	83
8.2.2 Oronyma	87
9. Statistika onymického materiálu	90
Závěr	92
Prameny	95
Seznam literatury	95
Seznam použitých zkratek	98

Úvod

Cílem této diplomové práce je jazyková sonda do cestopisné knihy Kryštofa Haranta z Polžic a Bezdržic, která nese název *Putování aneb cesta z království Českého do města Benátek, odtud po moři do země Svaté, země Jüdské a dále do Egypta a velikého města Kairu*. Pracovali jsme s novým vydáním cestopisu z roku 2017, který edičně připravila Hana Bočková ve spolupráci s Markétou Melounovou. Práce si klade za cíl popsat z hlediska onomastického vlastní jména osob (antroponyma) a vlastní jména míst (toponyma) z šesti kapitol tohoto díla.

Teoretická část diplomové práce se věnuje nejprve onomastice, jakožto lingvistické disciplíně a obecně rozdělení vlastních jmen (proprií). Součástí teoretické části je i kapitola, v níž se blíže popisují a rozdělují zejména vlastní jména osob. Kromě rodných (křestních) jmen je pozornost věnována také vzniku a vývoji příjímí, ze kterých se následně vyvinula příjmení. K vytvoření teoretické části diplomové práce přispěly práce Rudolfa Šrámka, *Úvod do obecné onomastiky* (1999), monografie Miloslavy Knappové, *Naše a cizí příjmení v současné češtině* (2008) a dále monografie Jany Pleskalové, *Vývoj vlastních jmen osobních v českých zemích v letech 1000–2010* (2011). Připojená kapitola o exonymech pochází od Milana Harvalíka z *Nového encyklopedického slovníku češtiny* (2017). Vysvětluje pojetí exonym a vymezuje jejich typy.

Součástí diplomové práce je i kapitola o cestopisné literatuře. Inspirací nám byla práce Josefa Polišínského a Simony Binkové *Česká touha cestovatelská* (1989), obsahující cestopisy, deníky a záznamy z cest podniknutých v 17. století.

V další části diplomové práce je pozornost věnována osobě Kryštofa Haranta z Polžic a Bezdržic, jeho životu. Oporou nám byla kniha Františka Kožíka *Cesta Kryštofa Haranta z Polžic a z Bezdržic a na Pecce* (2. vydání, 2002). Kožík vyprávění přepsal podle vydání z roku 1854, opatřeného životopisnými a historickými údaji od Karla Jaromíra Erbena.

Pro výzkumnou část práce bylo nutné provést excerpci onomastického materiálu. Soustředili jsme se pouze na antroponyma a toponyma. Získaný materiál jsme museli roztřídit a vymezit jednotlivé skupiny, do kterých jsme přiřazovali vlastní jména. Pro antroponyma jsme zvolili jemnější třídění na jednojmenná a vícejmenná, mezi něž byla rozdělena jména hebrejského, řeckého, latinského, germánského původu. Převažují jména mužská, méně je ženských antroponym. Bylo nutné vyčlenit i skupinu

neúplných pojmenování, kde bylo užito buď jen příjímí, nebo jen přídomek (šlechtický predikát) s lokalizací, nebo bylo užito příjímí s lokalizací. Poslední skupinu antroponym tvořila skupinová vlastní jména.

Toponyma bylo nutné po provedení jazykové analýzy roztrždit a rozlišit místa osídlená (oikonyma), do kterých patří města a obce, dále vlastní jména místní označující objekty ležící na katastru města (urbanonyma), také kraje a provincie a jiné oblasti v daných zemích, v neposlední řadě pak země a světadíly. Do skupiny neosídlených míst, pomístních jmen (anoikonym) jsme zařadili hydronyma (jména vodních toků) a oronyma (jména pohoří, hor).

Potíže působily starší názvy latinské a řecké a více pojmenování pro jedno místo. Některá exonyma jsme dohledávali v *Indexu českých exonym* (2011), názvy některých územních částí, krajů jsme si částečně ověřili v publikaci *Jména států a jejich územních částí* (2009). Práce s onomastickým materiálem získaným excerpací šesti kapitol cestopisu byla obtížná, ale poučná.

TEORETICKÁ ČÁST

1. Úvod do onomastiky a rozdělení proprií

Nauka o vlastních jménech neboli onytech (propriích) se nazývá onomastika. Je považována za samostatnou subdisciplínu lingvistiky. Je to nauka, která se zabývá vznikem, fungováním a strukturací propriální sféry (Šrámek, 1999, s. 13–44).

V českých zemích se onomastika se jako vědní obor utvořila na přelomu 18. a 19. století, a to jako pomocná věda historická, v níž se postupně zformovaly dvě větve: (1) historická, (2) lingvistická. „Od druhé poloviny 19. století, kdy se při výzkumu proprií klade stále větší důraz na filologickou a etymologickou analýzu, začíná postupný přesun onomastiky z historických oborů do jazykovědy. Tento proces byl ukončen v druhé polovině 20. století, kdy převládlo její dnešní pojetí“ (Šrámek, 1999, s. 377–425).

V onomastice rozlišujeme dělení podle tříd na bionyma a abionyma, tedy dělení na odvětví, která se zabývají živými objekty (bionyma) a neživými objekty (abionyma). Bionomastika se ještě dále dělí na antroponomastiku, což je nauka o vlastních jménech osobních, na zoonomastiku - nauku o vlastních jménech zvířat a na disciplínu, která se zabývá vlastními jmény rostlin (fytonomastiku). Nauka o abionytech zahrnuje toponomastiku (o vlastních jménech místních). Disciplína soustředící se na vlastní jména výrobků se nazývá chrématonomastika (Šrámek, 1999, 164–165).

K bionymům tedy patří antroponyma, jména lidí (*Petr, Eliška*), nebo skupiny lidí (*Češi*). Do této skupiny proprií patří také pseudoantroponyma (vlastní jména smyšlených nebo mytologických bytostí (*Karkulka, Hloupý Honza, bůh Hermés*). V oblasti zoonym se setkáváme s dělením na skutečné živočichy (*pes Alík*) a na pseudozoonyma (*kuň Pegas*). Fytonyma se dělí na vlastní jména rostlin (*Semtínská lípa*) a na vymyšlená vlastní jména rostlin (masožravá rostlina *Adéla*) (Šrámek, 1999, s. 164–165).

U abionym se setkáváme s rozsáhlejší skupinou objektů, a to s toponymy. Toponyma jsou vlastní jména míst, jež jsou zachycena na mapách jak českých, tak zahraničních. Mezi toponyma patří rovněž kosmonyma, zahrnující vesmírná tělesa.

Jedním z nejzákladnějších rozlišení toponym je rozdělení na oikonyma a anoikonyma. Oikonyma jsou osídlené objekty, např. *Brno*, naopak anoikonymy jsou místa neosídlená. Anoikonyma zahrnují:

- 1) Hydronyma. Mezi tato propria patří jména moří, zálivů, průlivů, jezer, bažin, rybníků, přehrad, studánek, pramenů, řek, potoků, peřejí, vodopádů, průplavů atd.
- 2) Oronyma. Vlastní jména tvarů vertikální členitosti zemského povrchu i mořského dna, tj. jména pohoří, vrchovin, jednotlivých hor, hřbetů, kopců, skal, údolí, dolin, průsmyků, sedel, rovin, tabulí, propastí, nížin, pánví atd.
- 3) Agronyma. Pozemková jména – vlastní jména jednotlivých pozemků nebo jejich seskupení, a to pozemků obdělávaných (zemědělský hon, pole, louka, zahrada, pastvina, vinice atd.), neobdělávaných nebo lesních (polesí, les, obora atd.).
- 4) Hodonyma. Vlastní jména dopravních cest, tj. jména silnic, dálnic, cest, tunelů, brodů, mostů, železnic, přívozů, lanovek atd.
- 5) Urbanonyma. Třída objektů pojmenovávajících sídelní i nesídelní objekty vnitroměstských reálií (Šrámek, 1999, 164–165).

Mezi kosmonyma řadíme názvy planet, galaxií, hvězd a dalších kosmických těles.

Chrématonyma jsou vlastní jména lidských výtvorů, které jsou zakotveny nikoli v přírodě, nýbrž ve společenských, ekonomických, politických a kulturních vztazích. Patří sem jména výrobků (jednotlivých – *zvon Václav*, produkovaných v sériích – *mýdlo Nivea*), jména společenských institucí, organizací a zařízení (*Masarykova univerzita*, *Česká lékařská komora*), jména společenských jevů (*Štědrý den*) atd. (Šrámek, 1999, s. 163–165).

Exonyma

Jsou to jména užívaná pro geografické objekty ležící mimo území, kde se tímto jazykem běžně hovoří (např. české exonymum *Mnichov* pro německý *München*). Tím se liší od endonym, jmen užívaných pro geografické objekty v jednom z jazyků, jímž se na daném území hovoří (např. it. *Venezia*, něm. *Venedig*, angl. *Venice*, čes. *Benátky*).

Dělení exonym

a) podle původu: na **národní** (např. česky *Paříž* místo fr. *Paris*, *Mnichov* místo *München* aj.), **mezinárodní** exonyma pocházejí z bývalých kolonií evropských zemí v Africe i Asii, a to přes zprostředkující jazyk, přizpůsobuje se výslovnost i grafika;

b) podle frekvence výskytu: v závislosti na čase na exonyma **živá** (současná): *Kodaň, Londýn, Řím* aj.; **ustupující** (zastarávající): *Gotinky* (Göttingen), *Pětikostelí* (Pěsč), *Solnohrad* (Salzburg) aj.; **historická** (zastaralá): *Kouba* (Cham), *Děvín* (Magdeburg), *Cařihrad* (Istanbul);

c) podle jazykového hlediska: rozlišují se: **zvuková** exonyma (=nejmenší míra zdomácnění), která se ještě dělí se na *výslovnostní*, u nichž jsou cizí fonémy nahrazeny podobnými domácími (např. *Aberdeen*); *artikulační* jsou například francouzská zeměpisná jména v alveolárním *r* místo uvulárního; *grafická* exonyma, a to zcela odlišná od původního jazyka (*Rakousko*), *staré přejímky*, jež jsou ovlivněné dobovými hláskovými změnami (*Cáchy – Aachen, Benátky – Venezia*), *blízké endonymům* (*Loira* místo Loire, *Brémy* místo Bremen, *Alpy* místo Alpen aj.), *pravopisná* (ortografická) exonyma, u kterých došlo k počestění pravopisnou úpravou, např. *Varšava* místo pol. Warszawa, čes. *Hamburk* místo Hamburg aj.; pokud v cizím jazyce existuje jiný systém písma než v přejímajícím jazyce, jména se převádějí transkripcí nebo transliterací podle zásad platných pro vědecký přepis výrazů z cizích jazyků. Takto vzniklé podoby se nazývají *konverzní* exonyma (např. *Moskva – rus. Москва*).

Jiným způsobem je částečný nebo úplný překlad **endonyma**, nejčastěji víceslovného, nebo jednoslovného. Je nutné, aby endonymum obsahovalo přeložitelné obecné jméno, průhledný apelativní etymon či jinou složku, kterou lze přeložit: např. Salzkammergut – čes. *Solná komora*, Cordillera Ibérica – čes. *Iberské pohoří*, Śląsk Górný – čes. *Horní Slezsko* aj.; apelativum obvykle označuje druh pojmenovaného zeměpisného objektu; tak se zachová informace, o jaký druh objektu jde.

2. Základy onomastiky

2.1 Obecný základ

Anna Polívková se ve své publikaci *Naše místní jména a jak jich užívat* zmiňuje, že jména obecná (apelativa) jsou substantiva, jež neoznačují určitou osobu, zvíře nebo věc, ale větší skupinu jevů. Apelativum v tomto případě označuje celé třídy stejnorodých jevů, např. *strom, lípa, kůň, soutěž* apod., a to tak, jak se v našem myšlení zobecňují jako pojmy. Teprve ve větě se mohou vztahovat ke konkrétní skutečnosti, tedy k danému jevu (Polívková, 2007, s. 9).

Vlastní jména (*propria*) jsou podstatná jména označující určitou osobu, ta pak označujeme jako jména osobní, určité zvíře nebo určitou věc, místo, horu, řeku, zemi apod. (jména zeměpisná, zvláště místní), příslušníka národa nebo státu (jména národní,

kmenová, obyvatelská), podnik, umělecké dílo, knihu apod. Jsou skutečným jménem: např. *Kristýna, Otakar, Kundera* (osobní); *Šemík, Rek* (jméno zvířete); *Brno, Krkonoše, Otava, Čechy, Evropa* (zeměpisná); *Čech, Češka* (národní), *Pražan* (obyvatelská); *Český rozhlas* (instituce), *Dalibor* (opera Bedřicha Smetany), *Babička* (kniha Boženy Němcové), *Slovo a slovesnost* (časopis) (Polívková, 2007, s. 9).

Propria se vztahují k individuálním osobám a jednotlivým předmětům, všechny názvy individuálních nebo unikátních jevů však nejsou „vlastní jména“. Vlastní jména mohou pojmenovávat též kolektiva (*Slovanstvo*). Mohou tvořit i plurál (bratři *Čapkové*), mohou se stát součástí spřežek (*Nelahozeves*) i sousloví (*Vítězslav Nezval, Karlovy Vary*) (Polívková, 2007, s. 9).

Jména se užívají jako vlastní i obecná. V českém jazyce jsou to např. osobní jména *Sádlo, Polívka, Bílá*, místní jména *Loket, Jihlava, Písek* aj. Ale přechod jmen z oblasti obecných do oblasti vlastních je nejen z hlediska historie, ale i z hlediska současného jazyka velice jasný a zřetelný zejména ve skupině tzv. vlastních názvů, tj. spojení několika obecných jmen, která jako celek mají úlohu vlastního jména. Např. spojení *nové město* označuje každé nově vzniklé sídliště městského typu; pro některá z nich se však toto spojení stalo jejich vlastním jménem – a to se vyznačí i pravopisně, velkým písmenem, tedy *Nové Město*. Případná homonymie se pak odstraňuje připojením dalšího určení; tím se odliší např. *Nové Město nad Metují, Nové Město pod Smrkem* atd. (Polívková, 2007, s. 10).

Výzkumem proprií se zabývá *onomastika*, tedy nauka o vlastních jménech (propriích). Z širokého souboru vlastních jmen jsou důležitou a rozsáhlou skupinou jména místní (tj. jména lidských sídlišť). Ta jsou pak předmětem výzkumu toponomastiky, tj. nauky o vlastních jménech zeměpisných. Jsou důležitým pramenem poznání historie naší země, lidu a vývoje jazyka. Pro určitá období jsou typická určitá jména (Polívková, 2007, s. 10).

Toponyma patří k nejstarším dochovaným památkám našeho jazyka (a stejně tak i mnoha jazyků jiných). Totéž platí i o vlastních jménech osobních, ale jména místní si přece jen v tomto ohledu zachovávají svou prioritu. „V místním jménu je doložena existence osobního jména, které samo o sobě v historických pramenech zachováno není. Některá jména z území Čech se zachovala ve starých listinách, kronikách a jiných pramenech, které vznikly mimo naše území, a to už v době, kdy na našem území psaná kultura ještě ani neexistovala. Mnohá z nich byla zkomolena a jejich výklad i určení zeměpisného objektu, k němuž se vztahují, je obtížný. Místní jména z Čech a Moravy

jsou zachycena v listinách, kronikách a legendách domácího původu (tak v Kosmově latinsky psané kronice např. *Brinen* – tj. Brno, *ves Gostivar* u Prahy, *Petrin* – tj. pražský Petřín, hora *Rip* apod.)“ (Polívková, 2007, s. 11).

Místní jména nebyla pouze potřebná k pojmenování skutečnosti, k identifikačním účelům, ale promítaly se do nich i poměry a vztahy z oblasti sociální a kulturní, psychologie lidí, jejich ideologické a hodnotové představy, národnostní poměry atd. Ukazují to např. jména oslavná, která upevňovala památku na významnou osobnost, ukazují to jména přejímaná z jiných jazyků. „Zvláště přejímání je jev velmi pozoruhodný. Slovanské obyvatelstvo, které přišlo do našich zemí, přejímalo starší, neslovanská jména přírodních objektů – hor, řek apod. Tak se obecně předpokládá, že předslovanského původu jsou dnešní česká zeměpisná jména *Říp*, *Beskydy*, *Morava*, *Labe*, *Vltava*, *Jizera* aj., snad i jméno *Krkonoše* apod. U místních jmen lidských sídlišť takovou kontinuitu nepozorujeme“ (Polívková, 2007, s. 11).

O pronikání cizích jazykových prvků můžeme hovořit až v době německé městské kolonizace ve 13. století. Tehdy se v Čechách a na Moravě začala objevovat jména jako *Neuenburg*, *Schönberg*. Jsou dokladem podílu německého etnika na vzniku a rozvoji českých měst. Každé jméno tohoto původu ale takto chápat nelze. Např. jméno vsi na Sázavě (*Český Šternberk*) bylo na obec přeneseno z označení hradu, jenž byl pojmenován podle vlastníků; to však byl rod výhradně český a jeho jméno ukazuje na středověké poněmčování českých feudálních rodů, které bylo v této době módní. Za zmínku stojí skutečnost, že české obyvatelstvo tato jména přizpůsobovalo svému jazyku, upravovalo je, a tím z nich vlastně vytvářelo už jména česká (*Šumperk*, *Rožmberk*, *Šternberk*) (Polívková, 2007, s. 12).

V 19. a 20. století docházelo k počestřování německých místních jmen. O rozsáhlém počestění soustavy místních jmen můžeme hovořit zejména po roce 1945 (přitom se někdy v jednotlivostech měnila už česká, adaptovaná jména jako *Falknov*, *Suniperk* aj.). Pro potřebu pojmenovávat sídliště, obce a jejich části si každý jazyk vytvořil jistou soustavu typů a jazykových postupů, která je pro něj příznačná. Popis soustavy typů podává Polívková na základě citovaných prací A. Profouse, V. Šmilauera, L. Hosáka, R. Šrámka a I. Lutterera (Polívková, 2007, s. 12).

Rozlišuje:

A. **Jména domácího původu**

1. Základem pro pojmenování sídliště se stalo **jméno lidí**, kteří ho obývali nebo k němu měli nějaký jiný vztah. Mohlo jím být:

- a) **osobní jméno vlastní** – obvykle jméno vytvořené ze jména hlavy rodu, vůdce kmene apod., např. *Litoměřice* – s příponou *-ice*, nebo šlo o jméno zakladatele, apod., např. *Litomýšl*, *Boleslav*, *Libeň* (se starou příponou *-jb*, která později zanikla, buď beze stopy – jako je tomu ve jménu *Boleslav*, nebo se odrazila ve změkčení poslední souhlásky nebo skupiny souhlásek: *Litomýšl* je z osobního jména *Ľutomysl*), *Benešov* (s příp. *-ov*), *Jičín* (s příp. *-in*), *Nelahozeves* (složenina ze jména *Nelahod*) atd. Řídké jsou případy, kdy se na místo přeneslo rodové jméno celého kolektivu, např. *Semily* (Polívková, 2007, s. 13).
- b) **obecné jméno osoby** – tj. obecné označení příslušníka vládnoucích vrstev, který měl k obci vztah (*Kralovice*, *Popovice*), ale mohlo to být pojmenování samých obyvatel (*Rataje* byla ves *ratajů*, tj. oráčů, obdobně *Vinaře* podle názvu zaměstnání). Mohlo to být jméno lidí podle charakteru místa, kde bydleli, nebo podle místa, odkud se přistěhovali – např. *Lipany* se vykládají jako obec „lipanů“, tj. lidí sídlících u lipového háje, ale mohly to být i žertovné přezdívky, které obyvatelé dostali obvykle od přespolních, např. *Hrdlořezy* nebo *Všetaty* (tj. „všichni zloději“), *Solopysky* atd. (Polívková, 2007, s. 13).

2. Základem pro pojmenování se stalo **obecné jméno** označující nějakou věc (přírodní skutečnost, stavbu) nebo způsob založení sídliště:

- a) jména přírodních útvarů a jevů, např. vodních toků (*Teplice*), vyvýšenin (*Chlumec*), druhu půdy (*Blatná*), rostlinstva a zvířectva (*Jablonec*, *Lipová*, *Nedvědice*) atd.;
- b) jména staveb (*Hradec*, *Týn*, *Hamry*), komunikací (*Brod*, *Most*, *Újezd*), způsobu kultivování (*Žďár*), právních poměrů a zařízení (*Lhota*, tj. ze lhota (lhůta) – tzn. osvobození od poplatků nebo služeb, *Mýto* – samo slovo *mýto*, tj. vybírání poplatku, je z němčiny, ale když se stalo podkladem pro vznik místního jména, šlo už o slovo české, přejaté (Polívková, 2007, s. 13).

B. Jména cizího původu

Ucelenou a více zastoupenou skupinou jsou **místní jména německého původu**; jsou většinou složená, zakončená na *-dorf* (vesnice), *-stein* (kámen), *-berg* (hora), *-burg* (hrad), *-stadt* (město), *-bach* (potok), *-wald* (les), *-tal* (údolí). Jsou to jména sice původem cizí, ale z hlediska současného jazyka již plně adaptovaná, česká (např. *Frenštát*, *Žamberk*, *Bruntál*, *Varnsdorf* aj.). Původ některých je už zastřen naprosto, např. *Liberec* (Polívková, 2007, s. 14).

Ostatní jména netvoří soustavu. Polívková hovoří o jednotlivinách. Za předslovanská se pokládají např. *Doksy*, *Přimda*, z italštiny pocházejí *Benátky*, podle biblické hory se jmenuje *Tábor*. V nové době se přejímala cizí, často i značně exotická jména pro označení různých částí obcí, provizorních kolonií, např. *Šanghaj*, *Mexiko* apod. (Polívková, 2007, s. 14).

Soustava jednoslovných pojmenování nestačila plně k pojmenování osídlení země, proto se začala uplatňovat i **pojmenování složená, víceslovná**. K substantivním jménům se začaly připojovat různé přívlastky, nejdříve shodné, v protikladných dvojicích (*Mladý – Starý*, *Nový – Starý*, *Horní – Dolní*, *Český – Moravský*, *Český – Německý* apod.), a jiná přídavná jména (*Uhlířský*, *Královský*), dále přídavná jména přívlastňovací (*Hrochův Týnec*, *Defurovy Lažany*, *Králův Dvůr*) a neshodné přívlastky (*Hradec Králové*, *Dvůr Králové*) (Polívková, 2007, s. 13).

Později se místo, mělo-li být zcela jednoznačné, začalo určovat podle polohy (*Bystřice pod Pernštejnem*, *Planá u Mariánských Lázní*). Různé způsoby se pak mohly kombinovat (*Podhořany u Ronova nad Doubravou*, *Hněvkovice na levém břehu Vltavy*, vedle *Hněvkovic u Ledče nad Sázavou*). Pro novodobou státní správu je nezbytnou podmínkou jednoznačnost, úřady však přitom někdy sahají k pojmenovávacím postupům, které jsou pro jazykovou praxi obtížné nebo vůbec nepřijatelné (např. *Brandýs nad Labem-Stará Boleslav* může žít jen v úředním a oficiálním jazykovém styku) (Polívková, 2007, s. 14).

2.2 Zájem nelingvistických disciplín

Prostřednictvím kategorie onymických objektů mají o propria zájem nelingvistické disciplíny, které v nich hledají uplatnění prvků svých specifických systémů (např. geologa zajímají všechna hydronyma s etymony *stříbr-*, *rud-*: *Stříbrná*, *Stříbrnice*, *Ruda*, *Rudno*, *Rudná* apod.). „Takovýto „objektový“ přístup k vlastním jménům, operující apelativním významem etymonů a nikoli propriálním významem celého vlastního jména, se dokonce stal i klasifikací toponym, užívanou dosud v onomastice polské a podle ní též v bulharské nebo ukrajinské. Dělí např. sídlištní jména místní (oikonyma) na topografická (*Borovnice*) a kulturní (*Hradec*)“ (Šrámek, 1999, s. 15).

2.3 Jiná kritéria třídění vlastních jmen

Některé klasifikační systémy proprií upřednostňují vždy pouze jednu jejich stránku. Taková kritéria se většinou nedotýkají ontologické podstaty vlastních jmen a používají povrchové vlastnosti jejich jazykové výstavby, tj. nutně procházejí napříč všemi třídami vlastních jmen (Šrámek, 1999, s. 16).

Rozšířené je dělení proprií na tzv. **přímá** (PJ *Niva*) a **nepřímá** (PJ *Za vodou*), které operuje se způsobem pojmenování: objekt je pojmenován přímo (louka s vlastností nivy = *Niva*), nebo ve vztahu k jinému objektu (pole leží za vodou = *Za vodou*), ale ve skutečnosti se týká pouze způsobu zakomponovanosti vztahu mezi pojmenovacím motivem a daným objektem do „významu“ jména, který v takovém případě musí být nutně chápán apelativně. Přímost pojmenování je tedy dána tím, že předpokládá věcně pravdivý a sémanticky identický vztah mezi jménem *Niva* a objektem „niva“ nazývaného apelativně *niva*.“ Pokud tomuto tak je, pak by se po času vzniku pojmenování, kdy tento vztah byl jasný, nemohl vyvinout onymický význam jména: oikonymum *Niva* by vždy muselo „znamenat“ „niva“, a nikoli např. „ves 12 km jízdy od Prostějova“; tím by se oikonymum prakticky ničím nediferencovalo od apelativ (Šrámek, 1999, s. 16).

„Obtíže při užití tohoto kritéria nastávají u hypokoristik, metaforických pojmenování (rybník *Punčocha*) a zejména u jmen derivovaných (*Punčoška*), jejichž pojmenovací motiv nevyplývá z nějaké sémantické shody, nýbrž do propriálně pojmenovacího motivu vstupují emocionální zřetele (např. u hypokoristik), nutnost odlišit zdobnělá propria od nezdobnělých a přímost a nepřímost vůbec nelze rozlišit“ (srov. Šrámek, 1999, s. 17).

Nepřímá jména typu *U lesa*, *Za vodou* neobsahují explicitní pojmenování daného onymického objektu (např. louka „u lesa“, pole „za vodou“), ale prostřednictvím kategorie pojmenovacího motivu se zaměřují na jednu jeho vlastnost, např. lokalizující (*Za vodou*), jakostní („suchost“ v PJ *Suchá*, tj. louka), posesivitu (*Novákové*, *Dočkalovo*, *Bartoška*) apod. Přímost nebo nepřímost tkví vlastně v přítomnosti nebo nepřítomnosti obecného pojmenování onymického objektu. Ten se však od okamžiku vzniku jména může svou povahou lišit: objekt PJ *Niva* není dnes „niva“, ale např. „sídlíště“, objekt *Za vodou* neleží dnes „za vodou“ atd. Tuto schopnost má pouze **propriálně pojmenovací motiv**. Přímost a nepřímost není tedy ani pro vznik a ani pro „komunikaci“ proprií nezbytně nutná (Šrámek, 1999, s. 17).

Přítomnost apelativního pojmenování objektů působí v komunikační funkci propria rušivým dojmem. Proto se jména typu *Louka za vodou*, *Pole u lesa* v komunikaci obvykle upravují tak, že se vynechá přímé pojmenování objektu a jméno funguje jako předložkové (*Za vodou*, *U lesa*). Z hlediska modelových hodnot tu dochází k přesunu hlavního pojmenovacího vztahu (vázaného na substantiva *pole*, *les*) na vztah vedlejší (*za vodou*, *u lesa*), ve kterém se nositelem hlavní informace stává předložka *za*, *u* (Šrámek, 1999, s. 18).

„Kartografické zpracování přímých a nepřímých anoikonym nepřináší žádné typologicky závažné informace, které by areálově odrážely nějakou podstatnou nebo systémotvornou vlastnost (okolnost) propriální pojmenovací soustavy. Rozdíly, které existují, se týkají jen variabilních možností struktury jmen. Z tohoto hlediska je proto adekvátnější mluvit u toponym o *názvech předložkových a nepředložkových*“ (Šrámek, 1999, s. 18).

„V odborné literatuře se často vyskytuje např. dělení na jména *primární a sekundární* (např. Rospond 1957). Dělicí hledisko je však příznačně nejasné: za primární se pokládají jména nederivovaná (např. *Dub*). Podle jiného mínění (Andersson 1985) se za primární pokládá původní nejstarší znění jména (např. pro *Domanín* u Uherského Ostrohu by to byl zápis z roku 1228 *Domankovice*), za sekundární později odvozená podoba (1532 *Domanin*). Toto hledisko je rozšířeno zvláště ve skandinávské toponomastice a částečně i ve starší hydronomastice“ (Šrámek, 1999, s. 19).

2.4 Toponymické modely (Šrámek, 1999, s. 145)

Vztahové modely		Neživotnost	Životnost
Poloha, směr	Kde	Kde to je: Předmostí, Polesí, Svitava, Opava, Bystřice	Kde jsme: Dolany Říčany, Pohořany Odkud přišli: Oloumoučany, Moravany, Uhry
Popis, Charakteristika	Co	Co tam je: Buk, Dub, Hrad, Obora, Důl	Kdo jsme: Bednáry, Kováry, Kravaře, Vinaře
Popis, Charakteristika	Jaký, jací	Jaké to tam je: Brno, Bukov, Bystřice,	Jací jsou tam lidé = jak nám říkají: Bosonohy, Hříbojedy,

		Blansko Za jakých okolností to tam je: Ochoz, Újezd, Lhota, Veselí	Senohraby, Tupadly
Přivlastnění	Čí	Čí je to majetek: Benešov, Bojanov, Petrov, Hodonín, Bubalka, Frenštát, Kozel, Království, Janohrad	Čí lidé tam jsou: Bohunice, Letovice, Mladkovice, Opatovice, Diváky, Klatovy, Veletiny

3. Vývoj osobních jmen a příjmení

3.1 Úvod k vývoji osobních jmen

Nejstarší osobní jména, která se užívala na našem území, byla slovanského původu a pocházela již z dob slovanského pravěku. Jména byla jak jednoduchá (např. *Orel*), často ale také složená, která byla vytvořena spojením dvou významových základů – tento způsob tvoření si Slované uchovali z doby indoevropské (Knappová, 2008, s. 5).

K osobním jménům slovanského původu později na našem území přibyla naopak jména původu neslovanského. Ta k nám začala pronikat s rozvojem styku našich předků s cizími zeměmi, hlavně s příchodem křesťanství, dále v důsledku válek, obchodních aktivit, mocenské politiky a cestování našich panovníků do ciziny a v neposlední řadě prostřednictvím cizích kulturních vlivů. Pronikla k nám především cizí jména původu hebrejského (biblická), řecká, latinská a německá, méně pak ostatní germánská a románská, dále keltská, orientální a jiná. Vyjadřovala také různé tělesné nebo duševní vlastnosti, původ, postavení; často byla motivována už v původním jazyce poměrem k majetku, náboženskými a přírodními představami, poměrem k moci a podobně (Knappová, 2008, s. 5).

„Při pojmenovávání osob se pochopitelně uplatňovaly různé zvláštnosti dobové, místní a později i národní. Jediné osobní jméno, po příchodu křesťanství nahrazené tzv. křestním jménem, sloužilo našim předkům dlouho jako jediné pojmenování. Proto také bývaly rejstříky, seznamy osob apod. dlouho, někdy až do 18. století, uspořádány podle křestních jmen“ (Knappová, 2008, s. 6).

3.2 Vznik druhého osobního jména, předchůdce příjmení

S růstem počtu obyvatel se postupně ukazovalo, že jedno osobní jméno k identifikaci jedinců ve větším společenství nestačí. K rozlišení osob se stejným jménem se začaly užívat obměny jména (*Bartoloměj – Bárta, Bartoš, Bártík*). Od 13. století se u nás začala objevovat i další označení osob, připojovaná za jejich osobní jméno, zvaná příjmení. Z urbářů a jiných pramenů pocházejících ze 14. až 16. století vyplývá, že k pozdějšímu označení osob sloužila různá označení (Knappová, 2008, s. 6).

Bližší označení jedinců se týkala jejich:

- a) tělesných vlastností, podoby, věku, například Šimek *Velký*, Jakub *Kučera*, vznikala příjmení jako *Hlava, Starý, Kolenatý, Malý, Dlouhý* apod.,
- b) duševních vlastností, např. Martin *Moudra*, Jakub *Zkoumal, Pokorný, Veselý* atd.,

- c) zaměstnání, např. Stach, po řemesle *Procházka*, tedy řezník, Marek *Rybář*, další např. *Sedlák, Mlynář, Kovář* atd.,
- d) bydliště nebo původu, např. Štěpán *Hořejší, Horský, Zárybnický* atd. (Knappová, 2008, 6).

3.3 O původu našich příjmení

V českých zemích, podobně jako v dalších jiných středoevropských zemích, se užívají příjmení nejrůznějšího původu. Je to dáno nejen aspekty jazykovými, ale především mimojazykovými, jakými jsou rozmanité historické události, zejména války, dále i vlivy kulturní (Knappová, 2008, s. 12).

Pokud pátráme po jazykové stránce vzniku příjmení, resp. po jazykovém ztvárnění motivace jejich vzniku, naší snahou je zjistit, které podněty a příčiny vedly ke vzniku našich příjmení nejčastěji, rovněž které vedly k označení osoby určitým vlastním jménem, k jejímu vydělení v dané společnosti. Důležitou roli hrála skutečnost, že vznik příjmení byl něčím motivován, že se do nich promítly okolnosti a příčiny pojmenování a snaha po charakteristice člověka umožňující činit určité, i když jen hypotetické, závěry o prvotním nositeli příjmení, stejně jako o historických, společenských, národnostních a jazykových poměrech doby jeho vzniku (Knappová, 2008, s. 12).

Soustředíme se teď na jednu stránku věci, a to na jazykovou motivaci vzniku příjmení. U některých našich příjmení se jejich původ dá z tohoto hlediska poměrně přesně určit. Je též jasné, že někdejší obecný význam výchozího základu zpravidla nemá v současné identifikační funkci příjmení žádný význam a neovlivňuje jeho užívání v každodenní komunikační praxi. Přitom existují příjmení, která dodnes uchovávají směšný či hanlivý obecný výchozí význam a svému nositeli tím mohou ztěžovat společenský život (Knappová, 2008, s. 12).

Existuje mnoho příjmení, která vznikla na různých místech z různých důvodů, přesněji řečeno, jejichž vznik byl motivován odlišnými podněty. Zkoumáme-li např. z motivačního hlediska vznik příjmení *Burda*, zjišťujeme, že se při jeho vzniku mohlo uplatnit několik možných podnětů, a to historické i nářeční povahy: staročeské apelativum *burda* mělo význam „hrmotný, silný, tělnatý člověk“, nářečně na Rychnovsku i jinde označovalo „malého, zavalitého člověka“, na Chodsku se říkalo *burda* „svršku v kartách“ (Knappová, 2008, s. 12).

„Budeme-li se dále zabývat motivací vzniku příjmení (motivem bylo např. to, že pojmenovávaný člověk byl rychlý), a to i ve vztahu k původnímu významu výchozího apelativního základu příjmení (rychlé zvíře je zajíc, z toho na základě přirovnání k rychlému zajíci vzniklo příjmení *Zajíc*), půjde o úvahy v rovině obecně jazykové, neboť nelze zachytit všechny skutečnosti, které vedly k pojmenování jedné konkrétní osoby“ (Knappová, 2008, s. 13).

Obecně můžeme konstatovat, že naše příjmení vznikala podobně jako příjmení v dalších evropských jazycích, z vlastních jmen osob (**deantroponymická** příjmení), z vlastních jmen míst (**detoponymická** příjmení) a ze jmen obecných (**deapelativní** příjmení). Tyto tři velké skupiny se člení do několika skupin menších (Knappová, 2008, s. 13).

1) Příjmení vzniklá z osobních jmen

Příjmení vzniklá z osobních jmen tvoří největší skupinu našich příjmení. Vyplývá to z faktu, že osobní jméno bylo prvním a na dlouhou dobu jediným prostředkem k identifikaci jednotlivce. Později se začalo užívat i ve funkci příjímí, tj. jakéhosi nedědičného příjmení, a to po většině v rozličných podobách zkrácených, obměněných či příponami dotvořených, z příjímí se posléze vyvinulo dědičné příjmení (Knappová, 2008, s. 13).

Tato skupina příjmení se dá roztrždit podle původu osobních jmen, ze kterých příjmení vznikala. První skupinu tvoří příjmení vzniklá z osobních jmen slovanských, další skupinou jsou příjmení vzniklá z osobních jmen neslovanských. Ta k nám začala pronikat zejména s příchodem křesťanství a jsou především původu hebrejského, řeckého a latinského. Další velkou samostatnou skupinu tvoří příjmení z osobních jmen německých, která mají germánský základ a která k nám přinášela od 13. století německá kolonizace českých zemí a orientace mnohých českých panovníků na Německo (Knappová, 2008, s. 14).

a) příjmení ze jmen slovanských

(Blahoslav, Bláha, Blahovec; Bořivoj, Borek, Boreš; Čech, Čechák, Čecháč);

b) příjmení ze jmen hebrejských a aramejských

(Abrahám, Háma, Hamáček; Baltazar, Balada, Balák; David, Davídek, Davidík);

- c) příjmení ze jmen řeckých
(*Alexandr, Alexa, Aleš; Jiří, Jíra, Jiráček; Mikuláš, Kolek, Kůla*);
- d) příjmení ze jmen latinských
(*Antonín, Antal, Antoch; Benedikt, Bek, Belda; Dominik, Domin, Domináček*);
- e) příjmení ze jmen germánských
(*Adalbert, Albert, Albrecht; Bernard, Berčík, Berenda; Karel, Kara, Kareš*),
(Knappová, 2008, s. 14–21).

2) Příjmení ze jmen místních, národních a z názvů obyvatelských

Příjmení, která vznikla z místních jmen, původně označovala, odkud kdo pochází, v které osadě bydlí. Tato označení osob se jako příjímí, tj. nedědičná příjmení, vyskytovala již ve středověku (např. *Petr od Dubu, Jan z Chelčic*). Šlechtické přídomky pojmenovávaly příslušníky šlechty i podle jejich majetku (např. *Bezkové z Dubé a Lipé*, tj. vlastnili Dubou a Lipou). Tento typ příjmení často dokládá středověkou migraci (Knappová, 2008, s. 22).

3) Příjmení vzniklá podle vlastností tělesných a duševních, věku a příbuzenských vztahů

Zde jde o rozsáhlou skupinu příjmení, která pocházejí ze jmen obecných. Tato příjmení jsou původem jmény podstatnými, přídavnými, složenými z více slov. Byla k nám přejímána i z němčiny. Jsou to:

- a) příjmení podle fyzických vlastností, vzhledu
(*Bachratý, Bradáč, Břicháč, Břuchota, Dlouhý, Drobný, Hlaváček*);
- b) příjmení podle duševních vlastností
(*Hodný, Hovorka, Hrdý, Hrubec, Louda, Lakomý, Kyselka*);
- c) příjmení z označení věku, vzrůstu a příbuzenských vztahů
(*Dědeček, Hošek, Jonák, Klouček, Mužík, Vnuk, Vnouček*) (Knappová, 2008, s. 25).

4) Příjmení podle sociálního rozvrstvení, společenských poměrů, feudálních, církevních a vojenských hodností, právních a majetkových vztahů

(Baron, Biskup, Dobrovolný, Hejduk, Hrabě, Chalupník, Kaplan, Kníže, Kostelník, Král, Panský, Poddaný, Rychtář), (Knappová, 2008, s. 27).

5) Příjmení z názvu řemesel

(Bednář, Bubeník, Cihlář, Forman, Hajný, Hostinský, Chmelař, Kadlec, Kantůrek, Kameník, Kolář, Myslivec, Myliveček, Pekař, Pilař, Ponocný).

6) Příjmení z názvu živočichů a rostlin

(Lípa, Pštros, Jelen, Růže, Růžička, Bažant, Bejček, Beran, Beránek, Čáp, Čermák, Kobyłka, Kocourek, Sýkora, Vlček, Vrabec, Vydra, Vrána).

7) Příjmení z názvu věcí, přírodních jevů

(Hozák, Kočárek, Kamínek, Bečka, Čepelka, Dřevo, Jehlička, Sekyra, Sklenička, Sochor, Sluníčko, Mráček, Sobota) (Knappová, 2008, s. 29).

8) Příjmení vzniklá ze slovesných pojmenování, označení různých dějů

(Bořil, Bouchal, Budil, Hrabal, Koukal, Kouřil, Kvapil, Líbal, Makal, Sed', Nepraš, Nepivoda, Česany, Dopita).

9) Příjmení ze slov nesklonných, příslovčí a citoslovcí

(Halabala, Málo, Netřeba, Nenička, Posavad, Tedáček, Cvak, Heč, Hejsa, Klap, Ryc, Kuk, Šup, Šust), (Knappová, 2008, s. 32).

4. Vývoj příjmní

4.1 Příjmní

Počátky konstituování příjmní jako specifického druhu antroponym spadají do 12. století. Jednalo se o doplňková jména nedědičná, nestálá a nezávazná, která bývala v době oficiální jednojmennosti připojována pro jednoznačnější identifikaci ke jménům oficiálním. Z té doby je doložena jen malá část těchto jmen, nepatrně jich přibývá až ve 13. století. Příjmní se utvářela podle stejných pojmenovacích motivů a se stejnými slovtvornými prostředky jako jména oficiální, proto lze s určitostí považovat za příjmní pouze taková jména, která se vyskytují ve dvojici se jménem oficiálním, např. *Jurík Nosek* (Pleskalová, 2011, s. 50).

V období 12. až 13. století se v rámci příjmní vyhranily dva základní typy. První z nich je sice jednoznačný, ale je málo využívaný, představuje útvary s patronymickým sufixem *-(ov)ic*, připojovaným k plným základům jména otce (*Jurík Juríkovíc*). Příjmní se sufixem *-ic* se vyskytují pouze ve spojení se jménem oficiálním. Tento typ sice od 14. století početně narůstal, ale v pozdější době byl vytlačen jiným typem, a to v podobě nominativu jména otce (*Jan Hostislav*). Druhý, mnohem významnější a rozšířenější typ doplňkových jmen, představuje příjmní šlechty volené podle jejich sídel (oficiální osobní jméno + šlechtický predikát) (Pleskalová, 2011, s. 50).

4.2 Období 1300 – 1500

Antroponymie českých zemí

Představuje plynulé pokračování starobylé antroponymie předchozí etapy. Z této doby se už zachoval větší počet písemností bohatých na vlastní jména obyvatel českých zemí všech společenských vrstev a obojího pohlaví včetně nedospělých dětí, takže představa o soudobých způsobech pojmenování a identifikace jednotlivých osob, jakož i repertoár konkrétních antroponym a jejich typů už nabyly mnohem zřetelnějších obrysů (Pleskalová, 2011, s. 55).

Jména domácí

1. Antroponyma popisující charakteristiku pojmenovávané osoby na základě její vlastnosti se nadále odvozovala především od adjektiv. Z toho důvodu se v této době začínají ve funkci oficiálního osobního jména stále častěji uplatňovat přejatá jména světecká,

bývají domácí jména tohoto typu využívána spíše jako jména doplňková (*Hlavatec, Holec, Malec, Běloň, Černýš*) (Pleskalová, 2011, s. 56).

2. Antroponyma, jež charakterizují pojmenovanou osobu podle její určité činnosti nebo události s ní spojené, jsou nejčastěji odvozena od sloves na pozadí apelativních slovotvorných typů s podobnou motivací, méně často od substantiv a představují plynulé pokračování z etapy předchozí (*Čenichal, Drbal, Mazal, Smýkal, Dařen, Hadač, Pilař, Zahradník*) (Pleskalová, 2011, s. 57).
3. Antroponyma vyjadřující vztah k jiným osobám, rodině, bohu... jsou odvozována od substantiv, většinou od antroponym, kdy představují hypokoristické obměny oficiálních jmen (*Bohdánek, Dušek, Zbyšek, Jílek, Vrbata, Bezděda, Vach, Havlec, Prokopec*), méně od apelativ (*Stromata*), ale v těchto případech nelze spolehlivě rozhodnout, zda bylo fundujícím útvarem apelativum *strom* nebo neapelativní proprium *Strom* (Pleskalová, 2011, s. 58).
4. Antroponyma, jež jsou motivována vztahem k místu, jsou tvořena především sufixy *-ský/-cký, -ská/-cká* ze jmen místních a vlastních jmen místních (asi 110 jmen – *Hradecký, Znojemská*) nebo *-ec* (asi 80 formací – *Moravec, Měcholupec*), ale možné je i odvozování jinými formanty: *Přednička* (z Přednic), *Dubánek* (z Duban) (Pleskalová, 2011, s. 60).

Klasifikace příjmí

Vzhledem k tomu, že dnes už lze u většiny příjmí zjistit jejich skutečnou motivaci, bývají tato doplňková jména tříděna podle apelativ a proprií, která jsou v nich obsažena.

1. **Osobní jména z názvů osob:** *Pánek, Kněz, Hrabě, Maršálek, Žák, Mlynář, Kuchař, Rybář, Jedlička, Stašek, Sezema, Hostislav, Šebek, Felix.*
2. **Lidské tělo a zvířata:** *Brada, Hlava, Noha, Vlk, Vydra, Psík, Beran, Hádek, Rak.*
3. **Rostlinstvo:** *Březina, Hruška, Jahoda, Šafrán, Šiška, Kytka.*
4. **Věci:** *Mrak, Mráz, Hlína, Mléko, Smetana, Sekyra, Zvonec, Komín, Buchta.*
5. **Příjmí podle míst:** *Hradec, Humpolec, Morávek, Hrádek, Slatina, Dunaj* (Pleskalová, 2011, s. 71-72).
6. **Vlastnosti:** *Bradatý, Holý, Menšík, Silný, Chytrák, Bezruký, Chudý.*

7. **Jména činitelská a dějová:** *Modlák, Řehták, Přibyl, Hovorka, Chodec, Budil.*
8. **Ostatní jména:** *Čas, Pravda, Příhoda, Poledne, Sobota, Křik.*
9. **Různá jiná příjmi, například z citoslovcí a rčení:** *Kukuk* (Pleskalová, 2011, s. 72).

4.3 Období 1500 – 1786

Mužská jména (16. až 17. století)

Oblíbené je *Jan*, které je v této době nejužívanějším křestním jménem v českých zemích. Většinou představuje 11 až 18 % všech mužských křestních jmen v dané společnosti. Možné jsou i různé jiné podoby: *Johannes, Johan, Hans.*

Běžná jména byla: *Martin, Václav, Pavel, Matyáš, Jakub, Matouš, Jindřich, Tomáš, Daniel.*

Užívaná: *Petr, Mikuláš, Šimon, Štěpán, Bartoloměj, Lukáš* (Pleskalová, 2011, s. 100).

Ženská jména (16. až 17. století)

Oblíbená byla *Anna*, měla většinou 20 % podíl četnosti v dané společnosti, *Kateřina* se obvykle pohybuje mezi 10 % až 20 %, *Dorota* (10 % až 18 %).

Běžná jména: *Ludmila, Magdalena, Salomena, Barbora, Zuzana, Apolena.*

Užívaná: *Alina, Uršula, Marta, Regina, Johana, Františka* (Pleskalová, 2011, s. 101).

Klasifikace příjmi

1. Příjmi utvořená z křestních jmen a hypokoristik

Do této skupiny patří například tato propria: *Adam Štěpán, Hans Thomas.* Odvozením z křestního jména vznikla například tato příjmi: *Václav Hána* (Johann), *Jan Šíma* (Šimon), *Václav Michna* (Michal) (Pleskalová, 2011, s. 111).

2. Příjmi utvořená ze jmen místních, národních a obyvatelských

Mezi propria v této skupině můžeme zařadit například jméno *Jan Čech, Martin Uher, Matěj Vlach*; a to jsou příjmi odvozená ze jmen národů, zemí a krajů (Pleskalová, 2011, s. 113).

4.4 Období 1786 – 2010

Příjmení

V této době již vznikla příjmení. Příjmení je jedinečné jméno rodiny představující jeden z funkčních členů dvoučlenného oficiálního pojmenování, který slouží v České republice k občanskosprávní identifikaci jednotlivce a které nemůže být měněno libovolně, ale pouze podle příslušného zákona. Příjmení jsou výsledkem předchozího vývoje: vyvinula se z příjmí, s nimi mají společné pojmenovací motivy a postupy, podobně jako příjmí jsou příjmení od původu česká nebo cizí. Byla zavedena patentem Josefa II. z 1. 11. 1786, jímž bylo nařízeno obyvatelům dědičných zemí přijmout stálá příjmení. Tímto krokem byla zahájena oficiální **dvoujmennost** (Pleskalová, 2011, s. 159).

5. Cestopisy v české literatuře

5.1 Cestopisy

V jakékoli moderní příručce dějin české literatury se nepochybně uvádí, že česká cestopisná literatura vznikla ve století čtrnáctém a vzkvétala do sedmnáctého století. Výbor cestopisů, cestovních deníků a listů z cest obsahuje více než desítky svědectví o tom, jak poznávali svět lidé 17. století. Autory této knihy jsou Simona Binková a Josef Polišenský (1989, s. 7).

Velmi důležitou složkou cestopisů je význam cestování, zaznamenávání vůbec, obsaženého v díle Jana Amose Komenského. Poprvé se o cestování zmiňuje na počátku 30. let, když v Lešně píše svoji *Velkou didaktiku a Navržení krátké o obnovení škol v království českém*. Již v té době měl s cestováním dost zkušeností, neboť cestoval po rodné Moravě, jak to dokládá jeho *Mapa Moravy*. Putoval z Přerova na Nasavskou akademii v Herbornu, odtud navštívil Amsterdam, po Rýnu sledoval zřejmě svatební průvod Fridricha Falckého a Alžběty Stuartovny, odtamtud se vracel přes Norimberk pěšky, když poslední peníze utratil za knihy a rukopisy. Přes Prahu se pak vrátil domů (Binková; Polišenský, 1989, s. 7).

Cestám a cestování věnoval Jan Amos Komenský nejvíce pozornosti ve své *Všerápravě*. Ve třetí kapitole, o prostředcích k ustálení občanského řádu, napsal: „Také má být postaráno o cestování, které chceme mít trojího druhu: 1. k potěšení mladické mysli; že se mládež cestováním plněji vzdělává a uhlazuje, je jistá věc. Neboť tento svět

je jako kniha, každý kraj, obec, univerzita, také každý muž nad jiné vzdělaný, moudrý a zbožný, je stránkou té veliké knihy. 2. aby státu nechyběli mužové zkušené, všestranně vycvičení. 3. aby se podporovala a udržovala svornost a jednomyslnost mezi národy sousedními i vzdálenými. Je tedy v zájmu každého státu, aby byli každoročně vysíláni na cesty jeden, dva, tři“ (Binková; Polišenský, 1989, s. 8).

Na cesty se vydávali lidé, kteří cestovat museli, nebo kteří cestovat chtěli. Historiky zaujme skutečnost, že z oblastí dnešního Slovenska putovali lidé do severní Itálie, že do střední Evropy přišli věrozvěstové z Konstantinopole a mniši irsko-skotské observance benediktýnského řádu. Poutníci a cestovatelé se následně chopili pera a o svých zkušenostech něco napsali. Ale i ti, kdo psát dovedli, nepsali vždy o svých lopotách, které na cestách museli překonat (Binková; Polišenský, 1989, s. 9).

Pražský kanovník Kosmas studoval v Nizozemsku, ale psal kroniku Čechů a Čech, Karel IV. napsal *Vlastní životopis* jako politicko-poučný traktát. Od renesance dojdeme k vynálezu knihtisku a tehdy měla lidská zvědavost téměř nepřekonatelné hranice. Imaginární cesty nebo cestopisy za výmysly považované, tedy spisy typu Marignolova nebo Marco Polova *Milionu*, byly zdaleka překonány popisy cest Kolumbových, Ameriga Vespucciho, Cortése. A pro celou českou literaturu není vůbec špatnou vizitkou, že Václav Šašek z Bírkovala se ve své knize zmiňuje o nových zemích za oceánem už v 60. letech 15. století (Binková; Polišenský, 1989, s. 9).

Mikuláš Bakalář stál u zrodu vydavatelského zájmu o cestopisnou a kosmografickou literaturu, která se zaměřovala na rozšiřování poznatků o rozměrech tohoto světa. V jeho díle pak pokračoval Zikmund z Púchova. Tený roku 1554 dal českému čtenáři kapitoly o dobývání Mexika, i bratřští překladatelé spisu *Historie o plavení se do Ameriky*, věnovaného expanzi na břehy Brazílie (Binková; Polišenský, 1989, s. 9).

5.2 Heřman Černín z Chudenic

Heřman Černín z Chudenic se narodil zřejmě roku 1578 ve staré šlechtické rodině. Stal se významným českým politikem a diplomatem, který působil v císařských službách. V družině svého příbuzného Kryštofa Haranta z Polžic a Bezdržic se v roce 1598 vydal na cestu přes Benátky do Jeruzaléma a Káhiry. Tuto cestu nám vylíčil Kryštof Harant. Po návratu z této cesty sloužil Heřman císaři Rudolfovi II. jako komoří a později ho císař Matyáš pověřil vedením poselstva k osmanskému sultánovi (Binková; Polišenský, 1989, s. 206).

Černínovi se tehdy podařilo podepsat příměří na 20 let, což bylo jeho velkým diplomatickým úspěchem. Zbavil tak habsburský dvůr starostí s tureckou frontou. Za odměnu byl jmenován hejtmanem Starého města pražského. Když vypuklo stavovského povstání, ujel z Prahy a zůstal věrný císaři, na jehož straně bojoval na Bílé hoře, zatímco jeho starší bratr Diviš a Kryštof Harant byli popraveni, Heřman stoupal po žebříčku vysokých dvorských funkcí a bohatě rozšířil rodinné majetky (Binková; Polišínský, 1989, s. 206).

5.3 Kryštof Harant z Polžic a Bezdružic

Kryštof Harant z Polžic a Bezdružic byl člověk na svou dobu neobyčejně vzdělaný, byl umělecky nadaný jako básník a zejména jako komponista, dalo by se říci moderní; jeho povaha nepostrádala zdravou ctižádost, která se ve své době řadila k cnostem. Vždy se snažil uplatnit své schopnosti a osobní vlastnosti. Tomu ovšem bránily události, které se v českých zemích staly po roce 1618 a které mu neumožnily vzestupnou cestu jako mnoha jiným významným mužům. Habsburkové byli ke svým poddaným suroví a kromě Jesenia, Budovce a jiných úctyhodných mužů určili také nejlepšího hudebníka té doby a autora významného cestopisu, aby byl obětí při hrůzné události na Staroměstském náměstí. To je důkazem toho, jak málo úcty měli k opravdovým hodnotám. Vytvořili tak mezi sebou a národem propast, kterou už nic nemohlo přemostit (Kožík, 2002, s. 7).

Kniha o pouti do Svaté země vyšla roku 1608. Toto dílo autor vyzdobil mnoha kresbami a rovněž svým portrétem. Cestu podnikl v roce 1598, právě když mu bylo 34 let. Nové vydání v komisi u Fr. Řivnáče vyšlo roku 1854 a o úpravu a předmluvu se zasloužil Karel Jaromír Erben, který se svého úkolu zhostil velmi pečlivě (Kožík, 2002, s. 7).

Kryštof pocházel ze staročeské rodiny rytířů Harantů z Polžic. Byla to ves v klatovském kraji, která je nyní připojena k Horšovskému Týnu. Jeho otec Jiří vstoupil do zemských služeb, stal se hejtmanem Plzeňského kraje a pak radou císaře Rudolfa II. (1583). Už třicet let předtím se stal majitelem tvrze Klenov u Klatov. S první manželkou měl dva syny a čtyři dcery, s druhou a třetí děti neměl, až se čtvrtou, s Marianou z Janovic, měl tři další syny, z nichž první byl Kryštof (Kožík, 2002, s. 7).

Narodil se roku 1564. V českých školách se tehdy vyučovalo množství různorodých vyučovaných předmětů a naučil se v nich latině i řečtině, rovněž si osvojil jazyk německý i vlašský; seznámil se s vědami a s uměním, zejména hudebním. Ve

dvanácti letech se dostal do služby k arciknížeti Ferdinandu II. Tyrolskému, což byl bratr císaře a českého krále Maxmiliána II., v Innsbrucku. Zde měl mnoho příležitostí rozšířit své vědomosti. Vyznačoval se ušlechtilým chováním i vtipem, proto ho brával arcikníže s sebou na všechny cesty, mimo jiné do Itálie. Roku 1584 po smrti svého otce se vrátil do vlasti. Matka mu zemřela v roce 1587 a o rok později se oženil s Evou Černínovou z Chudenic. Ta mu přinesla věnem podíl na statku Toškově nad Mží. Z tohoto manželství se Harantovi narodila dcerka Lidmila Kateřina (1589) a syn Vilém Humprecht (1592) (Kožík, 2002, s. 8).

Když vypukla válka s Turky, kteří vpadli do Uher, císař Rudolf II. proti nim vypravil velké vojsko, ve kterém bojovalo mnoho českých pánů, kteří šli bojovat proti nepříteli křesťanstva. Rovněž Harant přijal velení nad oddílem českého vojska a počínal si, podle svědectví Jonaty Bohutského, velmi statečně. Tuto skutečnost ocenil i císař Rudolf, který mu poskytl po skončeném tažení zvláštní roční plat ve výši 700 zlatých (1597). Téhož roku zemřela však jeho manželka a on odevzdal obě děti k výchování příbuzné, paní Lidmile Markvartové z Hrádku, také rozené Černínové z Chudenic, která sídlila v Plzni. Nemohl je vychovávat sám, neboť se chtěl vydat na cestu do Jeruzaléma, jež by mu pomohla překonat zármutek a jíž by se vyrovnal krajanům, kteří takovou cestu už podnikli (Kožík, 2002, s. 8).

Po návratu roku 1598 zůstal nějaký čas v Plzni. O rok později mu obě děti zemřely. Císař Rudolf, který se v té době také uchýlil do Plzně, poznal zde blíže Haranta a 1. května 1601 ho jmenoval svým komorníkem a radou. Je známo, že v Praze se vyznamenal Kryštof několika latinskými básněmi, byl u dvora váženou osobou a toho také využil k žádosti o povýšení do stavu panského. Dne 23. června 1607 učinil slib (Kožík, 2002, s. 8).

Ještě předtím, roku 1603, se podruhé oženil s Barborou Miřkovskou z Tropčic a 26. srpna 1604 se jim narodila dcera Rozina Alžběta, jež byla pokřtěna jordánskou vodou, kterou Harant z cesty přivezl. Z věnování, které vepsal Bohutský do Veleslavínova spisu, se dozvídáme, že Harant byl už proslulý jako hudební skladatel. Připomíná se tam, že v Alexandrii složil na text žalmu šestihlasý zpěv. Na svém hudebním umění si Harant zakládal – heslo, které si zvolil pro první vydání cestopisu, totiž Virtus ut sol micat (Cnost září jako slunce), vyjádřil hudebními slabikami ut sol mi (Kožík, 2002, s. 9).

Manželka Barbora zemřela 10. července 1607 po narození dítěte a třetí manželství s Annou Salomenou Hradišťskou z Hořovic nebylo už tak šťastné a klidné,

neboť Anna Salomena byla vrtkavé povahy, příliš pyšná a špatně nakládala s poddanými (Kožík, 2002, s. 9).

Kryštof Harant vydal v roce 1608 knihu o cestě do Svaté země, a to zejména na naléhání svých přátel. V této knize vylíčil všechny události, které prožil se svým přítelem Černínem, a v knize najdeme popis krajin, jejich lidu a zvyklostí. Jeho vyprávění bylo doloženo citáty a poukazy na několik set pramenů, z nichž čerpal potřebné vědomosti. Netajil svou nedůvěru k tomu, co se na některých místech poutníkům k věření předkládá, a své vyprávění okořenal mnohou lidovou moudrostí a příslovími v různých jazycích. K prvnímu vydání byla rovněž připojena latinská báseň komorníka císaře Rudolfa II. Gottfrieda Stegha, v níž chválí sportovní obratnost Harantovu, jak dovedl skákat i běhat, jak ovládal jízdu na koni a jakým byl znamenitým plavcem. Jeho povaha je ve vyprávění popsána velmi ušlechtilé. Nechtěl nikomu ublížit ani uškodit. Naopak vícekrát měl soucit k pomoci i těm, kteří si ho příliš nezasluhovali (Kožík, 2002, s. 9).

K rukopisu připojil Harant svůj portrét od královského rytce Jiljího Sadelera. Kromě toho nakreslil sám dřevotisky, jejichž počet se odhaduje na padesát. Zachovaly se dokonce dřevěné desky, jimiž se tisklo první vydání, a Erben je použil i pro vydání roku 1854 (Kožík, 2002, s. 9).

V roce 1612 zemřel císař Rudolf II. a jeho nástupcem se stal Matyáš, který si Haranta rovněž oblíbil. Dokonce ho povýšil ho do hodnosti dvorního rady. Brzy potom začaly vznikat rozbroje mezi katolíky a stranou podobojí. Harant, který byl do této doby horlivý katolík, přestoupil se svou rodinou k evangelictví. Erben má za to, že ho k tomuto kroku přiměli přátelé a možná i ctižádost, aby se mu dostalo hodností, které tehdy český sněm svým přívržencům rozdával. Od roku 1619 zastával řadu takových úřadů. Stal se komisařem nad vojenským lidem ze tří krajů, když nařídili stavové výpravu proti císařské moci. V červnu toho roku byl velitelem dělostřelby a dal rozkaz k střílení. Dělové koule lítaly údajně až do oken císařského hradu, následkem čehož byl král Ferdinand II. v nebezpečí života. O nějaký čas později se stal v hradeckém kraji členem komise, jejímž úkolem bylo odhadování ceny statků, jež byly odňaty katolíkům a klášterům. Po zvolení falckraběte Fridricha českým králem, jmenoval Haranta svým radou a posléze také prezidentem české komory. Harant složil německou přísahu k tomu úřadu před knížetem Kristianem Anhaltským a kancléřem Václavem Vilémem z Roupova. Do úřadu byl uveden nejvyšším písařem Kašparem Kaplířem ze Sulevic. Neustále se tedy pohyboval mezi hlavami českého odboje. K jeho počtě byl dokonce

roku 1618 ražen zlatý a stříbrný peníz s jeho tváří a znakem. Za nějaký čas se mu dostalo uznání, že nečinil rozdíl mezi osobami podle vyznání a že katolickým kněžím neodebral platy. Avšak své odbojné činnosti brzy začal litovat. Podle některých zpráv radil ve shromáždění stavům, aby se podrobili císaři Ferdinandovi a přijali jej za krále (Kožík, 2002, s. 10).

České povstání však bylo ukončeno bělohorskou bitvou. Harant brzy odjel z Prahy na hrad Pecku, neboť se domníval, že se bude muset vystěhovat a hledat si útočiště v cizině, jak tomu bývalo u jeho druhů. Váhal však příliš dlouho, a než tak učinil, přijel pro něho počátkem března 1621 oddíl císařského vojska a zajal ho. Když vyjížděl Harant ze zámku na padací most, vzal mu vítr z hlavy klobouk. Vzpomněl si na pověru a hořce prý zažertoval: „Kdybych byl Římanem, vrátil bych se a nevyšel bych dnes z domu ani na krok“ (Kožík, 2002, s. 10).

Byl odvezen s ostatními obviněnými do Prahy, uvězněn na Pražském hradě při úřadu purkrabském a obžalován, že porušil věrnost králi Ferdinandovi, důchody království že obracel ve prospěch buřičů a dal střílet na císařský hrad ve Vídni. Nepomohly jeho omluvy a dne 19. června byl odsouzen k smrti mečem, ale tak, aby hlava zůstala při těle. Jeho jmění propadlo – kromě věna manželky – císaři (Kožík, 2002, s. 11).

K smrti ho připravoval Jan Rosacius Hořovský, jenž zastával funkci církevního správce u sv. Mikuláše. Podle jeho pozdějšího svědectví se dovídáme, že Harant byl velmi sklíčen. Vysvětloval zpovědníkovi, že úřad mu direktori vnutili pod pohrůžkou ztráty cti, hrdla a statků a že se vždy snažil chovat spravedlivě (Kožík, 2002, s. 11).

Dne 20. června byli všichni odsouzení převezeni na Staroměstskou radnici. V pondělí 21. června byla ráno v pět hodin vypálena salva z děla. Mezi vězně přišli císařští rychtáři, kteří se dovolávali provedení ortelu, nejdříve u hraběte Jáchyma Ondřeje Šlika a Václava z Budova. Harant si znovu stěžoval knězi Janovi, že se mu děje velká krivda, a zároveň ho prosil o předání vzkazu manželce, aby věrně setrvala při náboženství a děti dala vychovat podobojí, zároveň aby s poddanými nakládala mírněji a chudým odpouštěla roboty. Kněz Jan všechno paní Harantové sdělil, avšak ta se vzkazy neřídila (Kožík, 2002, s. 11).

V poslední modlitbě vzpomínal Harant na svou velkou cestu:

„Ach můj Bože, jaké země jsem projel, v jakých nebezpečnostech jsem býval, kolik dnů chleba nevidáje; pískem jsem se jednou zasypal, a ze všeho mi můj milý Pán

Bůh pomohl; a nyní v své milé vlasti musím nevinně umřít. Odpustiž, Pane Bože, mým nepřátelům...“ (Kožík, 2002, s. 11).

Na zavolání Harantova jména ho kněz doprovodil na lešení.

„V tebe jsem, Pane Bože můj, od mladosti doufal,“ řekl Harant, „nedej mi na věky zahanbeným býti...“ (Kožík, 2002, s. 11). Přerýkal s knězem modlitbu; pak svlékl kabát, poklekl a nastavil hlavu katovu meči. Jeho tělo bylo i s hlavou vloženo do truhly a vdově bylo povoleno, aby si je odvezla. Ještě téhož večera byl Kryštof Harant tiše pochován. Vdova Harantová přestoupila i s dětmi ke katolické víře a roku 1625 se vdala za Heřmana Černína z Chudenic, Harantova druha při cestě do Svaté země.

První počátek k životopisu Kryštofa Haranta učinil Bohuslav Balbín v *Bohemia Docta*, obšírnější životopis pak vydal F. M. Pelcl v *Biographien böhmischer Gelehrten* (Kožík, 2002, s. 12).

VÝZKUMNÁ ČÁST

6. Metodologie

Pro výzkumnou část diplomové práce bylo nutné provést excerpce onomastického materiálu. Získaný jazykový materiál bylo třeba roztřídit a potom podrobit analýze. Jazyková analýza byla zaměřena na onomastickou složku v cestopise Kryštofa Haranta z Polžic a Bezdržic, *Putování aneb cesta z království Českého do města Benátek, odtud po moři do země Svaté, země Jiúdské a dále do Egypta a velikého města Kairu*. Soustředili jsme se na vlastní jména osob – antroponyma a na vlastní jména zeměpisná – toponyma. Do jazykové excerpce jsme zahrnuli celkem šest kapitol. Začínali jsme kapitolou první, která byla v duchu tehdejší doby popisná a mnohoslovná: *Kapitola první, v níž se vypisuje počátek cesty z Čech skrze díl země německé až do města Benátek ve Vlaších ležícího*. Kryštof Harant počal svoji cestu s Heřmanem Černínem v Praze. První zastávkou byla Plzeň, odtud cestovali do Bystřice nad Úhlavou a potom přes hranice do Bavorska. Z Bavorska se vydali do rakouského Innsbrucku, poté směřovala jejich cesta do Itálie a do Benátek a odtud po moři k řeckým ostrovům. Kvůli množství antroponym a toponym jsme excerpovali pouze prvních šest kapitol cestopisu.

Ve druhé kapitole *Vypsání, co jsme v Benátkách před sebe vzali, též o způsobu toho města* Kryštof Harant popisuje Benátky, jejich velikost a historické památky.

Ve třetí kapitole se líčí projížďka z Padovy do Ferrary. Popisuje v ní krásy měst Padovy a Ferrary.

Čtvrtá kapitola nese podnadpis: *O spravení sobě potřeb*. Jedná se o velmi krátkou kapitolu o délce cca dvou stránek, v níž Kryštof Harant popisuje, jak zařídil vše potřebné, aby se mohli vydat na další cestu.

Pátá kapitola: *O plavení se našem k Návi* (k velké lodi). V této kapitole, která je rovněž velmi stručná, popisuje, jak vypluli na moře.

Šestá kapitola: *O plavení se našem od Benátek k ostrovu Zante* je kapitolou poslední, v níž čtenáře seznamuje s cestou podél východního pobřeží Itálie k řeckým ostrovům. Dopluli až k ostrovu Kréta.

Po dokončení excerpce následovalo roztřídění vlastních jmen na **antroponyma** (jména osob) a **toponyma** (zeměpisná jména). V jejich rámci pak byla provedena jemnější klasifikace. Oporou při třídění nám byla onomastická hesla v *Novém encyklopedickém slovníku češtiny* dostupném na internetových stránkách. Historické informace ke starším antroponymům jsme získali z výkladových slovníků a

internetových stránek. Jednalo se o upřesnění jména a doplnění informací týkajících se například vlády panovníků, jejich života, co důležitého vykonali, v které době žili apod. Snažili jsme se uvádět všechny varianty vlastních jmen osob i zeměpisných míst.

Ke klasifikaci vlastních jmen osob v cestopise jsme použili třídění antroponym z *Českého encyklopedického slovníku* a následně jsme je upravili podle dalších hledisek (Jana Pleskalová 2017: ONOMASTIKA. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny*).

7. Antroponyma (vlastní jména osobní)

7.1 Jednojmenná (tvořená jedním jménem rodným, křestním, nebo jen příjímím)

7.1.1 Osoby světské

7.1.2 Světci a svěťice

7.2 Dvoujmenná a vícejmenná (dvě rodná jména, nebo rodné jméno + příjímí)

7.2.1 Jména osob z našeho území

7.2.2 Jména osob z cizích oblastí

7.3 Neúplná pojmenování

7.3.1 užito jen příjímí

7.3.2 užít jen přídomek (šlechtický predikát) s lokalizací

7.3.3 užito příjímí s lokalizací

7.4 Skupinová vlastní jména

7.4.1 Jména obyvatelská

7.4.2 Skupinová jména (etnonyma)

Při klasifikaci vlastních jmen zeměpisných (toponym) jsme jednak postupovali podle cestovní trasy popisované Kryštofem Harantem, tedy postupně z Čech přes Bavorsko, Rakousko do Itálie až od Benátek a odtud po moři Jaderském a Středozezemním ve směru k ostrovům v něm ležícím až k ostrovu Kandia, což byla v té době zámořská kolonie Benátské republiky. Zároveň to byl oficiální název ostrova Kréta. Naším úkolem byla excerpce šesti kapitol z Harantova cestopisu, proto zde zpracování antroponym a toponym končí. Při identifikaci a upřesňování názvů zemí, států, území, ostrovů a poloostrovů jsme pracovali s internetovými zdroji, výkladovými slovníky, historickými a současnými mapami a při hledání českých exonym také s *Indexem českých exonym* (Praha 2011). Postupovali jsme dále podle tohoto vymezení:

8. Toponyma

8.1 Vlastní jména míst osídlených (oikonyma)

8.1.1 Města a obce

8.1.2 Urbanonyma

8.1.3 Kraje, provincie a jiné oblasti v daných zemích

8.1.4 Země a světadíly

8.2 Vlastní jména míst neosídlených (anoikonyma, jména pomístní)

8.2.1 Hydronyma

8.2.2 Oronyma

Práce obsahuje též statistiku s procentuálním vyjádřením počtu antroponym a toponym. V závěru jsme shromáždili výsledky analýzy.

U citovaných slovníků užíváme zkratky, jako např. PNJ (*Průvodce našimi jmény*), LČS (*Latinsko-český slovník*), viz seznam zkratek.

U antroponym i toponym zachováváme Harantův způsob jejich zápisu a další jejich varianty, pokud je mají, a Harant je zaznamenává.

Klasifikace excerpovaného materiálu

7. Antroponyma

7.1. Antroponyma jednojmenná

V oblasti jednoslovných antroponym převažují jména mužská nad ženskými. Ženská jména se v cestopise vyskytují jen výjimečně. Soubor mužských jmen získaný excerpací je pestrý, mužská jména se příliš neopakují. Rozdělili jsme je do několika tematických skupin, v rámci každé tematické skupiny jsme vymezili podskupiny podle typů jmen:

7.1.1 Jména osob světských

7.1.1.1 Jména řeckého a hebrejského původu včetně starozákonních

Jména hebrejského původu se v cestopise ocitla v souvislosti s převyprávěným příběhem o rituální vraždě křesťanského dítěte, která se udála v Tridentu, a to hned v 1. kapitole.

Patří k nim:

Angel I, 42; jméno z řeckého *angelos* 'posel'; překlad hebrejského *mal-ach* 'boží posel' (PNJ 1991, s. 46);

Israel I, 42; bylo druhé jméno Jákobovo po boji s andělem; je uváděn jako praotec Izraelitů, hebrejská podoba *Jišrá-él* 'on bojuje s Bohem' a jiné varianty (PNJ 1991, s. 111);

Magir I, 42; nejasné;

Moyses I, 42; *Mojžíš*; jméno vysvoboditele Izraelitů z Egypta, hebrejsky *Mošé(h)*, doslova 'vytahující, osvobozující'; někdy se dává přednost výkladu, že jde o jméno egyptské s významem 'dítě, syn' (PNJ 1991, s. 156);

Samuel I, 42; poslední izraelský soudce před zavedením království; pomazal krále Saula i Davida; z hebrejského *Š(é)mú-él* 'jméno boží' (PNJ 1991, s. 182);

Simon I, 42; *Šimon* z hebrejského *Šimhón* souvisí se slovesem *šámá(h)* 'uslyšel', bibl. výklad 'uslyšel mou bídu' (PNJ 1991, s. 185);

Thobias I, 42; hrdina starozákonní knihy; z hebrejského *Towijjáh* 'mým dobrem je Bůh'; (PNJ 1991, s. 195);

Isac II, 60; *Izák* ze Starého zákona; jméno hebrejského původu; z hebrejského *Jicchaq* s významem 'bude se smát', popř. 'ať se směje' (PNJ 1991, s. 111).

Jacob II, 60; v biblických textech se rozlišuje starozákonní *Jákob* (praotec Izraelitů) od novozákonního *Jakuba* (apoštola); z hebr. *Jahagóbh*, jméno souvisí s názvem paty (*hágebh*); při porodu vyšel jako druhý a držel se svého bratra za patu (PNJ 1991, s. 111–112);

Joachym II, 51; opat; jméno z hebrejského *Jójáqím* (plně *Jehojáqím*), doslova 'bůh ho postaví' (PNJ 1991, s. 111);

Zachariáš II, 54; jméno z hebrejského *Zekharjáhu*, *Zekharjáh* 'bůh si vzpomněl' (PNJ 1991, s. 212);

7.1.1.2 Jména latinská nebo polatinštělá zápisem:

Arcadius II, 47; východořímský císař; řecky *Arcadios*; měl dvě jména, zde uvedeno druhé;

Flavius Arcadius žil v letech 377–408. Po smrti svého otce Theodosia I., jenž byl posledním císařem panujícím nad celou římskou říší, přešla na něho vláda nad východní polovinou impéria, protože Východ a Západ se již nikdy znovu nesjednotily. Byl východořímským císařem od roku 395 až do své smrti. Arcadius je někdy pokládán za prvního byzantského císaře (<https://cs.wikipedia.org/wiki/Arcadius>).

August III, 79; Augustus VI, 95; Augustus, první římský císař, známý jako *Gaius Iulius Caesar Octavianus*, žil v letech 63 př. n. l.–14 n. l. Jméno *augustus* znamená 'vznešený', byl to čestný titul římských císařů (PNJ 1991, s. 51–52);

Jak bylo zvykem, měl několik jmen, zde užito jen jedno: Gaius Julius Caesar byl vojevůdce a politik a jeden z nejmocnějších mužů antické historie. Jeho zásluhou zanikla římská republika a přetransformovala se v monarchii. Z jeho jména pochází titul *caesar* a odvozené *císař*, i když jím ale sám Caesar nebyl. Prvním římským císařem se

stal jeho prasynovec a adoptivní syn *Augustus*, se všemi jmény *Gaius Iulius Caesar Octavianus*. Caesar v době svého vládnutí zahájil rozsáhlé reformy římské společnosti a vlády a byl zvolen doživotním diktátorem ([https://cs.wikipedia.org/wiki/Julius Caesar](https://cs.wikipedia.org/wiki/Julius_Caesar)).

Blondus VI, 92; využito druhé jméno;

Flavio Biondo (latinsky *Flavius Blondus*), (1392–1463) byl italský renesanční humanista a historik. Byl první, kdo zavedl označení historických epoch – starověk, středověk, novověk. Je znám jako jeden z prvních archeologů. Již v mladém věku se mu dostalo dobrého vzdělání. Během svého pobytu v Miláně objevil a přepsal unikátní Ciceronův manuskript *Brutus*. Přesídlil do Říma, kde byl jmenován sekretářem papeže Evžena IV. Když Evžen zemřel, pracoval Flavio pro jeho následovníky Mikuláše V., Callixta III. a Pia II (https://en.wikipedia.org/wiki/Flavio_Biondo).

Barnus II, 71;

Robert Barnus (1495–1540) byl anglický teolog a učenec, jeden z prvních protestantských církevních historiků, upálen Londýně roku 1540 za sympatie s Lutherovým učením (Bočková; Melounová, 2017, s. 506).

Caesar II, 47; římský císař; jméno je podle Gaia Julia Caesara, prvního římského „císaře“; původně pokračováním titulu, třetí jméno v pořadí. Byla to původně přezdívka *caesar* = vlasáč (PNJ 1991, s. 67);

Cian II, 70; kníže benátský; zde bylo využito druhé jméno, patrně příjímí;

Pietro Ziani (zemřel v roce 1230) byl 42. benátským dóžetem (1205–1229). Pocházel z velmi bohaté rodiny. V mládí byl námořníkem, velel flotile, které doprovázela v roce 1177 císaře Fridricha I. Barbarossu. Účastnil se čtvrté křížové výpravy, v jejímž rámci bojoval proti Konstantinopoli. Po pádu Konstantinopole uzavřel obchodní vztahy s nástupnickými státy, např. Epirským despotátem. Ziani abdikoval v únoru 1229 (https://en.wikipedia.org/wiki/Pietro_Ziani).

Cicero VI, 97; v cestopise užito jeho nejznámější jméno, příjímí Cicero.

Marcus Tullius Cicero žil v době od 106 př. n. l. do 43 př. n. l. Byl římský řečník, republikánský politik, filosof a spisovatel. Byl velkým obráncem republiky. Překládal řeckou filosofii a rovněž vytvořil latinskou filosofickou terminologii, která se

používala až do 18. století. Můžeme říci, že některé jeho termíny ji i významně ovlivnily. Příkladem může být řecké slovo *logos* (slovo, smysl, rozum), jež přeložil jako *ratio* (rozum). Rovněž je známo, že Cicero byl právník a politik. Jeho filosofií je přesvědčení, že filosofie má význam jako racionální úvaha o veřejných záležitostech a právu. Ve své knize *O povinnostech* klade na první místo praktický a politický význam filosofie (https://cs.wikipedia.org/wiki/Marcus_Tullius_Cicero).

Funcius II, 71;

Johann Funk (1518–1566) byl německý luteránský teolog a taktéž autor světové kroniky *Chronologia* (Bočková; Melounová, 2017, s. 506).

Honorius II, 47; římský císař; jméno souvisí s adjektivem *honorus* 'čestný, dělající čest' (LČS 1996, s. 209).

Flavius Honorius (384–423) byl západořímským císařem, a to od roku 395 až do své smrti. Po smrti svého otce, jímž byl Theodosius I., získal společně se svým bratrem Arcadiem vládu nad Římským impériem. Jeho bratr Arcadius vládl východořímské říši a Honorius převzal vládu nad říší západořímskou. Jeho vláda však nebyla pevná, proto místo něho vládli fakticky jeho generálové a dvořané (<https://cs.wikipedia.org/wiki/Honorius>).

Innocentius IV. III, 82; papež; jméno pochází ze slova *innocens*, doslova 'nevinný, neškodný' (PNJ 1991, s. 107).

Inocenc IV. (1195–1254) se vlastním jménem jmenoval Sinibaldo de Fieschi a byl papežem v letech 1243 až 1254. Studoval práva v Parmě a Bologni, a i proto patřil k nejvýznamnějším církevním právníkům své doby. Papež Inocenc IV. za svého působení potíral rozličné heretické skupiny. Vydal 15. května 1252 bulu *Ad extirpanda*, která stanovila základy některých norem pro inkvizici. Poprvé se zde zmiňuje tortura, která se stala prostředkem k výslechu, jež byl v následujících staletích běžně využíván a hlavně zneužíván při výslechu obžalovaných heretiků (https://cs.wikipedia.org/wiki/Inocenc_IV.).

Iulius II 78; autor cestopisu užil jen jedno z několika jmen *Gaia, Julia, Caesara*, tedy Caesarovo rodové jméno; latinské *Iulius* je zkrácené *Jovilius* 'božský', tedy 'Jupiterovi patřící' (Jupiter má 2. pád Jovis), (PNJ 1991, s. 120);

Kliment VIII. III, 83; *Clemens Octavus*; častěji se užíval tvar *Klement*, Klement VIII., latinsky *Clemens Octavius*; (1536–1605). Podoby jsou Klement, řidčeji Kliment, latinské *clemens* značí 'vlídný', 2. pád *clementis*; *clementia* 'vlídnost, laskavost', PNJ 1991, s. 126).

Byl papežem v době od roku 1592 do 3. března 1605. Jeho vlastní jméno bylo Ippolito Aldobrandini, jméno Klement si zvolil jako papež. Jeho působení se vyznačuje mnoha reformami proti papežství. Zároveň však byl prvním barokním papežem, který měl zálibu v přepychu a prosazoval vlastní rodinu (nepotismus). Byl obratný diplomat. Roku 1588 dostal diplomatický úkol, usmířit Polsko s Habsburky v boji o krakovský trůn. Podařilo se mu oslabit habsburskou pozici a zajistil si věrnost Polska. Tento diplomatický úspěch zaručil Aldobrandinimu papežskou tiáru (https://cs.wikipedia.org/wiki/Klement_VIII.).

Livius III, 79; římský spisovatel a historik; užito druhé jméno; bylo to římské rodové jméno; základ jména souvisí s lat. *līv-idus* 'modravý' (PNJ 1991, s. 137).

Titus Livius (59 př. n. l. – 17. n. l.) byl římský spisovatel, historik, autor význačného díla, dějin Říma. Livius nebyl voják a nezastával žádný veřejný úřad, věnoval se pouze studiu a psaní. Psal filosofické dialogy i rétorické texty, které se však nezachovaly. Věnoval se literatuře, historii a filosofii. Pobýval v domě Maecenatově, kde se zřejmě také spřátelil s Gaiem Octaviem, pozdějším císařem Augustem. Svým dílem se významně podílel na jeho programu upevnění říše, podobně jako další autoři tzv. „zlatého věku římské literatury“ (Vergilius, Ovidius, Horatius). Byl také učitelem pozdějšího císaře Claudia (<https://cs.wikipedia.org/wiki/Livius>).

Lucanus II, 47; římský básník; v textu užito poslední jméno *Lucanus*, tedy 'lukánský, z Lukánie pocházející'. Zkrácením z něho vzniklo jméno *Lucas*, české *Lukáš* (PNJ 1991, s. 140).

Marcus Annaeus Lucanus (39 – 65 n. l.) byl římský básník. Jeho strýcem byl Seneca. Studoval v Římě, byl známý svou poezií. Znepřátelil si císaře Nerona, měl zákaz přednášet a publikovat své básně. Zúčastnil se Pisonova spiknutí, byl však prozrazen a použil všemožné prostředky k tomu, aby si zachránil život. Neváhal udávat spojence, udal i vlastní matku. Přes veškerou snahu byl odsouzen k smrti. Spáchal však sebevraždu (https://cs.wikipedia.org/wiki/Marcus_Anaeus_Lucanus).

Octavianus III, 80; císař; opět užito jen jedno jméno z císařských titulů; je to rodové jméno, *Octavianus* značí 'oktaviům náležející'. Octaviové byl římský rod a jméno je odvozeno od *octavus* =osmý (PNJ 1991, s. 161);

Picenus VI, 92; jméno značí 'picenský', pocházející z krajiny Picenum (LČS 1996, s. 326).

Plinius VI, 92; v textu bylo využito druhé jméno; rodové římské jméno (LČS 1996, s. 329).

Gaius Plinius Caecilius Secundus, známý jako Plinius minor, česky Plinius mladší (61–113), byl římský spisovatel a právník. Byl vychován matkou a svým strýcem Pliniem starším, který jej adoptoval. Jeho vzdělání bylo řečnické a právnícké. Nejvíce se stal známým jako obhájce. V letech 111–113 se stal císařským legátem s prokonzulskou pravomocí v Bithýnii. V době svého působení na tomto úřadě byl Plinius nucen podílet se na pronásledování křesťanů (https://cs.wikipedia.org/wiki/Plinius_mlad%C5%A1%C3%AD).

Procopius VI, 92; řecky *Prokopios*, pochází z adjektiva *prókópos* 'pohotový'; když se stalo jménem, patří ke slovesu *pro-koptó*, tj. 'vpřed razím', jsem připravený k boji (PNJ 1991, s. 169).

Prokopios z Kaisareie (cca 500 – cca 565 n. l.) byl byzantský historik a učenec, známý dílem o byzantsko-perských, byzantsko-vandalských a byzantsko-ostrogótských válkách za vlády císaře Justiniána I. Jeho rodným jazykem byla řečtina, on však ovládal i latinu a do jisté míry i perštinu a góštínu. Značnou část svého života žil v Konstantinopoli, kde v roce 542 zažil morovou epidemií. Později se mu dostalo vysokých poct. Věnoval se především práci na svém historickém díle, v němž vylíčil dějiny Justiniánových válek (https://cs.wikipedia.org/wiki/Prokopios_z_Kaisareie).

Sabellius II, 53; užito také jméno rodové; patrně souvisí se *Sabellus* 'sabinský, sabelský'; Sabelli 'kmeny sabinského původu a osko-sabinské' (LČS 1996, s. 376).

Marcus Antonius Coccius Sabellius byl historikem z Benátek a autorem Dějin Benátek (Bočková; Melounová, 2017, s. 499).

Sigonius II, 70; básník a kněz;

Carolus Sigonius (Carlo Sigonio nebo Sigone), (asi 1524–1584), byl italský humanista, studoval řečtinu, navštěvoval filozofické školy v Bologni a Pavii. Stal se profesorem řečtiny. Ve svých dílech se zabýval především historickými tématy, týkajícími se jak antického Říma, tak křesťanství (https://en.wikipedia.org/wiki/Carolus_Sigonius).

Stamatus II, 53;

Stamatus byl zloděj, o kterém se zmiňuje Harant ve své knize. Nebyl to významný člověk.

Traianus VI, 92; římský císař, v textu užito třetí jméno.

Vládl v letech 98–117 n. l. Marcus Ulpius Traianus (53 nebo 56–117 n. l.) působil jako legát v Sýrii a místodržící Germánie. Byl nejlepším vojevůdcem své doby. Traiana adoptoval císař Nerva. Traianus byl neúnavný, rázný vojevůdce, jenž ukáznil legie a s reorganizovanou armádou podnikl několik úspěšných tažení, aby uhájil a zabezpečil ohrožené hranice říše. Osvědčil se i v civilní správě jako svědomitý státník dbalý svých povinností. K významným osobnostem Traianovy doby patřil i císařův vzdálený příbuzný Aelius Hadrianus. Krátce před smrtí v roce 117 Traianus Hadriana adoptoval a předurčil ho za svého nástupce (<https://rim.me.cz/cisarove/traianus/traianus.php>).

Vespasián, Vespasianus II, 52; císař; v textu je užito třetí jméno, nikoli jméno rodové *Flavius*; adjektivum *flavus* = žlutý, světlý (LČS 1996: 187).

Titus Flavius Vespasianus (9–79 n. l.) byl běžně známý jako Vespasianus (česky Vespasián), římský císař od roku 69 až do své smrti. Stal se zakladatelem flaviovské dynastie. Ta vládla římské říši od okamžiku jeho nástupu na trůn až do roku 96. Jeho vláda se vyznačovala především daňovými reformami, jimiž se mu podařilo obnovit pořádek a finanční stabilitu říše, dále proslul úspěšným tažením proti Židům a četnými ambiciózními stavebními projekty, mezi něž se řadí zvláště Koloseum. Po jeho úmrtí převzal moc ve státě jeho syn Titus a po něm Vespasianův druhorozený syn Domitianus (<https://cs.wikipedia.org/wiki/Vespasianus>).

Vital I, 42 – jméno nejasné, snad je možné spojit s lat. *vitus* 'rád' jako u jména Vít (PNJ 1991, s. 205).

Dvě osobní jména:

Do této skupiny řadíme jména uvedená v knize s dvojitým obsazením.

Caius Valerius III, 80; (římský básník); v textu užitá první dvě jména; *Gaius*, jméno císařů, *Valerius* má vztah ke slovesu *valere* 'být silný, něco platit', adjektivum *valens* značí silný (PNJ 1991, s. 199).

Gaius Valerius Potitus nebo Caius Valerius Potitus Flaccus byl od roku 331 př. K. římským konzulem společně s Claudiem Marcellem a od roku 329 př. K. i římským edilem (jeden z nižších úředníků v římské republice). Během svého konzulátu nechal Valerius popravit asi 170 žen, obviněných z otravy jejich manželů (https://en.wikipedia.org/wiki/Gaius_Valerius_Potitus).

Konstantin Veliký II, 52; z lat. *Constantinus*, to je adjektivum ke *Constans* s významem 'stálý' (PNJ 1991, s. 127). Druhé jméno je hodnotícím adjektivem.

Byl od roku 306 římským císařem a od roku 324 až do své smrti vládcem celé římské říše (https://cs.wikipedia.org/wiki/Konstantin_I._Velik%C3%BD).

Laurentius Celsus II, 62; *Laurentius* je adjektivum k *Laurentum* (přímořské město v Latii). Znamená tedy 'laurentský, Laurent'an' (PNJ 1991, s. 200–201).

Lorenzo Celsi (1310–1365), politik benátské republiky, se stal 58. dóžetem, ve funkci působil od roku 1361 až do své smrti. Během své vlády čelil povstání na Krétě, která byla v té době kolonií benátské republiky (https://en.wikipedia.org/wiki/Lorenzo_Celsi).

Titus Livius III, 80; historik; Titus je římské osobní jméno (LČS 1996, s. 438), *Livius* je římské rodové jméno k adjektivu *liv-idus* 'modravý' (PNJ 1991, s. 137).

7.1.1.3 Jména řeckého původu

Alexander III. II, 63; papež; řec. *Alexandros* je 'obránce mužů' (Alèxó = bráním, anér, 2. p. andrós = muž) (PNJ 1991, s. 41).

Alexandr III., vlastním jménem Orlando (Roland) Bandinelli (asi 1105–1181), byl papežem v letech 1159–1181. Je o něm známo, že byl nejbližším poradcem papeže Hadriána IV., s jehož proticísařskou politikou se ztotožňoval. To bylo příčinou jeho sporu s Fridrichem I. Barbarossou. S tímto císařem měl spory po celou dobu svého pontifikátu. Papež Alexandr III. vydal dekrety, které podporují univerzity, vyzývají katedrály, aby financovaly školy, a dekret stanovující potřebu dvoutřetinové většiny kardinálů při volbě papeže. Alexandr III. byl prvním velkým papežem-právníkem a mnohá jeho rozhodnutí se dostala i do pozdějších sbírek církevního práva ([https://cs.wikipedia.org/wiki/Alexandr_III._\(pape%C5%BE\)](https://cs.wikipedia.org/wiki/Alexandr_III._(pape%C5%BE))).

Antenor III, 77;

Antenor, postava z řecké mytologie, je znám jako rádce trójského krále Priama. Radil vrátit unesenou Helenu Meneláovi, aby tím bylo zabráněno válečnému konfliktu, ovšem nebyl vyslyšen. Ke konci trojské války přeběhl a pomohl Řekům otevřením městské brány. Za odměnu nebyl jeho dům vypleněn (byl označen levhartí kůží) (<https://www.greekmythology.com/Myths/Mortals/Antenor/antenor.html>).

Arion VI, 95; jinak též Arión z Méthymny na Lesbu.

Byl legendární básník a pěvec starověkého Řecka. Žil v Korintu a živil se jako zpěvák s doprovodem kithary. V jeho vystoupení se satyrským sborem spatřoval Aristoteles počátky tragédie. Typické pro něj je, že bývá často zobrazován na hřbetě delfína. Ten podle pověsti básníka zachránil, když se vracel po moři z cest, před posádkou, která se ho chystala oloupat a zavraždit. Arión sám skočil do moře a zde ho vzal na hřbet delfín, který byl přiváben jeho hudbou, a bezpečně ho dopravil na břeh (<https://cs.wikipedia.org/wiki/Ari%C3%B3n>).

Dardan VI, 101;

Dardanos je v řecké mytologii zakladatel národa či kmene Dardanů, mýtický předek vládců Tróje. Byl prvním králem v Dardanii. Jeho původ je vykládán nejednotně, převládá však verze, že je synem nejvyššího boha Dia, jeho matkou byla Élektra, která byla jednou z Plejád. Jeho vnuk Ílos založil město Ílios či Ílium, proslavené později jako Trója (<https://cs.wikipedia.org/wiki/Dardanos>).

7.1.1.4 Jména germánského původu

Ferdinand I, 36; (arcikníže); jméno je už staroněmecké (*Fridenant*) a odkazuje ke staršímu *Fridu-nant* 'mající odvahu k míru', první složka (*Friede* = mír) je i v Bedřich (*Friedrich*), druhou je *nand* 'odvaha' (PNJ 1991, s. 89).

Ferdinand I. Habsburský (1503–1564) byl římskoněmeckým králem (od roku 1531), římským císařem (od roku 1556), českým a uherským králem (od roku 1526) a rakouským arcivévodou. Jeho rodiči byli Habsburk Filip I. Sličný a španělská infantka Jana Šílená. Starší bratr Karel V. se stal roku 1516 španělským králem a v roce 1519 římským císařem. Ferdinandovou manželkou byla česká a uherská princezna Anna Jagellonská. Po smrti krále Ludvíka Jagellonského v bitvě u Moháče v roce 1526 se stal českým králem (https://cs.wikipedia.org/wiki/Ferdinand_I._Habsbursk%C3%BD).

Fridrich I, 39; (císař); jméno má základ ve složenině *Fridu-rihhi* 'mocný, bohatý mírem', 'mírový vládce'; *Friede*=mír, *reich*=bohatý, nebo *Reich*=říše (PNJ 1991, s. 55).

Fridrich I. Barbarossa (Rudovous) se narodil zřejmě roku 1122 a zemřel roku 1190. V letech 1152–1190 byl římským králem a v letech 1155–1190 císařem z rodu Štaufů. Fridrich byl významný panovník, většinu života prožil v konfliktu s městy v Itálii, avšak nikdy se mu nepodařilo si Itálii zcela podmanit. To ovšem nebylo jeho jediným problémem. Těžkosti mu působilo vyjasňování pozic císařství ke kléru a papežství, které prožívalo schizma (1159–1177), a řešení vztahů mezi císařem a šlechtou (https://cs.wikipedia.org/wiki/Fridrich_I._Barbarossa).

Fridrich II. Štaufský, III, 77; výklad podobný jako výše.

Fridrich II. Štaufský (někdy podle německého jména také Friedrich, ve starší literatuře Bedřich, plným jménem Friedrich Roger), žil v letech 1194–1250. Byl římský císař, král německý, sicilský a titulární král jeruzalémský. Narodil se jako syn římského císaře Jindřicha VI. z dynastie Štaufů a normanské princezny Konstancie, dědičkou království obojí Sicílie. Snažil se o obnovení původního antického římského impéria a chtěl spojit Německo s Itálií a Sicilským královstvím. Fridrich byl velmi nakloněn islámské kultuře, o které měl dobré znalosti a která mu roku 1229 značně dopomohla ke znovuzískání Jeruzaléma diplomatickou cestou. V roce 1227 se dostal do sporu s církví, církev o něm hovořila jako o Antikristu a byl opakovaně exkomunikován. Tento spor

měl své kořeny ve Fridrichově přesvědčení, že je univerzálním vládcem celého křesťanského světa

(https://cs.wikipedia.org/wiki/Fridrich_II._%C5%A0taufsk%C3%BD).

Heřman V, 87; něm. *Hermann* je pokračováním germ. *Hari-man* 'branný, vojenský muž', 'bojovník' (*hari*=vojsko, *man*=muž) (PNJ 1991, s. 101).

Heřmanem se míní křestní jméno Heřmana Černína, přítele Kryštofa Haranta z Polžic a Bedružic.

Karel V. II, 55; Karel Pátý; jméno pochází z germánského obecného jména *karlaz*, staroněmecky *kar(a)l* 'muž, mužský, chlap'; známým nositelem jména byl *Karel Veliký*, vysvoboditel střední Evropy od Avarů; latinizovaná podoba *Carolus* (PNJ 1991, s. 122).

Karel V. Habsburský (1500–1558) byl španělským králem (známý jako Carlos I., 1516–1556), římským králem (od 1519), arcivévodou rakouským (1519–1521), císařem římským (1531–1556). Španělský trůn předal roku 1556 svému synovi Filipovi II. a císařskou hodnost pak svému bratru Ferdinandovi. Byl posledním císařem Svaté říše římské, jenž byl korunován papežem (https://cs.wikipedia.org/wiki/Karel_V.).

Jindřich III, 82; císař; Jindřich je počestěná podoba německého *Heinrich*, pocházející z *Heimerich* 'vládce domu, domova'; Heim=domov, rihhi=vládce (PNJ 1991, s. 116).

Jindřich III. byl pro snědé zabarvení své pokožky nazýván Černý – německy: *der Schwarze*, žil v době 1017–1056. V letech 1039–1056 byl německým králem a později také římským císařem. V roce 1027 mu otec Konrád II. udělil titul vévody bavorského a německým králem ho nechal zvolit již roku 1028 v 11 letech (https://cs.wikipedia.org/wiki/Jind%C5%99ich_III._%C4%8Cern%C3%BD).

Maximilian I, 40; císař; jméno bylo vytvořeno uměle pro syna Fridricha III (†1493), který chtěl, aby jeho synu byli vzorem Fabius Maximus a Scipio Aemilianus (PNJ 1991, s. 149).

Maxmilián I. Habsburský se v české literatuře nazývá též jako Maximilián I. (1459–1519), pochází z rodu Habsburků, jeho rodiči byli císař Fridrich III. a Eleonora Portugalská. Byl rakouským arcivévodou a římským králem, vládl od roku 1493. Od roku 1508 se tituloval jako zvolený císař římský. Neuspěl v boji o burgundské

dědictví, na východě se marně snažil získat uherskou korunu. Značnou část svého života se věnoval plánům na křížovou výpravu proti Osmanům. Nikdy ji však nerealizoval (https://cs.wikipedia.org/wiki/Maxmili%C3%A1n_I._Habsbursk%C3%BD).

Otto II, 57;

Císař Otto první nebo také Ota I. Veliký (912 – 973) byl první císař Svaté říše římské a také král italský (Harant, 2017, s. 504). Původem německé jméno má varianty *Odo*, *Otho*, *Utto*, *Utho*, příp. *Udo*; je domáckou formou složených jmen *Otfried*, *Ottmar*, *Ottokar* (PNJ 1991, s. 164).

7.1.1.5 Starogermánská jména

Alarius II, 47; Alaricus, král vizigotský;

Alarich I. se narodil zřejmě v roce 370 a zemřel roku 410 v Cosenze. V letech 395–410 byl vizigotským králem, germánského etnika sídlícího původně v severním Černomoří. Do historie se zapsal svým dobytím Říma v roce 410. Z písemných pramenů z roku 394 se dozvídáme, že je Alarich zmiňován jako vůdce federátů, což byly germánské nepravidelné jednotky sloužící v římské armádě, ale jejich organizace podléhala vlastním kmenovým strukturám a tyto jednotky se pod vedením císaře Theodosia I. zúčastnily tažení proti uzurpátoru Eugeniovi. Později se prohlásil králem Vizigotů, několikrát obléhal Řím a dobyl jej v roce 410. Měl velký vliv na politiku a na události v západořímské říši (https://cs.wikipedia.org/wiki/Alarich_I).

Radagarus II, 47; Radgasus (král z Gothie);

Radagaisus (4. stol. – 406) byl gotský král, který koncem roku 405 a v první polovině roku 406 vedl invazi do starověkého Říma. Byl poražen v bitvě u Florencie. Radagaisovo vojsko v počtu 12 000 vojáků bylo povoláno do římské armády, další byli prodáni do otroctví a zbývajícím se podařilo uprchnout. Tito Gótové se později připojili k Alarichovi I. při jeho dobývání Říma v roce 410 (<https://cs.wikipedia.org/wiki/Radagaisus>).

7.1.1.6 Jména jiného původu

Atila II, 47; Atilla Uherský, hunský král; jméno gótského původu, germánské; je to zdrobnělé gót. *atta* 'otec', tedy 'tatíček' (PNJ 1991, s. 51).

Attila, přezdívaný Bič Boží, se narodil roku 395 a zemřel roku 453. Byl nejmocnějším králem hunské říše, jež měla podobu krátkodobého státního útvaru ve střední a východní Evropě, který vznikl v souvislosti se stěhováním národů. Pocházel z vysokých kruhů hunské společnosti. O jeho otci Mundžukovi (lat. Mundiuch), hunském náčelníkovi, není nic bližšího známo. Attila měl bratry Rugilu a Octara, kteří vládli Hunům od 20. let 5. století. Další bratr Octar zemřel pravděpodobně v roce 430 během tažení proti Burgundům na Rýně a v roce 434 nebo 435 byl údajně zabit bleskem při vpádu do Thrákie také bratr Rugila. Po smrti Rugily nastoupili na hunský trůn Attila a jeho bratr Bleda. Kolem roku 445 ambice Attilu dohnaly až k bratrovraždě. Tímto činem sjednotil vládu nad Huny do svých rukou. Za svého života vedl řadu velkých nájezdů jak do Západořímské, tak do Východořímské (Byzantské) říše (<https://cs.wikipedia.org/wiki/Attila>).

7.1.1.7 Ženská jména

Filipina (Ferdinandova manželka) I, 40; Jméno bylo blíže určeno podle jména Filip, což znamená „milovník koní“, a je to řecké jméno. Jeho ženskou podobou právě Filipina (PNJ 1991, s. 65).

Filipína Welserová se narodila v Augsburgu v roce 1527 a zemřela 24. dubna 1580 v Innsbrucku na zámku Ambras. Pocházela z augsburské patricijské rodiny Welserů. Ti byli známí bankéři, kteří půjčovali finanční prostředky i císaři. V roce 1557 se stala první manželkou arcivévody Ferdinanda II. Tyrolského. Její manželství bylo rodově nerovné, proto císař její potomky vyloučil z následnictví. Manželství bylo uznáno papežem až čtyři roky před Filipíninou smrtí. Proslula svým skvělým kuchařským uměním a jako bylinkářka. Byla prý velmi moudrá, vzdělaná a laskavá (https://cs.wikipedia.org/wiki/Filip%C3%ADna_Welserov%C3%A1).

Lidmila Kateřina (dcerka Kryštofa Haranta) I, 33; Lidmila (ve starší hláskové podobě Ludmila) je složené slovanské jméno. V bulharštině je mužský protějšek Ljudmil (PNJ 1991, s. 136 a 139).

Kateřina je jméno řeckého původu (*Aikateriné*, pozdější výslovnost Ekaterini), které se používá s obměněnou formou v mnoha jazycích (dánsky Katherina, švédsky Katarina, španělsky Katalina aj.). Význam tohoto jména souvisí se spojením *aei kathará* „vždycky čistá“. Kateřina byla patronkou filozofů (PNJ 1991, s. 123–124).

Magdaléna (královna) I, 36; *Magdalena* pochází z latinského přídavného jména v ženském rodě a znamená „magdalská“, z Magdaly pocházející. Magdala bylo městečko na břehu Genezaretského jezera (PNJ 1991, s. 141).

Magdaléna Rakouská, dcera císaře Ferdinanda I., první abatyše kláštera v Hallu, který sama založila, žila v letech 1535–1590 (Bočková; Melounová, 2017, s. 498).

7.1.2 Jména světců a světic

7.1.2.1 Mužská jména:

sv. Dominik II, 51; zakladatel řádu dominikánů; Jméno Dominik pochází z přídavného jména *dominicus* 'pánův' k latinskému *dominus* 'pán' (PNJ 1991, s. 76–77).

Svatý Dominik, nebo též Domingo de Guzmán, se narodil zřejmě roku 1170 a zemřel roku 1221. Byl kazatelem a zakladatelem Řádu bratří kazatelů. Tento řád později přijal jeho jméno – dominikáni. Po studiích se stal řeholním kanovníkem v biskupství Osma a rovněž profesorem zdejší katedrální školy. Zásadní vliv na další jeho život mělo setkání s heretickými katary v jižní Francii při této diplomatické misi. Zjištění, jak k šíření hereze přispívá vysoká úroveň vzdělanosti a přísná organizace sekt, ho přivedlo na myšlenku využít stejných metod pro práci katolických kněží a dosáhnout tak lepších výsledků při potírání kacířství (https://cs.wikipedia.org/wiki/Svat%C3%BD_Dominik).

sv. František II, 51; světec lásky a chudoby z Assisi v Itálii; jméno je původně přezdívka; dostal ji jako chlapec, protože se naučil francouzsky. Jméno doslova znamená „Francouzek“. Latinizované zní *Franciscus*. Jinak se jmenoval Jan. Podoba František vznikla už ve staré češtině, měkké *c* často splývalo s *t* a obě souhlásky se zaměňovaly (*Francišek – František*) (PNJ 1991, s. 66 a 92).

Sv. František z Assisi zemřel v roce 1226. Byl synem bohatého obchodníka v Assisi, ale z lásky ke Kristu všechno opustil. František žil v absolutní chudobě podle evangelních rad. Stal se zakladatelem nového řádu „Menších bratří“ (Minoritů) i jeho františkánské větve pro ženy a laiky žijící ve světě. Prioritou a nejvyšší hodnotou v jeho životě byla láska. S ní souvisel i jeho soulad s přírodou. Jeho nejhlubší láska k Spasiteli a touha po spáse duší byla doplněna darem stigmat, která ho ještě více připodobnila ke Kristu. Zemřel ve věku 44 let (<http://catholica.cz/index.php?id=4750>).

sv. Jan Jeruzalémský I, 4; Jméno Jan má svůj základ v hebrejštině, což znamená „Bůh je milostivý“ (PNJ 1991, s. 112). Hebrejské *Jóhánán* se do řečtiny vyvinulo jako *Ióannés* a do latiny *Johannes*. Má množství variant a domáckých podob.

Sv. Jan z Jeruzaléma zemřel v roce 417 a byl biskupem. Narodil se kolem roku 356. Ve Svaté zemi se stal mnichem a v roce 387 nebo 388 nástupcem jeruzalémského patriarchy Cyrila. Se sv. Jeronýmem projednával otázky, které se týkaly benediktinského opatství. Žil v době bohaté na teologické spory, avšak on prosazoval nauku shodnou s tradičním učením katolické církve. Udává se, že v roce 415 vysvětil pětilodní baziliku, kterou nechal postavit na hoře Sion. Ta byla v roce 614 zničena. Ve 12. století zde byl postaven klášter, který rovněž zanikl, a dnes se v těchto místech nachází benediktinské opatství Zesnutí Panny Marie. Biskup Jan zemřel roku 417 (<http://catholica.cz/index.php?id=6243>).

sv. Marek II, 53; autor nejstaršího evangelia; *Marek* pochází z latinského jména *Marcus*, což je zkrácenina *Mart(i)cus*, tedy přídavného jména k Mars, 2. pád Martis (bůh války)“, tedy „martovský, bojovný“ (PNJ 1991, s. 143).

Sv. Marek byl původním jménem Jan a byl žákem sv. Petra. Podle jeho kázání napsal asi kolem roku 60 své evangelium, a to na žádost římských křesťanů. Byl evangelistou a mučedníkem. Zemřel v 1. – 2. století. Byl průvodcem sv. Pavla na první apoštolské cestě, později provázal svého bratrance Barnabáše na Kypr a poté byl znovu průvodcem sv. Petra. Po roce 50 odešel do Alexandrie, hlavního města Egypta, kde založil církevní obec a často se do ní vracel. Kolem roku 65 pomáhal opět sv. Pavlovi v Římě. Zemřel v Alexandrii jako mučedník, byl vláčen na provaze uvázaném na hrdle, dokud neskonal (<http://catholica.cz/?id=1452>).

sv. Petr III, 83; první z apoštolů; jméno je řeckého původu a znamená 'skála'. Latinské východisko *Petrus* je odrazem řeckého *petros* (skála). Jméno Petr je možné vykládat i jako silný, tvrdý, neoblomný a pevný (PNJ 1991, s. 167–168).

Sv. Petr, původním jménem Šimon, byl apoštol a zemřel asi roku 64. Pocházel z galilejské Betsaidy, byl rybářem a měl bratra Ondřeje, který se rovněž stal apoštolem. I když byl Šimon ženatý, v evangeliu se o jeho manželce nic neříká, je zmiňována pouze jeho tchýně, kterou Ježíš později uzdravil. Šimon žil v Kafarnaum u Genezaretského jezera. Traduje se o něm, že mezi jeho vlastnosti patřila impulsivnost, horlivost a úslužnost. Stal se prvním z apoštolů a po smrti Ježíše působil v Antiochii,

v Korintu a v Římě. Byl prvním římským biskupem (papežem). Podle starých podání byl Petr za krutého pronásledování křesťanů, které začal císař Nero po požáru Říma, ukřižován, a to hlavou dolů, protože se nepokládal za hodného zemřít jako jeho Mistr a Pán (<http://catholica.cz/index.php?id=2698>).

sv. Štěpán II, 52; základem jména je řecké *Stephanos*, tj. 'věnec dávaný vítězům' (PNJ 1991, s. 191–192).

Život sv. Štěpána je znám pouze z jediného dobového pramene, kterým je novozákonní spis *Skutky apoštolů*, jenž Štěpánovi věnuje 6., 7. a počátek 8. kapitoly. Sv. Štěpán byl křesťanským kazatelem a diakonem, hovoří se o něm jako o prvním mučedníku křesťanství. Byl ukamenovaný po procesu před židovskou radou jako údajný rouhač proti judaismu

(https://cs.wikipedia.org/wiki/Svat%C3%BD_%C5%A0t%C4%9Bp%C3%A1n).

sv. Theodoret II, 52; nebo také *Theodor* je jméno řeckého původu. Vzniklo ze jména *Theodóros*, což je „boží dar“. První složkou jména je řecké *theós* „bůh“ a druhou je „dor“, znamenající dar (PNJ 1991, s. 193–194).

Sv. Theodoretus byl mučedník, který zemřel zřejmě v roce 362. Působil jako kněz v syrské Antiochii (dnešní Antakya v Turecku). Je známa legenda o jeho mučednické smrti, která nás uvádí do období vlády císaře Flavia Claudia Juliana, známého jako Julián Odpadlík (Apostata). Ten nastoupil na trůn po svém bratranci Konstantinu II. a jeho hlavním úkolem bylo oživit pohanství a zničit Kristovu Církev. Císařův jmenovec a příbuzný, jenž vládl v Antiochii, byl rovněž odpůrcem víry, měl od císaře příkaz vykázat všechny duchovní z města. Julián po Theodoretovi požadoval, aby mu vydal posvátné nádoby i s dalšími cennostmi církve. Theodoret se příkazu nepodrobil, a proto byl zatčen a mučen. Julián nařídil, aby byl popraven mečem (<http://catholica.cz/index.php?id=5410>).

sv. Virgilius I, 41; jméno latinského původu, základ tohoto slova souvisí s latinským *virga*, tj. 'ratolest' (Knappová, 1996, s. 177). Biskup sv. Virgil (Virgilius) zemřel v roce 784. Kopečný je vykládá z Vergilius, související s *vergo* 'obracím, točím' (PNJ 1991, s. 205).

Pocházel z Irska. Když ve 43 letech přišel na franský Pipinův dvůr, byl již vzdělaný kněz. Na tomto dvoře poznal zajatého vévodu Oatila (či Odila), za jehož

osvobození se přimluvil a s ním pak na Pipinovo přání odešel do Bavor. Stal se biskupem v Salcburku, ačkoli biskupské svěcení přijal o hodně později. Zasloužil se zejména o rozšíření křesťanství v Korutanech, jeho hlavní činností bylo šíření vzdělání, stavění chrámů a zvláště pak vybudování katedrály v Salcburku (<http://catholica.cz/index.php?id=4857>).

Nejčastěji se opakuje jméno evangelisty sv. Marka, o kterém se autor zmiňuje ve druhé a třetí kapitole. Z toho je patrné, že opět, a to ve velké míře, převažují mužská jména nad jmény ženskými.

7.1.2.2 Ženská jména

Jediným jménem světice je **sv. Alžběta** – sv. Alžběta Durynská (též Alžběta Uherská; 1207–1231) – uherská princezna a řeholnice.

Jméno Alžběta má svůj původ v hebrejštině, jméno *Elíšébah* doslova znamená 'můj Bůh je přísaha'; řecká podoba byla *Elisabet*, latinská *Elisabeth* (PNJ 1991, s. 44).

7.2. Antroponyma dvoujmenná (2 křestní jména, nebo rodné jméno + příjímí)

7.2.1 Jména z území Čech

Tento typ vlastních jmen se nalézá pouze v první kapitole excerpovaného materiálu, není jich mnoho:

Heřman Černín I, 34;

Jméno Heřman pochází z germánského *Hari-man* 'branný, vojenský muž', tedy 'bojovník' (PNJ 1991, s. 101). Heřman Černín byl dobrým přítelem Kryštofa Haranta z Polžic a Bezdruzic.

Vilém Humpecht I, 33; (dvě křestní jména)

Vilém je staroněmecké jméno *Willahelm*, jež je složeno z *willo* 'vůle' a *helm* 'helmice'. Celkový význam tohoto jména zřejmě bude „helmici je má vůle, má vůle je ochranou“ (PNJ 1991, s. 204).

Vilém Humprecht byl synem Kryštofa Haranta. Nedlouho po smrti své matky Marjany Anny z Janovic se Kryštof Harant kolem roku 1588 oženil s Evou Kateřinou Černínovou z Chudenic, dcerou Jana Ondřeje Černína z Chudenic a Anny z Příchova. Z manželství Harantova se narodily dvě děti, kolem roku 1589 dcerka Lidmila Kateřina

a roku 1592 Vilém Humprecht. Pravděpodobně roku 1597 zemřela Harantova manželka a děti byly dány na vychování k sestře zemřelé Harantovy manželky Lidmile Markvartové z Chudenic. V říjnu 1599 se Kryštof Harant vrátil z cesty po Svaté zemi, ale ještě do konce roku mu obě děti zemřely na mor

(https://digilib.phil.muni.cz/bitstream/handle/11222.digilib/120653/SpisyFF_171-1972-1_3.pdf?sequence=1).

Oldřich Prefát V, 89;

Základem jména Oldřich je staroněmecké *Uodalrich*, doslova přeloženo „dědičným statkem bohatý“, „dědičným statkem vládnoucí“; první složkou jména je *uodal* 'dědičný statek' a druhou složkou je *reich* 'bohatý' (PNJ 1991, s. 162).

Oldřich Prefát z Vlkanova se narodil roku 1523 v Praze a zemřel roku 1565 rovněž v Praze. Byl český spisovatel, matematik, astronom a cestovatel. Narodil se do bohaté měšťanské erbovní rodiny. Studoval ve Wittenbergu, Lipsku, Benátkách, Římě a Praze. O své cestě do Palestiny, kterou absolvoval v letech 1546–1547, napsal dílo *Cesta z Prahy do Benátek a odtud potom po moři až do Palestiny, to jest do krajiny někdy Židovské, země Svaté, do města Jeruzaléma k Božímu hrobu, kteraužto cestu s pomocí Pána Boha všemohúcího šťastně vykonal Voldřich Prefát z Vlkanova léta Páně MDXXXVI*. – Často bývá používán název: *Cesta z Prahy do Benátek a odtud potom po moři až do Palestiny*. Udává se, že tento cestopis je velice přesný a popisný. Patří mezi nejlepší, resp. nejpřesnější, cestopisy této doby nejen v Čechách (https://cs.wikipedia.org/wiki/Old%C5%99ich_Pref%C3%A1t_z_Vlkanova).

7.2.2 Jména z cizích oblastí

Také tato propria se vykytují velmi málo. Příkladem je **Gotfrid de Bullion I, 40;** Gotfrid (*Gottfried*) odpovídá slovanskému jménu *Bohumír*, které znamená „milý Bohu, bohumilý“ (Knappová, 1996, s. 73; Kopečný, 1991, s. 60).

Godefroy de Bouillon, (asi 1058–1100) lotrinský vévoda a jeden z vůdců 1. křížové výpravy (1095), po dobytí Jeruzaléma první křesťanský král (Harant, 2017, s. 498).

Marin Falieri (překladatel) II, 49; jméno *Marin* nebo také *Marinus* je latinského původu a znamená 'žijící na moři, námořník, plavec' (Knappová, 1996, s. 128).

Marino Faliero žil v letech 1274–1355. Byl 55. benátský dóže. Někdy je též jmenován jako Marin Falier (spíše v benátské než ve standardní italštině) nebo Falieri. Byl popraven za pokus o puč. Faliero byl námořní a vojenský velitel, diplomat. Faliero se o svém zvolení dozvěděl během své diplomatické mise u papežského dvora v Avignonu, avšak po několika měsících ve funkci, v dubnu 1355, byl obviněn z pokusu o státní převrat a popraven (https://en.wikipedia.org/wiki/Marino_Faliero).

7.3. Antroponyma neúplná

7.3.1 jen příjímí

V první kapitole se objevuje jen příjímí **Černín I**, 44; jak už bylo uvedeno u křestního jména Heřman. Jedná se o dobrého přítele Kryštofa Haranta.

Seligman I, 42; také jen příjímí; Seligman byl Žid z města Tridentu. Více se o tomto osobním jménu nepodařilo dohledat.

7.3.2 jen přídomek

V textu byl uveden pouze lokalizující přídomek *de Chudenicz* (z Chudenic) I, 45. Tento přídomek je ovlivněn latinským způsobem zápisu. Jedná se o přídomek Černína z Chudenic, dobrého přítele Kryštofa Haranta.

7.3.3 příjímí s lokalizací

Do této skupiny patří spojení příjímí a šlechtického přídomku: **Černín z Chudenic I**, 33. První kapitola byla jediná, kde se příjímí s lokalizací objevilo.

Jen jednou bylo uvedeno křestní jméno, příjímí i lokalizující přídomek: **Lidmila Markvartová z Chudenic I**, 33. Žena Diviše Markvarta z Hrádku. Kryštof Harant jí svěřil své děti před cestou do Benátek (Bočková; Melounová, 2017, s. 497). Ludmila nebo také Lidmila je jméno slovanského původu, jehož význam je 'lidu milá' (Knappová, 1996, s. 225).

Výjimečně se objevilo osobní jméno, příjímí a několik lokalizujících přídomků: **Diviš Markvart z Hrádku, na Bělé, Nekmíři, Trpistech I**, 33. Diviš Markvart byl český šlechtic, nekatolík, Harantův přítel a švagr (Bočková; Melounová, 2017, s. 497). Diviš je česká podoba řeckého jména *Dionýsios*, což je 'bůh vína' popř. 'božské dítě', v češtině se vykládá též jako „divoký“ (Knappová, 1996, s. 83; Kopečný 1991, s. 75).

7.4 Skupinová vlastní jména

7.4.1 Jména obyvatelská

7.4.2 Skupinová jména (etnonyma)

Do této skupiny patří jména kmenů a národů. V první kapitole se etnonyma, tedy skupinová jména příliš nevyskytovala. Jako příklad ale uvádíme jedno, které se přece jen na začátku cestopisu objevilo, a to etnonymum *Vlach* I, 44. *Proprium Vlach* dříve označovalo člověka italského původu (Itala). V druhé kapitole se velmi často objevovalo jméno obyvatelské *Benátčané* (II, 48), Harant píše též o *národu benátském* a připomíná i straší pojmenování *Veneti*. Pojmenování *Benátčané* převládalo také v kapitole třetí. V téže kapitole (3.) užil ve vyprávění ještě označení obyvatelské jméno *Carthaginenští* a čeled' *Carrarienská*, dále národ *Tyrrenský* (město *Tyrrhenorum*), dále *Saxové* a *Sasové*. Čtvrtá kapitola je velmi krátká, obsahuje pouze jedno etnonymum, *Turci* IV 84. V páté kapitole najdeme jen jedno jméno tohoto typu, a to *Češi*. Šestá kapitola obsahuje několik opakujících se jmen skupinových, etnonym: *Řekové* VI, 102; *Turci* VI, 104. Dále zmiňuje *národ slovanský* v souvislosti se starověkou Ilýrií (píše *Illiricum*) a *národ český*. Vlastní jméno *Římané* je v Harantově cestopisu vnímáno jako starověký národ, který si podmaňoval Evropu, nikoli jako jméno obyvatelské. Je to tedy etnonymum. Obyvatelským jménem jsou *Benátčané* IV, 101.

Shrnutí

Během jazykové excerpce jsme si propria zapisovali s čísly stran, na kterých se vyskytovala. Bylo nutné to takto provést, aby bylo možné jednotlivá vlastní jména v textu dohledat a poté provést jejich analýzu. Jednalo se o popis každého antroponyma a zjištění co nejvíce informací o daných vlastních jménech. Zabývali jsme se původem těchto jmen, z kterého jazyka vznikla, a podstatnou částí jejich popisu bylo i zjištění jejich významu. U známých osobností jsme rovněž vymezili dobu, ve které tito lidé žili, zaměřili jsme se rovněž na jejich přínos z historického hlediska. Většinu antroponym autor ve své knize blíže určuje a popisuje, ovšem některá antroponyma bylo složité dohledat, neboť Kryštof Harant je ve své knize pouze jmenuje a blíže nespecifikuje, o kterou osobnost se jedná.

Kryštof Harant velmi často zmiňuje římské vládcy (*Arcadius, Gaius Iulius Caesar, Flavius Honorius, Marcus Ulpius Traianus, Titus Flavius Vespasianus, Konstantin Veliký* aj.), taktéž filozofy (*Marcus Tullius Cicero*), historiky (*Flavius Blondus, Livius, Titus Procopius*), papeže (*Innocentius IV, Klement VIII., Alexandr III.*),

básníky (*Marcus Annaeus Lucanus, Gaius Valerius Potius, Arión, Carlus Sigonius*), spisovatele (*Gaius Plinius Caecilius Secundus*) a jiné významné osobnosti. Také se zde objevují osobní jména jeho blízkých přátel (*Heřman Černín z Chudenic, Lidmila Markvartová z Chudenic, Diviš Markvart z Hrádku*). Harant neopomenul připomenout ani jména svatých osobností spjatých s církví (*sv. Dominik, sv. František, sv. Jan Jeruzalémský, sv. Marek, sv. Petr, sv. Theodoret, sv. Virgilius a sv. Alžběta*).

8. Toponyma

8.1 Vlastní jména míst osídlených (oikonyma)

8.1.1 Města a obce

Kryštof Harant se vydal na cestu ze zámku Bělá nad Radbuzou, přes Plzeň a Bystřici nad Úhlavou a s přítelem Heřmanem Černínem pokračovali dále přes Bavorsko. Budeme sledovat jejich cestu v prvních šesti kapitolách jeho cestopisu.

Plzeň I, 33; město bylo založeno 1292 králem Václavem II. Nachází se na soutoku řek *Mže, Radbuza, Úhlava* a *Úslava*, z nichž vzniká řeka *Berounka*.

Prvotní Plzeň je dnešní *Plzenec, Stará Plzeň*. Všechny zmínky o Plzni se až do konce 13. století vztahují ke Staré Plzni. Nově založené město se pak nazývalo *Novou Plzní*, až do konce 16. století *Novým Plzněm*, protože bylo mužského rodu. Teprve později přešlo k rodu ženskému. Výklad významu jména je obtížný, pokouší se o něj A. Profous v *Místních jménech v Čechách* (III, s. 381–384).

V Plzni se Kryštof Harant z Polžic a Bezdruzic a Heřman Černín z Chudenic připravovali na svou cestu do Svaté země.

Bystřice I, 33, 34; *Bystřice nad Úhlavou* u Nýrska.

Obec Bystřici nad Úhlavou najdeme v Západočeském kraji v blízkosti Nýrska. Stojí v ní zámek přestavěný nejprve v renesančně-barokním stylu z původní tvrze. Další přestavba v klasicistním stylu se uchovala do dnešní doby. Koncem 16. století byl zámek ve vlastnictví pánů Koců z Dobrše. V roce 1598 (2. dubna) odtud vyjeli Kryštof Harant a Heřman Černín na svou cestu do Benátek, tam dorazili už 19. dubna, a dále pokračovali do Svaté země.

Nové Kostely (*New Kirchen*) I, 34; Harant název města překládá;

Nové Kostely (*Neu Kirchen*) jsou město v dolním Bavorsku (Bočková; Melounová, 2017, s. 497).

Kouba I, 34, Harant píše *Kauba*, bylo to starší české pojmenování pro dnešní bavorské město *Cham* ve vládním obvodu Horní Falc spolkové země Bavorsko.

Město leží na řece *Regen*, která obloukem obtéká historické jádro, a rozkládá se uprostřed přírodního parku Horní Bavorský les nedaleko od českých hranic.

Straubingen I, 34; dnes *Straubing*; Harant o něm informuje, že bylo založeno roku 1208 knížetem Ludvíkem Bavorským.

Straubing je město v Dolním Bavorsku v jižním Německu. Leží na Dunaji a je sídlem zemského okresu Straubing-Bogen. Oblast Straubingu je nepřetržitě osídlena od doby neolitu. Na celý region mělo veliký dopad římské dobývání v letech 16 – 14 př. n. l. Po pádu římského impéria se stal Straubing centrem osídlení Bavorů, a to hlavně kolem kostela sv. Petra, postaveného v 9. století mezi řekami Allachbach a Dunajem. Podle zvyků Bavorů bylo osídlení pojmenováno podle jejich vůdce *Strupingy*, což se později proměnilo v název Straubing. V roce 1218 byla Ludvíkem I. z Wittelsbachu, vévodou bavorským, založena nová část města, nové město. Straubing se stal hlavním městem regionu Bavorsko-Straubing (<https://cs.wikipedia.org/wiki/Straubing>).

Landshut I, 34; Harant píše, že leží při řece *Isr*, latinsky *Isera* (Isar) v rovině a že je tam zámek knížete Bavorského.

Landshut je město v centru Dolního Bavorska, asi 72 kilometrů severovýchodně od Mnichova. Je správním centrem regionu Dolního Bavorska a součástí alpského podhůří. Jeho středem protéká řeka Isar (<https://cs.wikipedia.org/wiki/Landshut>).

Rozenhajm, Rozenhaim I, 34; *Rosenheim*, Harant název zapsal podle výslovnosti;

Rosenheim je město v Bavorsku. Leží 52 kilometrů jihovýchodně od Mnichova na soutoku řek Inn a Mangfall na hornobavorském úpatí Alp. Je sídlem zemského okresu Rosenheim, avšak není jeho součástí, neboť je jedním ze tří městských okresů správního obvodu Oberbayern, Horní Bavorsko (<https://cs.wikipedia.org/wiki/Rosenheim>).

Kopfstejn I, 34; Harant se zmiňuje o zámku i o městě téhož jména, správně *Kufstein* (Bočková; Melounová, 2017, s. 497).

Kufstein se nachází na severovýchodě spolkové země Tyrolsko, protéká jím řeka *Inn*. Do roku 1504 patřilo město s pevností Bavorsku.

Švac I, 35; *Schwaz*; Harant zmiňuje, že jsou tam znamenité stříbrné doly (*Falkenstein* a *Erbstollen*).

Město *Schwaz* se nachází v rakouské spolkové zemi Tyrolsko. Prvotní osídlení v oblasti Schwazu bylo již v mladší době kamenné. V horách mezi Schwazem a

Kitzbühlem se nalézala ložiska měděných rud, která v době bronzové byla využívána pro výrobu bronzových předmětů. První písemná zmínka o Schwazu z raného středověku jako o sídle jménem „Sûates“ je z roku 930. Obrovský rozvoj zaznamenalo město v 15. století s objevem a těžbou stříbra. Stříbro bylo zdrojem bohatství Habsburků, bankéřů a podnikatelů Fuggerů, Paumgartnerů a dalších. V 15. a 16. století byl Schwaz nejvýznamnějším hornickým střediskem v Evropě a po Vídni druhým největším městem v habsburské monarchii (<https://cs.wikipedia.org/wiki/Schwaz>).

Hall I, 35, 36; Harant podrobněji popisuje, že v městě navštívili mincovnu. Vzpomíná, jak do Hallu jezdíval s Jeho Milostí v dobách své služby u arciknížete Ferdinanda, který tam navštěvoval sestru v klášteře. Stejně podrobně připomíná výrobu soli v Hallu, která se dovážela do Království českého.

Hall je rakouské město ležící ve spolkové zemi Tyrolsko v okrese Innsbruck-venkov. Nachází se v údolí řeky Inn, asi 10 kilometrů východně od Innsbrucku. V písemných pramenech je Hall poprvé zmíněn v roce 1332 latinsky „*Salina iuxta Tavr castrum*“ (solné údolí řeky Inn u hradu Thaur). Sůl se zde těžila již ve 13. století (https://cs.wikipedia.org/wiki/Hall_in_Tirol).

Inspruk I, 37, 38, 40; *Innsbruck*, Harant je opět zapsal podle výslovnosti; zmiňuje i latinský název řeky *Inn*, *Aenus*. Charakterizuje krajinu vysoko položenou, ale bohatou důchody ze stříbrných a měděných dolů. Připomíná, že ve městě se rád zdržoval Maxmilián I. kvůli lovu kamzíků. Vypravuje i příběh o velikém nebezpečí, do něhož se mladý Maxmilián při lovu dostal. Strávil ve skalách dva dny, a když už se připravoval na smrt, pomohl mu selský mládenec, který ho bezpečně svedl dolů. Kníže na oné skále nechal na památku a z vděčnosti postavit kříž. Dále Harant upozorňuje na pamětihodnosti Innsbrucku.

Innsbruck (zastarale *Inšpruk*) je hlavní město rakouské spolkové země Tyrolsko. Leží v údolí Innu, v podhůří Alp, asi 30 km severně od Brennerského průsmyku. Jeho jméno je složeninou německých názvů řeky *Inn* a most (německy *die Brücke*), znamená tedy *most přes řeku Inn*. Řadí se k největším městům Rakouska, konkrétně je pátým největším městem (<https://cs.wikipedia.org/wiki/Innsbruck>).

Brix I, 40; *Brixen*; Harant s Černínem zde vyměnili koně a pokračovali přes městečko *Poc* (*Pots*) až od *Tridentu*.

Brixen (italsky *Bressanone*, v ladinském dialektu *Persenon* nebo též *Porsenù*) je třetím největším městem italské autonomní provincie Bolzano (Alto Adige). Rozkládá se na dně údolí na soutoku řek *Rienza* (něm. *Rienz*) a *Isarco* (něm. *Eisack*) a ze severu je obklopené Sarntalskými Alpami. Brixen se nachází asi 40 km severně od hlavního města provincie Bolzana, 45 km jižně od Brennerského průsmyku; od roku 1919 tudy prochází italsko-rakouská hranice (<https://cs.wikipedia.org/wiki/Brixen>).

Trident I, 41, 43, 44; latinsky *Tridentum* italsky *Trento*; Harant uvádí, že vedle města běží řeka *Etsch*, latinsky *Athesis*. Měšťané tam mluví jak německy, tak italsky. Význam jména *Tridentum* vysvětluje Harant od lat. *tridente* (tj. vidlice o třech špicích), což bylo „jakési tříhranné sceptrum“. Neopomene oznámit, že se tam konal Tridentský koncil (1546–1564) a zmínit i některé pamětihodnosti. Učiní narážku i na nechvalný čin židovských obyvatel města. V cestě pokračovali po výměně koní.

Trento, též *Trident* (it. *Trento*, lat. *Tridentum*) je hlavní město nejseverněji položené italské provincie Tridentsko – Horní Adiže. Leží při hlavní severojižní komunikaci mezi *Bolzanem* a *Veronou*, střed je v údolí řeky *Adiže*, další čtvrti v horách na svazích Alp. Od středověku má politické a náboženské styky s českými zeměmi. V letech 1545–1563 se zde konal Tridentský koncil (<https://cs.wikipedia.org/wiki/Trento>).

de Borgo I, 43; Harant píše *al Borgo*; italsky *Borgo Maggiore*;

Borgo Maggiore je jedno z devíti měst a také samosprávná obec v San Marinu, jež se rozkládá na úpatí Monte Titana. Stalo se druhým největším městem San Marina, hned po městě Dogana. Bylo postaveno ve 12. století a dříve se nazývalo *Mercatale* („tržiště“). Roku 1879 získalo své nynější jméno *Borgo Maggiore* (https://cs.wikipedia.org/wiki/Borgo_Maggiore).

Cofel I, 43; Harant píše *Cofel aneb Covolo*; městečko leží poblíž *Tridentu* (Bočková; Melounová, 2017, s. 499).

Basian I, 44; městečko v benátském regionu (Bočková; Melounová, 2017, s. 499).

Costel Franco II, 44; psáno i *Castel franco*; další z měst, kudy projížděli.

Castelfranco Veneto je italské město ležící v centru provincie *Treviso*, situované mezi městy *Padova*, *Treviso* a *Vicenza*. Město se proslavilo hlavně jako rodiště

renesančního malíře Giorgiona. Castelfranco Veneto má velmi dobře zachované středověké opevnění a hrad. V katedrále sv. Liberala, patrona města, je oltářní obraz *Sv. Panna na trůnu se svatými Liberalem a Františkem* od Giorgiona z let 1503–1504, zvaný *Pala di Castelfranco* (https://cs.wikipedia.org/wiki/Castelfranco_Veneto).

Mastris, Mastre I, 44; italsky *Mestre*; cestovali lodičkou skrze *Mastre* po vodě do *moře Benátského*; *Mestre* je pevninská městská čtvrť Benátek v Benátském regionu (Bočková; Melounová, 2017, s. 499).

Benátky I, 43, 44, 45; II, 46, 47, 48, 54, 56, 60, 70, 71; III, 73, 74, 75, 76, 77; IV, 84, 85; V, 87, 89, 91; VI, 93, 94, 99; *Veneti* (lat. Benátky) II, 47;

Harant nejprve popisuje, že do Benátek jeli skrze malá městečka, jako *al Borgo* (*Al Borgo*), *Cofel aneb covolo* (it. *Covolo*), což vysvětluje jako klausu a klíč ze strany Tyrolské země. Byla to náročná cesta a oni pokračovali skrze další městečka *Basian*, *Castel franco* (it. *Castelfranco*), tam přenocovali. Odtud pokračovali do *Mastris* (it. *Mestre*) a loděmi až do Benátského moře a do *Benátek*. Poznává, že byli na cestě z Čech už 17 dní. Zde končí první kapitola. Ve druhé kapitole píše na několika stránkách obšírně o Benátkách, zejména o jejich historii, opevnění, přístupnosti a kulturních památkách. Vysvětluje i mnohé kulturní a historické termíny, probírá úřednické hodnosti. Připomíná také historii vzniku obyvatel Benátek, kteří dostali jméno *Veneti*.

Benátky (it. *Venetia*) jsou hlavním městem severoitalské oblasti Benátsko. Historické jádro města se nachází na ostrovech v mělké *Benátské laguně*, oddělené od Jaderského moře úzkou kosou Lido, novější části města byly vybudovány na pevnině (*Mestre*). Benátky byly námořní a obchodní velmoc a středisko sklářství. Ve středověku byly centrem Benátské republiky (<https://cs.wikipedia.org/wiki/Ben%C3%A1tky>).

Z Benátek pokračovali dále po řece *Brenta*, latinsky *Medoacus*, proti vodě do Padovy, Harant píše *do Padue, v Padui*. Harant jmenuje šest velkých měst sousedících z pevniny s Benátkami: *Padua, Tervis, Verona, Bressa, Bergamo a Crema*. Z druhé strany Benátky chrání pevnost *Palma* v krajině *Forojuliensi* (dnes Palmanova v oblasti Friuli-Venezia Giulia) (<https://cs.wikipedia.org/wiki/Palmanova>). Harant také zmiňuje panství Benátčanů, a to *Marcam Trevisanam, Istriam, díl Sclavoniae, Dalmaciae*,

Charvátské země, ostrovy Zante, Corfou, Candia a jiné menší v Adriatickém moři. Některé další projížděli, nebo se staly cílem jejich cesty.

Padua II, 48; III, 75, 76, 77, 78, 82; IV, 84; Harant uvádí i latinský název *Patavium* a píše, že se nachází v *Paduánském kraji (ager Patavinus)*. Vymezuje, s čím kraj kolem ní hraničí, a užívá latinské názvy pro okolní místa a kraje (město *Vincentie*, řeka *Athesis*, *Venetia*, *mare Tarvisana*, *Lombardu*, *Transpadana Galia*, *Transpadana Italia*). Vypisuje i historii města Padovy, kolik je tam mostů přes řeku *Brentu* a další zajímavosti, uvádí významné kulturní osobnosti.

Padova (Padua) je severoitalské město v oblasti Benátsko, leží na řece Bacchiglione a je propojeno kanály s řekou Brenta. Je hlavním městem provincie Padova. Dochovalo se zde velké množství uměleckých a kulturních památek. Padovská univerzita se řadí k nejstarším univerzitám na světě. Město je rovněž poutní místo, „město svatého Antonína“, slavného portugalského františkána (<https://cs.wikipedia.org/wiki/Padova>).

V Padui čekali na loď do *Tripoli*. Další zastávkou byla *Ferrara*, vzdálená od Padovy 50 mil vlašských a 10 mil německých. III. Kapitola má název *Projíždka do Padue a Ferarry*.

Ferrara III, 82; Harant píše, že bylo založeno kolem roku 700 a původní jméno bylo Smaragda, později, protože se tam nacházela železná ruda, dostalo název *Ferraria* (od lat. *ferrum*). Ferrara leží při řece *Padus (Pád)* v kraji *Italia togat aneb Romandiola* řečeném. Chválí krásu města a poznamenává, že po konstantinopolských císařích bylo střídavě v držení německých císařů a papeže. V době Harantova pobytu tam byl papežem Kliment VIII.

Ferrara je italské město v oblasti Emilia-Romagna a rovněž hlavní město stejnojmenné provincie. Leží na řece Pád. Sídlí zde arcibiskup a univerzita založená už roku 1391 (<https://cs.wikipedia.org/wiki/Ferrara>).

V kapitole čtvrté (*O spravení sobě potřeb*) přejeli z Ferarry zpět do Padovy a potom do Benátek, nechali si ušít poutnický šat (jako františkáni), nakoupili zásoby jídla a pití a hledali po hospodách společníky na cestu. Sehnali nakonec pět společníků, z nichž jeden byl z Chebu, Harant použil genitiv z *Chba* (Bočková; Melounová, 2017, s. 515).

Sjednali si loď, která je přes moře dopraví na Kypr. V 5. kapitole (*O plavení se našem lodí*) vypluli z Benátek, přestoupili na loď plující se solí do pevnosti Palma. V 6. kapitole se píše o plavení se na ostrov Zante. Harant píše, že cestou po moři viděli zemi *Frioli aneb Friuli*, latinsky *Forum Julii aneb Fori Julii*.

V následující části přiblížíme některá města, která Harant při nějaké příležitosti pouze zmiňoval ve svém vyprávění. Jsou to například:

Salcpurk I, 36, *Salzburg*; Harant název zapisuje podle výslovnosti; píše o něm jako o městě, kde se nachází velké množství soli, a odtud se dováží rovněž k nám do Čech.

Salzburg (dříve též *Solnohrad*, *Salzburk*, *Salcpurk*) je hlavní město rakouské spolkové země *Salcbursko* a centrum okresu Salzburg-venkov. Leží na obou březích řeky *Salzach* nedaleko hranic s Německem. Salzburg je čtvrtým největším městem v Rakousku. K městským kopcům patří Kapucínská hora, Mnišská hora, Mezní hora a Festungsberg, na němž spolu s Tvrzí stojí největší zcela zchovalý středověký hrad v Evropě (<https://cs.wikipedia.org/wiki/Salzburg>).

Jeruzalém I, 40, 52; o něm se Kryštof Harant zmiňuje při svém vyprávění o Insburku a o krásném kostele, který se zde nachází. V jeho knize se dozvídáme, že v kostele jsou vystaveny obrazy významných osobností a mezi nimi taktéž Gotfrid de Bullion, což byl první křesťanský král v Jeruzalémě.

Jeruzalém je největší město Izraele, nachází se v Judských horách na hranici úmoří Středozemního a Mrtvého moře na okraji Judské pouště. Jeruzalém je jedno z nejstarších měst na světě. Stalo se nejsvětějším místem judaismu a duchovním centrem židovského národa. Je v něm mnoho významných starověkých křesťanských míst (<https://cs.wikipedia.org/wiki/Jeruzal%C3%A9m>).

Tripolis II, 46; o městě Harant píše jako o *Tripoli* (pravopis si přizpůsobil) a zmiňuje se o něm v souvislosti s hledáním lodi, která by plula na Kypr a následně do Tripolisu.

Tripolis je hlavním městem Libye. Jedná se o největší libyjské město. Rovněž je historickou metropolí Tripolska. Bylo založeno Féničany pod názvem *Oea* v 7. století př. n. l. V období 105 př. n. l. až do 7. století n. l. bylo součástí Římské a později Byzantské říše. V 7. století oblast dnešní Libye dobyli Arabové a v roce 1551 Osmanští

Turci. Po dobytí italskými vojsky v roce 1911 se stal centrem italské kolonizace severní Afriky (<https://cs.wikipedia.org/wiki/Tripolis>).

Troia II, 47;

Troia/Trója je starobylé město nacházející se v podhůří Apenin v italské oblasti Apulie. Ve starověku zde ležela řecká osada *Aikia*, kterou Římané nazývali *Aecae*. Na základě legendy byla později přejmenována na *Troja*, neboť legenda praví, že ji založil Diomédes, hrdina Trojské války. Současné město bylo založeno v roce 1018 jako pevnost proti normanským nájezdům (<https://cs.wikipedia.org/wiki/Troia>).

Řím II, 47, 52; VI, 98; o Římu se zmiňuje Kryštof Harant při svém vyprávění o Alarichusovi, králi vizigotském, který roku 413 dobyl město Řím. V této části knihy vzpomíná i na další panovníky.

Řím (italsky a latinsky *Roma*, přezdíváný též *Věčné město*) je hlavní město Itálie, oblasti Lazio a provincie Roma. Protéká jím řeka *Tibera*, je největším italským městem a čtvrtým nejlidnatějším městem v Evropě. Řím byl založen před více než 2 700 lety (podle římské tradice roku 753 př. n. l.), a proto patří k nejstarším městům v Evropě. Po staletí byl Řím hlavním městem Římské říše, největší evropské velmoci starověku (<https://cs.wikipedia.org/wiki/%C5%98%C3%ADm>).

Tervis II, 48; III, 80; it. Treviso;

Treviso je italské město v oblasti Benátsko a rovněž hlavní město stejnojmenné provincie. Leží v úrodné benátské nížině, asi 30 km severně od Benátek a 15 km od řeky Piave (<https://cs.wikipedia.org/wiki/Treviso>).

Verona II, 48;

Verona je město v severní Itálii v oblasti Benátsko a hlavní město provincie Verona. Po Benátkách je druhé největší město v Benátsku. Od Benátek je vzdáleno asi 100 km a 30 km od Gardského jezera. Historické město ze tří stran obtéká řeka *Adige* (<https://cs.wikipedia.org/wiki/Verona>).

Bressa II, 48; Harant je ovlivněn lombardskou výslovností *Bresa*; italská podoba názvu je *Brescia* s výslovností [Breša];

Brescia je italské město ležící v Lombardii, je hlavním městem provincie Brescia a po Milánu druhé největší lombardské město. Má asi 190 000 obyvatel. Provincie Brescia se nachází v pádské rovině, a to v oblasti s mnoha jezery. Město leží na úpatí Monte Maddalena a vrcholku Cidneo, na němž se nachází brešský zámek. Jméno městu dal císař Augustus. Latinské slovo *Brixia* je dobře zdokumentováno v klasickém období a je spojováno výlučně s keltským slovem *brica/briga* (vrcholek, kopec) a vyskytuje se i v jiných oblastech, které poznaly keltský vliv: Bressa v Galii (dnešní Francie), Brexa ve Španělsku (<https://cs.wikipedia.org/wiki/Brescia>).

Bergano II, 48; it. Bergamo;

Bergamo je hlavní město italské provincie Lombardie. Nachází se asi 40 km severovýchodně od Milána v předhůří Alp. Město se skládá ze dvou částí: Horní město je středověké město na vrcholu kopce obklopené obrannými zdmi ze 17. století a Dolní město bylo založeno počátkem 20. století. Obě části města jsou propojeny ulicí Viale Roma (<https://cs.wikipedia.org/wiki/Bergamo>).

Crema II, 48; Cremona je město v Lombardii (Bočková; Melounová, 2017, s. 501).

Konstantinopolis II, 52, 53;

Město *Konstantinopol* (neboli *Konstantinopolis*, česky též *Cařihrad*) bylo v roce 1930 oficiálně přejmenováno na Istanbul. Bylo hlavním městem Římské říše a po jejím rozdělení se stalo hlavním městem Východořímského impéria, které bylo později nazýváno Byzantská říše. Po dobytí Turky se Konstantinopol stal hlavním městem Osmanské říše, nějakou dobu byl i hlavním městem Turecka. Celé město má obrovskou historii, neboť bylo největší a nejbohatší město středověku (<https://cs.wikipedia.org/wiki/Konstantinopol>).

Mediolan (Milán) III, 69; IV. 85; pro zápis města *Milano* užil Kryštof Harant staré exonymum Mediolan.

Milano je druhé největší italské město. Stalo se hlavním městem oblasti Lombardie a provincie Milán. Město leží v nížině v západní části Lombardie a protékají jím jenom malé řeky Lambro, Olona a Seveso, a to většinou pod zemí. Nachází se zde mnoho památek a univerzit (<https://cs.wikipedia.org/wiki/Mil%C3%A1n>).

Bolonia III, 77; Bolonia je starý zápis it. města *Bologna*.

Bologna je hlavním městem regionu Emilia-Romagna a provincie Bologna. Proslavila se svými věžemi a kvůli převaze cihlových budov se někdy nazývá „Červená Bologna“. Historické centrum Bologni je pozoruhodné středověkým rozvržením ulic a budovami v odstínech červené a oranžové. Bologna je starobylé univerzitní město. Je středem oblasti, kde se nejvíce mluví emiliano-romagnolským dialektem italštiny (<https://cs.wikipedia.org/wiki/Bologna>).

Štraspurk IV, 85; Harant tak zapsal jméno města, které je německy *Strasburg*, francouzsky *Strasbourg*; česky *Štrasburk*.

Štrasburk (fr. *Strasbourg*) je hlavní město regionu Grand Est ve Francii. Je historickou metropolí Alsaska a leží na levém břehu Rýna. V minulosti patřil střídavě k Německu a k Francii, ovlivnilo to i jeho vzhled. Nejznámější stavbou je katedrála Notre-Dame de Strasbourg, která pochází z 12. – 15. století a je postavena z červeného pískovce. Některé městské domy ze 17. století mají vnější fasády hrázděné (<https://cs.wikipedia.org/wiki/%C5%A0trasburk>).

Palma V, 88; název pevnosti; pevnostní město *Palmanova* v krajině *Foroiuliensi* v Itálii (Bočková; Melounová, 2017, s. 502).

Ancona VI, 92, 93;

První podrobnější zmínka je o městě *Ancona* ležícím při moři *Adriatickém* či *Benátském*, o níž Harant píše, že *Ancona* pochází od řeckého slova *agkón*, to jest loket, podle svého tvaru, a v kraji se jí říká *Marca Anconitana*, za starodávna *ager Picenus*. Tamější přístav vychválil jako památku po Římanech. Dále jmenuje město *Loretto*, kam se konaly poutě kvůli ostatkům Panny Marie.

Ancona je jeden z největších přístavů v Jaderském moři. Leží asi 80 km jihovýchodně od Rimini a 210 km severovýchodně od Říma. Je hlavním městem oblasti Marche i provincie Ancona. Nachází se zde univerzita, biskupství, několik muzeí a galerií (<https://cs.wikipedia.org/wiki/Ancona>).

Plavba pokračovala dále podél východního pobřeží Itálie, pluli kolem tří ostrovů *Sanct Andrea*, *Augusta*, *Augustini*, které Harant označil jako pusté. Popisuje, jak viděli delfíny a vypravuje o nich příhody. Cestou čelili nebezpečnému přepadení mořskými piráty, ale

ubránili se. Pokračovali kolem *Apulie*, Harant píše *vlasky Puglia*, v ní pozorovali při moři pěkná města, jako *Bari, Mola, Manapoli, Stoni*. Dále pluli kolem *Calabrie*, Harant vypravuje o městě *Brandizzo aneb Brindizzo (Brindissi v Apulii)*, uvádí i latinský název *Brundisium*. Potom zamířili mořem dále na východ k ostrovu *Corfu*. Při té příležitosti vypravuje o území zvaném *Illiricum* a o dalších ostrovech (*Cephalonia, Zante, Cerigo/Cythera, Cirigoto, Candie/Kréta*), o nichž se zmiňujeme dále.

Tarent VI, 95; italské město v kraji Apulie.

Taranto (čes. *Tarent*) je italské město ležící v kraji Apulie. Založili je Řekové v roce 706 př. n. l. Je hlavním městem provincie Taranto. Leží v Tarentském zálivu, na pobřeží Jónského moře. Město založili Řekové v roce 706 př. n. l. (<https://cs.wikipedia.org/wiki/Taranto>).

Naupactum VI, 95; Harant je zapsal latinsky; *Nafpaktos*, město v Řecku.

Nafpaktos je město v řecké regionální jednotce Aitólie-Akarnánie v kraji Západní Řecko. *Nafpaktos* má množství památek benátské architektury (přístav, hradby, pevnost na kopci nad městem). Byl zde postaven pomník Miguela Cervantese, který se zúčastnil lepantské bitvy (<https://cs.wikipedia.org/wiki/Nafpaktos>).

Puzzuolo VI, 95; it. Pozzuoli; Harant je označil také latinsky *Puteolos* a doplnil, že se nachází v *království Neapolitánském*.

Pozzuoli je italské město v aglomeraci Neapole v oblasti Kampánie. Město bylo založeno jako řecká kolonie pod názvem *Dicaearchia*. Kdysi bylo významnější než samotná Neapol. Když byl vybudován přístav v Ostii během 1. století za císaře Tiberia, svou funkci obchodního centra a přístavu začalo ztrácet, až z něj zůstal pouhý rybářský přístav. Římany bylo město coby římská kolonie nazýváno *Puteoli* (<https://cs.wikipedia.org/wiki/Pozzuoli>).

Baias VI, 95; *Baias* je město na severu Španělska téměř u hranic s Francií.

Nimes VI, 96;

Nîmes je město na jihu Francie, nachází se v regionu Languedoc-Roussillon a je hlavní město departementu Gard. Má bohatou historii a mnoho starověkých památek. Leží mezi Středozezemním mořem a pohořím Cévennes, v kraji, kde se od nepaměti pěstovalo

víno a olivy. Sídli zde vysoké školy a biskupství, od 18. století je významným střediskem textilního průmyslu (<https://cs.wikipedia.org/wiki/N%C3%AEmes>).

Stoni VI, 97; městečko *Ston* se nachází u Stonského průlivu v Chorvatsku.

Manapoli VI, 97; *Monopoli* popisuje Harant spolu s městy *Mola* a *Bari* jako krásná místa s olivovými a mandlovými lesy.

Monopoli je město v italském kraji Apulie, v provincii Bari. Město leží v jihovýchodní části Itálie, na pobřeží Jaderského moře. Středem města je náměstí Piazza Vittorio Emanuele II., východně od něj se nachází historická část města a přístav. Hlavními památkami jsou katedrála Madonna della Madia a přístavní opevnění Castello di Carlo V z roku 1522 (<https://cs.wikipedia.org/wiki/Monopoli>).

Mola VI, 97; přístav na jadranském pobřeží jižní Itálie (Bočková; Melounová, 2017, s. 518).

Bari VI, 97;

Bari je přístavní a hlavní město regionu Apulie a její provincie Bari. Leží na pobřeží Jaderského moře v jižní Itálii. Po Neapoli je druhým největším městem v jižní Itálii (<https://cs.wikipedia.org/wiki/Bari>).

Brandizzo VI, 97; o Brandizzu si Kryštof Harant zapsal jeho polohu v Apulii u břehů Jaderského moře. Píše doslova *Brandizzo aneb Brindizzo*, uvádí i latinský název *Brundusium*. Je to město *Brindissi*. O přístavu v tomto městě připomíná, že ho kdysi měli Římané a z Říma tam vedla silnice pro vojsko. Druhý jejich důležitý přístav byl na druhé straně přes moře a jmenoval se *Dirrachium*, italsky *Durazzo*, nacházel se v Slavonii. Jde o dnešní město *Drač* v Albánii.

Gaza VI, 99; (Svaté město)

Gaza je velmi staré město, obývané nejméně 5000 let. Dnes je to největší město v Pásmu Gazy i ve Státu Palestina (<https://cs.wikipedia.org/wiki/Gaza>).

Ragusium, Ragusi VI, 99

Když Harant v 6. kapitole vypravuje o *Slavonii*, zmiňuje latinským názvem město *Ragusium* neboli *Ragusi*, které Turci pojmenovali *Dobrovicha*. Město bylo sice částečně svobodné, ale muselo každý rok odvádět Turkům peněžitou daň. Jedná se o dnešní *Dubrovnik*. Harant připomíná i jeho starověký název *Epidaurus*.

Argos VI, 103; město zmiňuje autor v souvislosti s ostrovem *Morea*, což je historický název *Peloponésu*, a udává, že kdysi tento ostrov měl mnohá hlavní města a mezi jedno z nich patřilo město Argos.

Argos je jedno z nejstarších měst v Řecku na Peloponésském poloostrově, v kraji Argolida u přístavu Nafplio ([https://cs.wikipedia.org/wiki/Argos_\(Pelopon%C3%A9s\)](https://cs.wikipedia.org/wiki/Argos_(Pelopon%C3%A9s))).

Pisa VI, 103; podobně jako u města Argos autor uvádí, že jedno z hlavních měst ostrůvku Morea (Peloponésu) byla i *Pisa*. Nejedná se o italské město Pisa.

Sparta VI, 103;

Při plavbě k ostrovu Zante vzpomíná Harant na ostrov Morea a dodává, že tento ostrov měl kdysi mnohá hlavní města, jako jsou Argos, Sparta, Corinthus, Micenae a další.

Sparta byla starověká řecká obec a hlavní město stejnojmenného městského státu známého ve starověku jako Lakedaimón. Jeho teritorium zahrnovalo území dnešní Lakonie na jihu Peloponéského poloostrova. Sparta se ve starověku stala vojenskou a politickou mocností Řecku a vyvinula se v jedinečný militaristický stát. Svoji pozici si podržela po celé klasické období. Spartští občané nazývali svoji obec „přirozeným ochráncem Řecku“ a jejich králové věřili, že jsou potomky mýtického hrdiny Hérakla. V současnosti se poblíž původního antického sídliště nachází moderní Sparta (<https://cs.wikipedia.org/wiki/Sparta>).

8.1.2 Urbanonyma – vlastní jména místní označující objekty ležící na katastru města; jména ulic, náměstí a veřejných prostranství; též nějaké tvrze, zámky.

Landshutská věž I, 34;

Když byl Harant ve městě *Landshutu*, navštívil i *Landshutskou věž*, kterou popisuje jako nejvyšší věž, vyšší než věž Vídeňská i Straspurská. Zřejmě se v knize píše o věži

baziliky svatého Martina v Landshutu (dolnobavorské sídlo Wittelsbachů), jež byla postavena z pálených cihel mezi lety 1385 až 1500. Jedná se o nejvyšší kostelní věž na světě, která je postavená z pálených cihel a měří 131 metrů (<https://bayern6.webnode.cz/prochazky/bavorsko/ostatni2/landshut/>).

Kostel sv. Víta II, 51;

O tomto kostele Harant pouze vypráví. Navštívil kostel sv. Marka a srovnává jej s kostelem sv. Víta, když uvádí, že i v Čechách máme neméně krásnou památku.

Katedrála sv. Víta, Václava a Vojtěcha a Panny Marie je nejvýznamnější český římskokatolický kostel a dominanta Pražského hradu. Jižní věž katedrály je třetí nejvyšší kostelní věží v Česku, měří 96,6 m. Od desátého století je svatovítský kostel sídelním kostelem biskupa pražské diecéze, roku 1344 povýšené na arcidiecézi. Při této příležitosti byla zahájena stavba trojlodní gotické katedrály se třemi věžemi. Stavbu přerušily husitské války. K dostavbě chrámu došlo až po pěti stech letech (https://cs.wikipedia.org/wiki/Katedr%C3%A1la_svat%C3%A9ho_V%C3%ADta,_V%C3%A1clava_a_Vojt%C4%Bcha).

Kostel sv. Marka II, 51, II 62, II 70;

Když navštívil Kryštof Harant na své cestě Benátky, prohlédl si i kostel sv. Marka, ze kterého byl ohromen.

Bazilika sv. Marka patří k nejstarším stavbám historických Benátek, stejně jako Dóžecí palác, jež byly vystavěny ve 12. – 15. století. Na Náměstí svatého Marka, na Canal Grande i v dalších čtvrtích města jsou historické a umělecké poklady, které uvnitř uchovávají další mistrovská díla (<https://cs.wikipedia.org/wiki/Ben%C3%A1tky>).

Kaple sv. Václava II, 51;

Tuto kapli na své cestě Harant nenavštívil, pouze při vyprávění o kostelu sv. Víta zmiňuje i kapli sv. Václava, kterou přirovnává svým vzhledem ke kostelu v Benátkách.

Kaple svatého Václava se nachází v katedrále sv. Víta, Václava a Vojtěcha na Pražském hradě a je ústředním prostorem tohoto chrámu. Vybudoval ji Petr Parléř na čtvercovém půdoryse. Tím byl změněn původní projekt trojbokého závěru Matyáše z Arrasu. Kaple je patrová se schodištěm. Stojí přímo nad původním hrobem svatého Václava. Její podoba připomíná samostatnou svatyni, která je vložena do chrámu a svým účelem připomíná relikviářovou skříň

(https://cs.wikipedia.org/wiki/Kaple_svat%C3%A9ho_V%C3%A1clava_v_katedr%C3%A1le_svat%C3%A9ho_V%C3%ADta).

Pražský hrad II, 51;

Harant píše také o Pražském hradě, neboť kaple sv. Václava a kostel sv. Víta se právě zde nacházejí. Pražský hrad patří mezi místa, která při své cestě nenavštívil.

Pražský hrad, nejvýznamnější český hrad, původně raně středověké hradiště stojící na skalnatém ostrohu nad řekou Vltavou v centru Prahy, na vrchu Opyš, se od 9. století stal sídlem českých knížat, poté králů a od roku 1918 je sídlem prezidenta republiky. Dvakrát v dějinách byl hlavní rezidencí císaře Svaté říše římské. Za svou historii prošel různými přístavbami a úpravami. Nyní je jedním z největších hradních komplexů na světě. Rozloha hradu se obvykle uvádí 7,28 ha, ale dodnes je předmětem sporů. Pražský hrad je považován za symbol města i české státnosti a podle Guinnessovy knihy rekordů je největším starobylým a doposud obývaným hradem na světě (https://cs.wikipedia.org/wiki/Pra%C5%BESk%C3%BD_hrad).

Klášter sv. Justiny III, 76 (psáno *Iustiny*); jméno *Justina* je ženským protějškem latinského *Justinus*; *justinus*, *justina* jsou přídavná jména přivlastňovací k základnímu *iustus* 'spravedlivý' (PNJ 1991, s. 120–121).

Když Harant připlul z Benátek do Padovy, navštívil tam *klášter sv. Justiny*.

Justina z Padovy, též svatá Justýna Paduánská, byla římská panna a prvomučednice, světice, jež byla uctívána římskými i řeckými katolíky, ruskou pravoslavnou a východní syrskou církví. Její svátek se slaví v římsko-katolické církvi 13. července, alternativně také 7. října. Již v 5. století byla zbudována nad hrobem světice v Padově bazilika Santa Giustina, při níž v 10. století bylo ustaveno opatství benediktinů, jež bylo poničeno zemětřesením v roce 1117, ale rozšířeno v 15. století na jedno z nejvýznamnějších v regionu. Nacházejí se zde hroby dalších římských prvomučedníků, dále se tu uchovávají relikvie evangelisty Lukáše a apoštola Matouše. Dalším centrem byla Lombardie a roku 617 založené oratorium ve městě Como. Zhruba z téže doby pochází nejstarší vyobrazení Justiny – nástěnná malba ve výklenku podzemní části baziliky San Clemente v Římě (https://cs.wikipedia.org/wiki/Justina_z_Padovy).

Zámek Bělí I, 33; zámek *Bělá nad Radbuzou*;

Ze zámku Bělé vyjel na svoji cestu Harant roku 1598 dne 30. března. Na tomto zámku sídlil pan Diviš Markvart z Hrádku, jehož celé jméno bylo na Bělí (Bělé), Nekmíři a Trpistech.

Zámek Bělá nad Radbuzou stojí v centru města Bělá nad Radbuzou, v okrese Domažlice. Od roku 1995 je chráněn jako kulturní památka České republiky ([https://cs.wikipedia.org/wiki/B%C4%9B%C3%A1_nad_Radbuzou_\(z%C3%A1mek\)](https://cs.wikipedia.org/wiki/B%C4%9B%C3%A1_nad_Radbuzou_(z%C3%A1mek)))

Místa, která Harant nenavštívil:

Vídeňská věž I, 34;

Kryštof Harant Vídeňskou věž nenavštívil, pouze byl na Landshudské věži, kterou pak srovnával s věží Vídeňskou a Straspurskou.

Píše se o věži katedrály svatého Štěpána ve Vídni. Jde o jižní věž katedrály, která byla dokončena v roce 1433, kdy stavbu vedl Jan z Prachatic. Věž měří 136,5 m. Katedrála svatého Štěpána ve Vídni je jedna z nejvýznamnějších rakouských gotických památek. Jedná se současně také o symbol Vídně ([https://cs.wikipedia.org/wiki/Katedr%C3%A1la_svat%C3%A9ho_%C5%A0%C4%9Bp%C3%A1na_\(V%C3%ADde%C5%88\)](https://cs.wikipedia.org/wiki/Katedr%C3%A1la_svat%C3%A9ho_%C5%A0%C4%9Bp%C3%A1na_(V%C3%ADde%C5%88))).

Straspurská věž I, 34; *Štrasburská*;

Jedná se o věž katedrály Notre-Dame ve Štrasburku. Měří 142 m a mezi lety 1625 a 1847 byla nejvyšší budovou na světě. Její prvenství skončilo až roku 1880, kdy byla překonána katedrálou v Kolíně nad Rýnem. Dnes je na šestém místě ([https://cs.wikipedia.org/wiki/Katedr%C3%A1la_Notre-Dame_\(%C5%A0trasburk\)](https://cs.wikipedia.org/wiki/Katedr%C3%A1la_Notre-Dame_(%C5%A0trasburk))).

8.1.3 Kraje, provincie a jiné oblasti v daných zemích

Bavory (Bavorsko) I, 34; |Harant užívá i víceslovný název *Bavorská země, dolejší Bavy*. Cesta Kryštofa Haranta směřovala nejprve z Čech do Bavorska.

Bavorsko je územně největší ze šestnácti zemí Spolkové republiky Německo. Je to druhá nejlidnatější spolková země Německa. Hlavním městem je Mnichov (München). Na východě hraničí s Českem a rakouskými spolkovými zeměmi Salcburskem a Horními Rakousy, na jihu s rakouskými spolkovými zeměmi Tyrolskem, Vorarlberskem a Solnohradskem, na západě s německou spolkovou zemí Bádenskem-

Württembergem, na severu s německými spolkovými zeměmi Hesenskem, Svobodným státem Durynsko a Svobodným státem Sasko (<https://cs.wikipedia.org/wiki/Bavorsko>).

Vlchy I, 40; starší označení pro Itálii; Harant je užíval stejně často jako Itálie.

Vlašsko bylo středověké označení pro Itálii (Italům se říkalo *Vlaši*). Nejednalo se zřejmě o jednu konkrétní oblast Itálie, ale o označení celé země. Ve středověku byla Itálie rozdrobená na malé státečky. Vlaši k nám přicházeli hlavně ze severu, začali přicházet za Karla IV., byli to hlavně stavební řemeslníci, ve větším počtu přicházeli až do 17. století.

Paphlagonie II, 47; *Paflagonia*;

Paphlagonia bylo v antických dobách území ležící na břehu Černého moře, v centrální oblasti severní Anatólie (na severu Malé Asie), mezi městy Bithynia na západě a Pontus na východě. O národu Paphlagonianů se v historii hovoří jako o spojenci Tróji během trojské války. Například Herodotos se o nich vyjadřuje jako o největším národě oblasti dnešní Anatólie. V pozdější době podléhala Paphlagonia moci makedonských králů a po smrti Alexandra Velikého byla pod nadvládou řeckého generála a satrapy Eumenea. Až Pompeius Veliký sjednotil území na břehu Černého moře a přičlenil je k římské provincii Bithynia (<https://en.wikipedia.org/wiki/Paphlagonia>).

Trevisian II, 68; *Treviso*;

Tuto oblast Kryštof Harant ve své knize pouze zmiňuje, nijak se jí nezabývá, pouze ji jmenuje, stejně jako další oblasti, a to *Slavonii, Apulii, Lombardii*.

Treviso nebo také *Provincia di Treviso* je italská provincie ležící v oblasti Benátsko. Na severu sousedí s provincií Belluno, na východě s provincií Pordenone, na jihu s provinciemi Venezia a Padova a na západě s provincií Vicenza (https://cs.wikipedia.org/wiki/Provincie_Treviso).

Sclavonia II, 68; *Slavonia*;

Slavonie je historická země ležící mezi řekami Drávou, Sávou a Dunajem, v současnosti je rozdělená mezi Chorvatsko a Srbsko. Je označována jako obilnice Chorvatska. V Římské říši byla dnešní Slavonie začleněna jako součást provincie Panonie. Po stěhování národů ji osídlili Avaři a později ještě Chorvati (<https://cs.wikipedia.org/wiki/Slavonie>).

Apulia II, 69; it. *Puglia*;

Apulie je kraj nacházející se v jihovýchodní Itálii. Na severu sousedí s Molise, na západě s Kampánií a na jihozápadě s Basilicatou. Na východě leží Jaderské moře, na jihu a jihozápadě Jónské moře. Jižní část Apulie se rozkládá na poloostrově Salento. Hlavním městem je Bari. Koncem 8 století př. n. l. vznikla na pobřeží Tarentského zálivu řecká osada Tarent, tudíž proudila na území Itálie řecká kultura. V době Římské říše se rozrostl přístav Brindisi. Zdejší území patřilo postupně Byzantincům, Langobardům, Arabům i Normanům. Rozvoj regionu nastal ve 12. a 13. stol. díky námořnímu obchodu. V roce 1861 se Apulie (*Puglia*) stala součástí Italského království (<https://cs.wikipedia.org/wiki/Apulie>).

Lombardie II, 69; it. *Lombardia*;

Lombardie je oblast v severozápadní Itálii, rozkládající se od Alp až k údolí řeky Pád. Jedná se o nejbohatší region v Itálii. Region má rozlohu 23 863 km², dělí se dále na 12 provincií. Hlavním městem je Milán (it. *Milano*), čtvrté největší územní seskupení v Evropě (<https://cs.wikipedia.org/wiki/Lombardie>).

Frioli, Friuli VI, 92; latinsky *Forum Julii aneb Fori Julii*; Furlánsko-Julské Benátsko, it. Friuli-Venezia Giulia.

Harant se stručně zmínil o Furlánsku, oblastí Itálie, dále jmenuje Dalmácii a Liburnii. Tyto oblasti pouze jmenuje a blíže je zde nepopisuje.

Furlánsko je historický region ležící na severovýchodě Itálie v okolí města Udine. V Itálii hraničí na západě s Benátskem, na severu s Rakouskem a na východě se Slovinskem. Jeho hlavním městem je Terst. Jazykem většiny původního obyvatelstva je furlanština, což je jeden z rétorománských jazyků. Vedle toho jsou zde i německy a slovinsky mluvící menšiny (<https://cs.wikipedia.org/wiki/Furl%C3%A1nsko>).

Dalmácie VI, 99; it. *Dalmazia*;

Dalmácie je historická země při východním pobřeží Jaderského moře, rozdělená dnes mezi Chorvatsko a Černou Horu. Byla to starověká římská provincie a její název byl odvozen ze jména ilyrského kmene *Dalmatů*. Římané na podmaněném území ustavili provincii *Illyricum* (<https://cs.wikipedia.org/wiki/Dalm%C3%A1cie>).

Liburnie VI, 99;

Liburnia ve starověké geografii byla zemí Liburnianů, jednalo se o region ležící podél severovýchodního pobřeží Jaderského moře. Archeologové tuto kulturu určili v severní Dalmácii, Kvarneru a východní Istrii (na území dnešního Chorvatska) (<https://en.wikipedia.org/wiki/Liburnia>).

8.1.4 Země a světadíly

Čechy I, 36;

Na straně 36 Harant píše o Čechách pouze v souvislosti s tím, že se vozí sůl do Čech z města Hallu.

Říše (německá) I, 41;

Německo Harant navštívil již na počátku své cesty, když se vypravil do Bavorska.

Cýpr II, 46; IV 85; IV, 86; latinsky *Cyprus*; Kryštof Harant a jeho druh měli v plánu navštívit ostrov Kypr lodí.

Kypr je ostrov, nacházející se ve východní části Středozemního moře východně od Řecka, jižně od Turecka, západně od Sýrie a severně od Egypta. Jde o třetí největší ostrov ve Středozemním moři. V historii přináležel volně k starořecké civilizaci. Dobyly jej postupně různé národy, byl také součástí Benátské republiky, tři století pod osmanskou nadvládou (<https://cs.wikipedia.org/wiki/Kypr>).

Turky, do Turek II, 48; Harant zmiňuje Turecko, ovšem starým názvem *Turky*, podobně jako *Rakousy* nebo *Švýcary*.

Západní pobřeží Anatolie bylo kolonizováno od 12. století př. n. l. aiolskými, dórskými a iónskými Řeky. V 8. století př. n. l. Řekové zkolonizovali celé severní (*Pontos*) a jižní pobřeží. V 6. – 5. stol. př. n. l. byla Anatolie dobyta Peršany, se kterými Řekové válčili. Anatolii dobyl Alexandr Makedonský, ale po jeho smrti se rozpadla na několik helenistických států (*Bithýnie, Kappadokie, Pergamon* a *Pontos*). Mnoho řeckých obyvatel se usadilo v různých částech Anatolie. Tyto státy neměly dlouhé trvání a do konce 1. století př. n. l. všechny ovládla Římská říše. Po jejím rozdělení v roce 395 území dnešního Turecka připadlo Byzantské říši. Od 11. století docházelo k pronikání tureckých Seldžuků na území dnešního Turecka. Koncem 13. století se stal prvním sultánem Osmanské říše Osman I. a započaly výboje do Evropy, Asie i Afriky.

Roku 1453 padla poslední bašta Byzantské říše, její hlavní město Konstantinopol. Roku 1529 byla Turky poprvé obležena Vídeň. Od konce 17. století začalo vytlačování Osmanské říše z Evropy završené během balkánských válek na počátku 20. století. Osmanská říše zanikla v roce 1923, kdy Mustafa Kemal Atatürk založil Tureckou republiku. Z jihu omývá břehy Turecka Středozemní moře, ze západu Egejské moře. Na západním okraji evropské části Turecka probíhá hranice s Řeckem a Bulharskem. Severní břehy Turecka pak omývá Černé moře (<https://cs.wikipedia.org/wiki/Turecko>).

Candie II, 53; II, 68; VI, 105; VI 106; ostrov *Kréta*; *Candii* jmenuje Harant několikrát, ale především v 6. kapitole, když vypráví, jak pluli kolem ostrova *Corfu*, řecky *Korfu*, přesněji *Kerkyra*, dále kolem ostrova *Cephalonia* (*Kefalonia*) a odtud k ostrovu *Zante*, řecky *Zakynthos*.

Candie (*Kandia*) byl oficiální název ostrova Kréty v době, kdy byla zámořskou kolonií Benátské republiky. Království Kandia vzniklo benátským zabráním v letech 1205–1212 a zaniklo pádem do rukou Osmanské říše během Krétské války (1645–1669). Ostrov byl v té době známý jako *Kandia* právě kvůli názvu jeho hlavního města – *Kandia* neboli *Chandax* (dnešní Iraklio, Herakleion). Kréta je největší řecký ostrov. Nacházejí se na něm čtyři řecké regionální jednotky – Iraklio, Chania, Rethymno a Lasithi. Podle starořeckých mýtů je Kréta považována za místo zrození Dia – vládce olympských bohů (<https://cs.wikipedia.org/wiki/Kr%C3%A9ta>).

Itálie II, 56; starší pojmenování *Vlachy*; v Itálii cesta vedla Kryštofa Haranta zejména do Benátek, ale navštívil například také Padovu. A obě dvě města si velmi oblíbil.

Itálie, celým názvem Italská republika, je stát ležící v jižní Evropě na Apeninském poloostrově. Na severu sousedí s Francií, Švýcarskem, Rakouskem a Slovinskem. Uvnitř Itálie leží dva samostatné městské státy: Vatikán a San Marino. Itálii navíc patří území obklopené Švýcarskem zvané Campione d'Italia. Z východu Itálii omývá Jaderské moře, z jihu Jónské moře, ze západu Tyrhénské moře a Ligurské moře. K Itálii patří dva velké ostrovy ve Středozemním moři: Sardinie a Sicílie. Hlavním městem sjednocené Itálie je od roku 1870 Řím (<https://cs.wikipedia.org/wiki/It%C3%A1lie>).

Corfu II, 68; Harant píše, že původně se ostrov jmenoval *Corcira* aneb *Chersonesus* a že leží v moři *Jónickém*.

Je to druhý největší ostrov v Jónském moři. Ostrov Korfu tvoří stejnojmennou prefekturu v kraji Jónské ostrovy s hlavním městem přístavem Korfu. Je tam množství historických i kulturních památek, např. klášter Vlacherna a blízký ostrůvek Pontikonissi s klášterem Pantokrator, pravoslavný klášter Paleokastritsa nebo zámek Achilleion (<https://cs.wikipedia.org/wiki/Korfu>).

Zante (Zakhyntos) II, 68; Harant píše i latinský název *Zacynthus*, pocházející od Zacyntha, syna krále Dardana, který tam kdysi vládl (cituje Plinia). Ostrov leží v *Jónickém moři*, jinak *Mediterraneum mare*. V době Harantovy návštěvy náležel pod správu Benátčanů. Měl tam být pohřben Cicero a jeho manželka u bosých mnichů ve městě Zante. Harant vypravuje o architektonických památkách, vynikajícím víně a poznamenává, že na ostrově bydlí více Řeků než Vlachů.

Zakynthos se nachází v západní části Řecka v kraji zvaném Jónské ostrovy. Je třetím největším ostrovem v tomto kraji (<https://cs.wikipedia.org/wiki/Zakynthos>).

Cestovatelé pokračovali po moři dále, viděli města i krajiny země **Morea**, Harant vysvětluje, že ta země se odpradáva nazývala **Peloponnesus** (*Peloponésos*). Upřesňuje, že leží v moři *Aegeum* (*Egejském*) aneb *Jonicum*, obecně *Mediterraneum*. Z řecké strany byla *Morea* pokládána za nedokonalý ostrov, protože byla jednou částí (latinsky *Isthmus*) spojena s pevninou. Dále Harant jmenuje tamní starodávná města *Argos*, *Spartu*, *Corinthus*, *Mycenae*, *Lacedaemon*, *Patru*, *Messenae*, *Methino*, *Coron*, *Elis*, *Pisu* etc., „z nichž pozůstaly sotva dvě k městům podobné“.

Proplovali také kolem ostrova **Cerigo**, který se kdysi jmenoval *Scothera*, Aristoteles jej prý jmenoval *Porphyris* (podle lámání mramoru), Plinius a jiní *Cythera*, *Cytherea* (odtud měla vyjít bohyně Venus) a z toho vzniklo jméno **Cythera Cerigo**. Kvečeru spatřili pustý ostrov **Cirigoto** VI, 105; jinak ostrov *Antikythérou* mezi *Kythérou* a *Krétou*, a blížili se ke *Candii/Krétě* (Bočková; Melounová, 2017, s. 524).

Frenkreich III, 78; Francie; Harant užil německé pojmenování;

Francie je stát, jehož většina území, jež je někdy označována jako Metropolitní Francie, se nachází v západní Evropě. Francouzskou republiku tvoří i tzv. Zamořská Francie, již tvoří území v Karibiku, Severní a Jižní Americe, v Indickém oceánu a Oceánii. Francouzi metropolitní Francii kvůli jejímu geografickému tvaru často přezdívají *L'Hexagone* (šestiúhelník). K Francii patří také ostrov Korsika. Metropolitní

Francie sahá od Středozemního moře na jihu k Lamanšskému průlivu a Severnímu moři na severu, od Rýna na východě k Atlantskému oceánu na západě. Sousedí s Belgií a Lucemburskem na severu, Německem na severovýchodě, Švýcarskem a Itálií na východě a s Andorrou, Monakem a Španělskem na jihu

(<https://cs.wikipedia.org/wiki/Francie>).

Afrika VI, 95;

Afrika je třetí největší kontinent po Asii a Americe. Její celková rozloha činí přes 30,3 milionů km². To představuje 20,3 % celkového povrchu souše na Zemi a včetně ostrovů pokrývá 6 % celkové rozlohy Země. Rozkládá se jižně i severně od rovníku převážně na východní polokouli. Z větší části je obklopena oceány, na východě Indickým oceánem a na západě Atlantským oceánem. Na severu omývá její břehy Středozemní moře. To odděluje Afriku od Evropy. V oblasti Suezské šíje je tento kontinent spojen s Euroasijskou deskou (<https://cs.wikipedia.org/wiki/Afrika>).

Země a území, o kterých Harant pouze vypravuje:

Britannia II, 47; latinský název od Julia Caesara v 1. století př. n. l.

Provincie *Británie* (latinsky *Britannia*) se rozkládala v části ostrova Velká Británie, která se mezi léty 43 až 410 nacházela pod kontrolou římské říše. Již před římskou invazí udržovalo keltské obyvatelstvo Británie v době železné kulturní a hospodářské styky s kontinentální Evropou. Nicméně teprve Římané zavedli na ostrově nové zemědělské, urbanizační, výrobní a architektonické postupy, čímž výrazně přispěli k rozvoji místní civilizace ([https://cs.wikipedia.org/wiki/Brit%C3%A1nie_\(provincie\)](https://cs.wikipedia.org/wiki/Brit%C3%A1nie_(provincie))).

Gothie II, 47;

Je označení pro území, kde žily gótské kmeny během jejich migrace. Jedná se o poměrně velkou oblast, protože jich byl velký počet a prošli obrovským územím (Ostrogóti, Vizigóti) (<https://en.wikipedia.org/wiki/Gothia>).

Sicílie II, 69; it. *Sicilia*;

Sicílie je autonomní region Itálie ležící na stejnojmenném největším ostrově ve Středozemním moři, Sicílii a okolních malých ostrovech. Před sjednocením Itálie v 19. století byla oblast součástí Království obojí Sicílie. Má rozlohu 25 703 km², 5 miliónů

obyvatel a dělí se na 9 provincií. Hlavním městem je Palermo. Kromě italštiny se v oblasti mluví i sicilštinou (<https://cs.wikipedia.org/wiki/Sic%C3%ADlie>).

Meloessa VI, 93;

Tento ostrůvek, stejně jako ostrůvek Lissa, byl pouze zmíněn, ale Kryštof Harant ho přímo nenavštívil. Patří k ostrůvkům poblíž města Krotónu na kalabrijském pobřeží Itálie (Bočková; Melounová, 2017, s. 516).

Lissa VI, 93;

Ostrůvek v Jaderském moři u dalmatského pobřeží (Bočková; Melounová, 2017, s. 516).

Calabrie, Kalábie VI, 97;

Kalábrii míníme region Kalabrie (*Regione Calabria*) na jihu Itálie, respektive poloostrov Kalabrijský; na západě je obklopen *Tyrhénským mořem*, na východě *Jónským mořem* (<https://cs.wikipedia.org/wiki/Kal%C3%A1brie>).

Illyricum VI, 99; Harant píše *Illiricum* a uvádí, že v sobě obsahuje *Dalmácii, Liburnii*, jinak *Croatii, Slavonii*, zemi slovanskou, od národu slovanského, od něhož český národ i jazyk pošel.

Ilýrie bylo ve starověku území, které se rozkládalo na západě dnešního Balkánského poloostrova. Tento poloostrov obývaly divoké kmeny Ilyrů – starověkého národa indoevropského původu, jenž se dorozumíval ilyrskými jazyky. Vymezení ilyrských kmenů je pro historiky velmi obtížné, neboť před dobytím Římany se Ilyrové nikdy zcela nesjednotili a není ani možné přesně stanovit hranice jejich země. Samotní Římané označovali za Ilýrii západní část Balkánského poloostrova kromě Řecka. Mezi Ilyry byly řazeny rovněž některé poměrně odlišné etnické skupiny jako Liburni či Panonové. Již ve starověku se navíc pro území západního Balkánu často užívalo i názvu Dalmácie (<https://cs.wikipedia.org/wiki/Il%C3%BDrie>).

Macedonie (Makedonie) VI, 99;

Macedonie je starší název pro Makedonii. Na jihu v oblasti Olympského masivu sousedila s Thessalií, na jihozápadě s Epirem, na západě s Ilýrií, na východě s Thrákií ([https://cs.wikipedia.org/wiki/Makedonie_\(region\)](https://cs.wikipedia.org/wiki/Makedonie_(region))).

Epirus VI, 99; (Epirus, případně také Épeiros)

Epirus je geografická a historická oblast v jihovýchodní Evropě, nyní rozdělená mezi Řecko a Albánii. Leží mezi pohořím Pindos a Jónským mořem a rozprostírá se od Vlorského zálivu a pohoří Mali i Kanalit na severu k Ambrakijiskému zálivu a římskému městu Nikopolis na jihu. V současné době je rozdělen mezi kraj Epirus v severozápadním Řecku a kraje Gjirokastër, Vlora a Berat v jižní Albánii (<https://cs.wikipedia.org/wiki/Epirus>).

Pelopones VI, 103; starý název krajina *Morea*, neboli *Peloponnesus*; Harant píše, že leží v moři *Aegeum* aneb *Jonicum*, obecně *Mediterraneum* a že je spjatý s pevninou částí zvanou *Isthmus*.

Peloponés je velký poloostrov nacházející se v jižním Řecku a tvořící část země na jih od Korintského zálivu. S pevninou je spojen pomocí šíje, prokopané Korintským průplavem roku 1893, a mostem Rio-Antirio, který byl dokončen v roce 2004. Povrch tohoto poloostrova je velmi rozmanitý, nacházejí se zde přímořské roviny, náhorní plošiny i vysoké hory. Rovněž mořské pobřeží je velmi členité. Název pochází od mytického vládce Pelopa (<https://cs.wikipedia.org/wiki/Pelopon%C3%A9s>).

8.2 Vlastní jména míst neosídlených (anoikonyma, jména pomístní)

8.2.1. Hydronyma

Do skupiny hydronym patří veškeré vodstvo (řeky, potoky, jezera, moře, zálivy).

Dunaj (řeka) I, 34; o řece Dunaj píše autor, když putoval do Bavorska. Projížděli „přes veselá a pěkná města, jako Straubingen“. A toto město leží na řece Dunaj.

Dunaj je po Volze druhá nejdelší řeka Evropy a ve světě se řadí na 30. místo. Protéká územím celkem 10 zemí, a to Německem, Rakouskem, Slovenskem, Maďarskem, Chorvatskem, Srbskem, Bulharskem, Rumunskem, Moldavskem a Ukrajinou. V některých těchto zemích tvoří jejich státní hranici. Dunaj drží mezi světovými řekami několik prvenství: leží na něm nejvíce hlavních měst (Vídeň, Bratislava, Budapešť a Bělehrad), protéká nejvíce státy (celkem 10) a také na jeho povodí je nejvíce států (v počtu 20). Délka toku činí 2811 km. Povodí má rozlohu 801 463 km², což můžeme přirovnat k 7,9 % plochy Evropy (<https://cs.wikipedia.org/wiki/Dunaj>).

Regen I, 34; užito pouze pojmenování německé; řeka *Regen* pramení na české straně Šumavy a ústí v Bavorsku zleva do Dunaje.

(<https://cs.wikipedia.org/wiki/%C5%98ezn%C3%A1>).

Isr I, 34; řeka *Isar*, *Isara*;

Harant ji uvádí v mluvené podobě, *Isar* pramení v Tyrolsku a protéká Bavorskem.

In I, 37; řeka *Inn* v Tyrolsku;

Harant řeku Inn zapisuje jednak v mluvené podobě jako *In*, jednak a latinsky *Aenus*. Protéká Německem, Rakouskem a Švýcarskem (<https://cs.wikipedia.org/wiki/Inn>).

Etsch, Adiže I, 41; *Etsch* je německé označení, *Adiže* italské, latinsky ji jmenuje *Athesis* v kapitole III, 76.

Řeku Adiži zmiňuje autor, když píše o městě Tridentu. Přímo uvádí, že je to řeka, která teče vedle tohoto města. On však užil německý výraz *Etsch*. *Athesis* je latinský výraz pro řeku Adiži v severní Itálii.

Adiže (něm. *Etsch*) je řeka v severní Itálii, která protéká regiony Trentino-Alto Adige a Benátsko. Její délka činí 415 km, což ji řadí na druhé místo nejdelších řek v zemi, hned po Pádu. Povodí má rozlohu 12 200 km², z čehož se tři čtvrtiny nacházejí v Alpách (<https://cs.wikipedia.org/wiki/Adi%C5%BEe>).

Benátské moře I, 45;

Moře ležící na východ od města Benátek, je tam i Benátský záliv.

Brenta II, 47, III, 75; latinsky *Medoacus*.

Brenta je řeka tekoucí v severní Itálii. Je 174 km dlouhá a její povodí má rozlohu 1600 km². Pramení v jezeře Caldonazzo v Dolomitech v nadmořské výšce 450 m. U města Bassano del Grappa opouští hory a vtéká do Benátské nížiny. Ústí do Benátského zálivu Jaderského moře. V minulosti ústila do Benátské laguny, avšak zanášela lagunu bahnem, proto v roce 1896 bylo vybudováno současné umělé vyústění, aby se tomu zabránilo ([https://cs.wikipedia.org/wiki/Brenta_\(%C5%99eka\)](https://cs.wikipedia.org/wiki/Brenta_(%C5%99eka))).

Adriatické moře II, 47, II, 56, II, 68, VI 97; byl starší název dnešního Jaderského moře. O Jaderském moři píše autor často. Pramení to z faktu, že se plavil podél východního pobřeží Itálie, jež omývá moře Jaderské. Avšak Harant použil starší název *moře Adriatické*.

Jaderské moře je vedlejší část Středozemního moře, která leží mezi Apeninským a Balkánským poloostrovem. Na jihu se nachází Otrantský průliv spojující Jaderské moře s Jónským mořem

(https://cs.wikipedia.org/wiki/Jadersk%C3%A9_mo%C5%99e).

Canal Veliký II, 49; jedná se o kanál v Benátkách, zvaný také *Kanál Grande*.

Canal Veliký zmiňuje Harant také jako *Kanál Grande* a uvádí, že je to veliký kanál jdoucí skrze město Benátky.

Canal Grande je hlavní dopravní tepna Benátek. Jeho délka činí asi čtyři kilometry a říká se o něm, že je to „nejkrásnější ulice světa“. Je nejhlubší ze všech benátských kanálů, 30 až 90 m široký a je vlastně někdejší korytem řeky Brenty, která tudy protéká pod hladinou mělké laguny k moři, proto jím stále proudí voda. Přes Canal Grande vedou pouze čtyři mosty (nejstarší a nejznámější je Ponte di Rialto, dále Ponte dell'Accademia, Ponte degli Scalzi a nejnovější Ponte della Costituzione)

(https://cs.wikipedia.org/wiki/Canal_Grande).

Benátská zátoka III, 75;

Benátská laguna je vodní plocha, která je spojena s Benátským zálivem, potažmo Jaderským mořem. V její centrální části se nachází světoznámé italské město Benátky. Laguna je největším mokřadem ve Středomoří, její rozloha činí přibližně 550 km². Od Benátského zálivu je oddělena úzkou osou, která je na 3 místech přetřata otevřenými průplavy. Okolo 8 % laguny je tvořeno pevnou půdou řady přírodních i umělých ostrovů, 11 % je trvalá vodní hladina a 80 % tvoří bahnité wattové pobřeží mělčin a slanisek (https://cs.wikipedia.org/wiki/Ben%C3%A1tsk%C3%A1_laguna).

Muso III, 76; potok v Itálii; autor o něm píše v souvislosti s pobytem v Padově, kde se tento malý potok nachází.

Potok tradičně oddělující území *Padovy* a *Trevisa* (Bočková; Melounová, 2017, s. 508).

Pád III, 82; řeka, kterou Harant jmenuje latinsky *Padus*, a připomíná ji, když mluví o Ferrare, protože protéká kolem tohoto města.

Pád je největší řekou v Itálii. Pramení v Kottických Alpách a teče převážně Pádskou rovinou ze západu na východ. Pod ústím Tanara je koryto Pádu široké 300 až 350 m a je obeháno hrázemi na ochranu před povodněmi. Podobně jsou chráněna i koryta řady přítoků v Pádské rovině. Řeka Pád ústí do Jaderského moře ([https://cs.wikipedia.org/wiki/P%C3%A1d_\(%C5%99eka\)](https://cs.wikipedia.org/wiki/P%C3%A1d_(%C5%99eka))).

Benátské jezero V, 88;

Benátským jezerem bylo myšleno jezero *Lago di Garda* v Benátkách.

Lucrino jezero VI, 95;

Leží poblíž města Pozzuoli v Kampánii (it. Campania).

Černé moře VI, 99;

O Černém moři autor zaznamenává, že se mu říká *moře Černé* právě proto, že bouřemi a vichřicemi, které jsou časté v této oblasti, moře „zčerná“, odtud název *Černé moře*.

Černé moře je spojeno prostřednictvím Středozemního moře s Atlantským oceánem, na nějž navazuje v oblasti Bosporu. Kromě zmíněného spojení se Středozemním mořem jde víceméně o moře vnitrozemské, které je ze všech stran obklopené pevninou. Na severozápadě evropskou a na jihovýchodě asijskou. Kolem moře se rozkládají na západě balkánské státy Bulharsko a Rumunsko, na severu Ukrajina, na severovýchodě Rusko, na východě Gruzie, na jihu Turecko (https://cs.wikipedia.org/wiki/%C4%8Cern%C3%A9_mo%C5%99e).

Jónské moře VI, 99; *o moři Jónském*, latinsky *Ionium* píše Harant také ve II. kapitole.

Jónské moře tvoří část Středozemního moře. Nachází se mezi Itálií, Albánií a Řeckem, jižně od Jaderského moře, se kterým je spojeno přes Otrantský průliv. Na západě hraničí se Sicílií a přes Messinský průliv je spojeno s Tyrhénským mořem. Na východě se nachází množství ostrovů (Korfu, Ithaka) a přes Korintský záliv a Korintský průplav je spojeno s Egejským mořem (https://cs.wikipedia.org/wiki/J%C3%B3nsk%C3%A9_mo%C5%99e).

Mare Mediterranium VI, 99; *Mediterraneum, Středozevní moře*.

Harant latinský název překládá a uvádí ještě další názvy v několika jazycích: „*Prostřednězevní moře, jež také slove Archipelagus, to jest Arcimoře, vlasky Mar maggiore, Moře velké, Turkům Acdenici, Bílé moře, pro rozdíl moře Pontus Euxinus řečeného, kteréž Černé moře nazývají.*“ (Harant, 2017, s. 99).

8.2.2 Oronyma - hory, pohoří, vrchy, kopce aj.

Erbstollen I, 35; důl v horách.

Jde o hornickou štolu v Německu. O dolu *Erbstollen* píše autor pochvalně. Z jeho zápisků, které psal ve městě Švac, se dozvíme, že se jedná o znamenitý důl v horách. Stejně se vyjadřuje o dolu Falkenstein.

Falkenstein I, 35;

Falkenstein je podzemí důl. Jedná se o 600 m dlouhou štolu „Barbarastollen“, která vede hluboko do podzemí dolu Silberberg, až do obrovské vytěžené jeskyně, zvané „Großen Barbaraverhau“ (Velký porub sv. Barbory). Jde o působivou cestu staletou štolou, která názorně zprostředkuje dojem z historie důlní činnosti. Nachází se v oblasti národního parku Falkenstein.

Alpes I, 40, I 47; Harant užívá latinský název *Alpes*, ne české exonymum *Alpy*.

Když dorazil na své cestě do města Brixenu, obdivuje ve svých zápiscích pohoří Alpy, jejich výšku a krásu.

Alpy jsou rozsáhlé evropské pohoří, jehož francouzský a latinský název „Alpes“ pravděpodobně pochází z latinského *albus* (bílý) nebo *altus* (vysoký). Dalším možným vysvětlením je keltský výraz *alp*, který označuje vysoké pohoří. Celé pohoří v evropské části se táhne v šířce od 130 až 260 km a v délce kolem 1200 km celkem přes sedm států od francouzské Riviéry a pobřeží Středozevního moře na jihozápadě až k Vídni na východě. Pohoří zaujímá rozlohu kolem 180 000 km². Hranici mezi Západními a Východními Alpami vytyčují řeka Rýn na švýcarsko-rakouských a švýcarsko-lichtenštejnských hranicích a přibližná spojnice Lichtenštejnska s italským městem Como (<https://cs.wikipedia.org/wiki/Alpy>).

Euganei I, 47, III, 76;

Euganei je oblast kopců vulkanického původu poblíž *Padovy*.

Shrnutí

Kryštof Harant užívá ve své knize velké množství toponym. Tato skutečnost není překvapivá, neboť se jedná o cestopis, a v cestopisné literatuře zpravidla jména místní převládají a patří do jedné z nejvýznamnějších skupin tohoto druhu literatury.

Nejvíce převládají města z oblasti Itálie (*Brixen, Trident, Benátky, Covolo, Castelfranco Veneto, Basian, Mastris (Mestre), Řím, Crema (Cremona), Padova, Trevis (Treviso), Verona, Bressa (Brescia), Bergano (Bergamo), Milán (Milano), Bologna, Ferrara, Palma, Ancona, Tarent (Taranto), Puzzuolo (Pozzuoli), Brandizzo (Brindissi), Monopoli, Mola, Bari, Pisa*) s počtem 31. Následuje Německo s 5 městy (*Nové Kostely (Neu Kirchen), Straubing, Landshut, Rosenheim, Innsbruck*), pak Rakousko se 4 městy (*Salzburg, Kufstein, Schwaz, Hall*). Řecká města jsou 2 (*Nafpactos, Argos*) a francouzská jsou 2 (*Štrasburk, Nimes*). V jazykovém materiálu podrobenému excerpti jsme se setkali také s městy, která jsou každá z jiného státu (*Chorvatsko – Ston, Španělsko – Baias, Izrael – Jeruzalém, Libye – Tripolis, Turecko – Istanbul, Palestina – Gaza*).

V kapitole s kraji a provinciemi převládá Itálie četností svých oblastí a regionů (*Vlašsko, Trevisian, Slavonie, Apulie, Lombardie, Furlánsko, Dalmácie a Liburnie*). Hned zpočátku Harant projíždí Bavorskem a Tyrolskem, než přijede do Itálie. Vypravuje se o římské provincii *Britannia* ve Velké Británii.

Jako jediný zmíněný kontinent uvádíme *Afriku*. Nejčastěji zastoupenou zemí bylo *Řecko* se svými ostrovy (*Korfu, Cirigoto, Kréta, Zakynthos*). Z ostatních zemí je zmiňováno *Německo, Bavyry (Bavorsko), Kypr, Turky (Turecko), Itálie (Vlchy), Sicílie, Francie*.

Do skupiny anoikonym patří hydronyma a nejčastější zastoupení mají vodní toky v Itálii (*Adiže, Brenta, Pád, Benátské moře, Benátská zátoka, Kanál Grande*). *Jaderské moře* omývá břehy Itálie, Chorvatska, Bosny a Hercegoviny, Albánie, Řecka. Dále se v této kapitole objevila řeka *Dunaj*, která protéká deseti zeměmi (Německo, Rakousko, Slovensko, Maďarsko, Chorvatsko, Srbsko, Bulharsko, Rumunsko, Moldavsko a Ukrajina), pak také řeky *Regen, Isar/Isara, Inn, Etsch* (v Itálii *Adiže*). Nesmíme opomenout ani *Černé moře* (Bulharsko, Rumunsko, Ukrajina, Rusko, Gruzie, Turecko).

Poslední částí bylo rozdělení anoikonym také na oronyma, kde mezi nejvýznamnější pohoří patří *Alpy* ležící v Rakousku, Itálii a Francii.

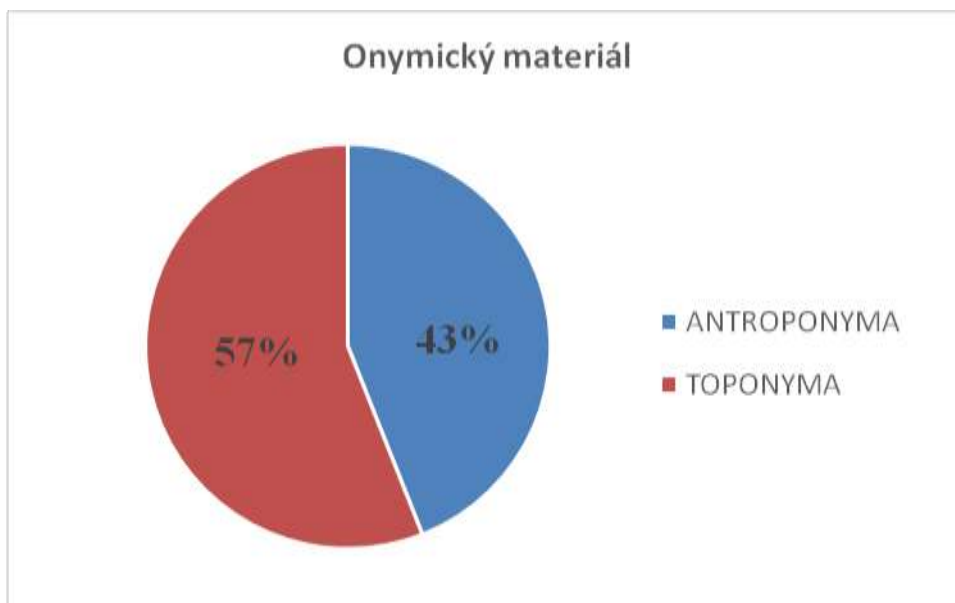
V cestopise byla jako názvy užitá některá česká **exonyma**. Uvádímě jejich výběr abecedně: *Adiže* (řeka), it. Adige, Harant ve své knize pro ni užívá německý název *Etsch*, *Apulie* (území), it. Puglia, *Bavory*, *Bavorská země* (území), něm. Bayern. Mezi další patří *Benátky* (sídlo) it. Venezia, *Benátský záliv*, *Benátské panství*. Dále *Bolonia* [Boloňa] (sídlo), it. Bologna, *Bressa* (sídlo), it. Brescia, *Dunaj* (řeka), něm. Donau, *Kauba/Kouba* (sídlo), něm. Cham, *Mediolan* (sídlo), it. Milano, *Neapol* (sídlo), it. Napoli, *Neapolský záliv*; *Norberk* místo Norimberk (sídlo), něm. Nürnberg, *Řím* (sídlo), it. Roma, *Salcpurk* (sídlo), něm. Salzburg (Harant neužil název Solnohrad), *Štraspurk* (sídlo), fr. Strasbourg, *Trident* (sídlo), it. Trento, *Turky* (území), *Tyrolská země* (území), něm. Tirol, starobylým exonymem jsou *Vlachy* pro Itálii.

Našli jsme také některá **endonyma** a pro příklad uvádíme: *Frioli*, též *Friuli*, česky Furlánsko (region na severovýchodě Itálie), některá i mírně obměněná jako *Bergano*, it. Bergamo, *Puzzuolo*, it. Pozzuoli, *Costel franco*, it. Castelfranco, *Mastris/Mastre*, it. Mestre aj. Německé názvy *Etsch*, *Regen*, některá města zapsal podle výslovnosti, např. *Rozenhajm*, něm. Rosenheim, *Švac*, něm. Schwaz, jiná značně zkomolil, např. *Kopfstejn*, tyrolský Kufstein apod. Někdy německý název přeložil, např. *Nové Kostely*, něm. Neu Kirchen.

9. Statistika onymického materiálu

V šesti kapitolách cestopisu, které jsme podrobili excerptci, byl celkový počet toponym a antroponym 195. V tomto materiálu se vyskytuje 112 toponym a 83 antroponym. V procentuálním vyjádření převažují s 57 % toponyma nad antroponymy s 43 %. Tento výsledek je do značné míry překvapivý, neboť většinou u cestopisných knih předpokládáme, že výsledek bude výraznější ve prospěch toponym. Usuzujeme tak proto, že cestopisy jsou literární díla, jejichž podstatnou složkou jsou právě země, města, pohoří, řeky, jezera, moře a mnoho dalších abionym. Ovšem mírná převaha toponym se zde nalézá.

Je třeba zmínit, že se velké množství vlastních jmen opakovalo. U toponym se nejvíce opakovalo město *Benátky*, protože je Kryštof Harant nejen navštívil, ale také tam pobýval a často o nich při dalším putování v knize vyprávěl. Není tedy překvapivé, že u antroponym se nejčastěji opakovalo jméno obyvatelské, *Benátčané*. Tato skutečnost vyplynula i z toho, že kniha, se kterou jsme pracovali a ze které jsme excerpovali 6 kapitol, se jmenuje *Putování aneb cesta z království Českého do města Benátek, odtud po moři do země Svaté, země Jüdské a dále do Egypta a velikého města Kairu*. Již v názvu knihy se vyskytují Benátky a bylo to důležité místo, odkud se s přítelem Černínem vypravili lodí Jaderským mořem kolem řeckých ostrovů do Středozemního moře a dále do Svaté země.

Ve statistice bylo naším záměrem více analyzovat jednotlivé kapitoly, které jsme si pro klasifikaci vytyčili, a také jsme analýzu excerpovaného materiálu vyjádřili nejen počtem, ale také procentuálně.

Začali jsme **antroponymy**, u nichž první velkou skupinou byla jména **světských osob**. Do této skupiny byla zařazena jména řecká, jména s hebrejským původem včetně jmen starozákonních. Těchto jmen jsme excerpací získali 11. V procentuálním vyjádření jde o 13 % z celkového počtu antroponym. Další skupinou byla jména původu latinského. Zjistili jsme, že je to nejpočetnější skupina jmen osobních s počtem 28, tedy 34 %. Výsledkem naší analýzy bylo zjištění, že jména latinská jsou více než dvakrát početnější než jména řecká a hebrejská, která se zařadila na druhé místo. Antroponyma řeckého původu byla jen čtyři. Procentuálně vyjádřeno se jedná o 5 %. Hned za nimi následuje skupina jmen původu germánského s výsledkem mírně početnějším, bylo jich nalezeno 8, což vyjádříme 10%. Mezi starogermánská jména patřila dvě jména a jednalo se o 2 %. Takovýchto méně početných skupin zde bylo více. Obecně lze říci, že antroponyma byla rozdělena do více skupin, v nichž bylo méně jmen, vynecháme-li skupinu latinských proprií, která je počtem mírně převyšuje. Následovalo vymezení jmen jiného původu s počtem jednoho propria a 1 %. Ženská jména se našla jen tři, což tvoří 4 %. Jmen světců a světic bylo o několik více, přesně 9 (11%).

U **jmen dvoujmenných** do skupiny jmen na území Čech patřila tři jména (4 %). Jmen z cizích oblastí bylo málo, pouze dvě (2 %). Mezi **neúplná propria** patří jen příjmi se dvěma zástupci (2 %). Samostatný přídomek se zde vyskytl pouze jeden. Příjmi s lokalizací byla tři (4 %). Do jmen **obyvatelských a etnonym (skupinová vlastní jména)** patří šest vyexcerpovaných antroponym, procentuálně 7 %.

Kapitolu **toponym** tvoří velká skupina jmen – **jména osídlená (oikonyma)**, do které patří názvy měst a obcí. Napočítali jsme 52 proprií, což tvoří 46 % z celkového počtu toponym. Dále hovoříme o urbanonymech, kam patří 9 vlastních jmen a vyjádříme je 8 %. Třetí skupinu tvoří kraje a provincie s počtem 18 proprií a procentuálním vyjádřením 16 %. V neposlední řadě zde máme země a světadíly, kde je 12 vlastních jmen, tedy 11 %. Pomístní jména jsou zastoupena hydronymy s počtem 17 (15 %) a oronymy v počtu 4 (4%). Jak již bylo shora řečeno, nejpočetnější skupinou jsou města a obce, kterých je téměř polovina z celkového počtu toponym.

Závěr

Tématem této diplomové práce byla jazyková analýza onymického materiálu, který jsme získali z knihy Kryštofa Haranta z Polžic a Bezdručic, *Putování aneb cesta z království Českého do města Benátek, odtud po moři do země Svaté, země Jüdské a dále do Egypta a velikého města Kairu*. Naším cílem bylo roztřídění, popsání, charakteristika a bližší určení antroponym (jmen osob) a toponym (jmen místních a pomístních). Onomastický materiál jsme čerpali z šesti kapitol této knihy.

Diplomová práce byla rozdělena na dvě části. Část teoretickou a část výzkumnou. V teoretické části byla naše pozornost věnována nejprve úvodu do onomastiky jakožto lingvistické disciplíny a podrobnému rozdělení proprií. Blíže jsme se věnovali také cestopisnému žánru a byl v ní představen nejen Kryštof Harant z Polžic a Bezdručic, ale také Heřman Černín, přítel Kryštofa Haranta, který mu byl společníkem na jeho cestách.

Výzkumná část diplomové práce obsahuje metodologii, kde byl nastíněn postup při třídění vlastních jmen. Ve výzkumné části byla shromážděná propria získaná excerpcí šesti kapitol postupně roztříděna a podrobena jazykové analýze. Při třídění antroponym nám byl oporou *Průvodce našimi jmény* Františka Kopečného, při určování toponym internetové zdroje, mapy současné Itálie i historická mapa, *Nový encyklopedický slovník češtiny* a Index českých exonym.

Při jazykové excerpci byla propria zapsána vždy s označením kapitoly a s čísly stran, na kterých se vyskytovala v textu. Ukázalo se, že to bylo dobré řešení, které přispělo k přehlednosti excerptovaného materiálu. Každé nalezené antroponymum jsme analyzovali a z dostupných internetových zdrojů a slovníků jsme zjišťovali co nejvíce informací o daných vlastních jménech, o jejich původu, z kterého jazyka vznikla apod.

Antroponyma jsme roztřídili do jednotlivých skupin. Vytvořili jsme skupinu zvanou osoby světské, kam jsme zařadili jména řeckého a hebrejského původu, latinská jména, jména řeckého původu, původu germánského a rovněž propria starogermánská. Další skupina obsahuje jména jiného původu, ženská antroponyma a jména světců a světic tvořila další skupiny. Následovala skupina dvoujmenných a vícejmenných antroponym, kterou jsme následně ještě rozdělili na antroponyma z Čech a z jiných oblastí. Zařadili jsme i skupinu neúplných pojmenování, kde bylo užito buď jen příjmi, nebo jen přídomek (šlechtický predikát) s lokalizací, nebo bylo užito příjmi s lokalizací.

Poslední skupinu u antroponym tvořila skupinová vlastní jména, kam patří jména obyvatelských a národních.

Toponyma jsme po provedení jazykové analýzy opět roztrídili, a to na jména osídlená (oikonyma), do kterých patří města a obce, urbanonyma (vlastní jména označující objekty ležící na katastru města; jména ulic, náměstí a veřejných prostranství a také nějaké tvrze, zámky), zařadili jsme i kraje a provincie a jiné oblasti v daných zemích a v neposlední řadě země a světadíly. Vytvořili jsme také skupinu pomístních jmen (anoikonym), kam jsme zařadili hydronyma (jména vodních toků) a oronyma (jména pohoří, hor).

Z provedené jazykové excerpcce jsme dospěli k závěrům, z nichž jsme vytvořili statistické údaje, které nám rovněž zřehlednily výskyt a počet nalezených vlastních jmen. Naším záměrem bylo podrobně analyzovat jednotlivé kapitoly, které jsme si pro klasifikaci vytyčili. Výsledkem bylo zjištění, že rozdíl mezi počtem antroponym a počtem toponym není výrazný. V šesti kapitolách cestopisu, které jsme podrobili excerpci, byl celkový počet 112 toponym a 83 antroponym. Procentuálně vyjádřeno převážila s 57 % toponyma nad antroponymy s 43 %. Tento výsledek jsme neočekávali vzhledem k tomu, že materiálem k naší excerpci byl cestopisný žánr, kde jsme předpokládali výraznější převahu toponym nad antroponymy. K tomuto úsudku nás vedl fakt, že cestopisy řadíme mezi literární díla, jejichž podstatnou složkou jsou právě země, města, pohoří (oronyma), řeky, jezera, moře (hydronyma) a mnoho dalších abionym. Také jsme zjistili, že se velké množství vlastních jmen opakovalo. U toponym to bylo jméno města *Benátky*, u antroponym se nejčastěji opakovalo jméno obyvatelské, *Benátčané*.

Naše statistika se zaměřila na jednotlivé skupiny. První velkou skupinou byla jména světských osob. Do této skupiny byla zařazena jména řecká a hebrejská včetně jmen starozákonních (*Angel, Magir*). Těchto jmen bylo celkem 11 a tvořila druhou nejpočetnější skupinu. Jména původu latinského byla nejpočetnější skupinou jmen osobních (*Barnus, Cicero*), a to s počtem 28, tedy více než dvakrát početnější než jména řecká a hebrejská. Antroponyma řeckého původu byla zastoupena jen 4krát (*Alexander III., Arion*). Skupina jmen původu germánského byla mírně početnější s 8 jmény (*Ferdinand I., Fridrich I*). Našli jsme také 2 starogermánská jména (*Alarius, Radagarus*). Jméno jiného původu bylo nalezeno pouze v jednom případě (*Atilla*). Tři ženská jména (*Filipina, Magdaléna*) byla důkazem, že mužský svět převládal. Dále

Harant užil 9 jmen světeckých. Podobně jsme podrobili statistice i ostatní skupiny obsažené v této práci.

Analýzou toponym jsme došli k závěru, že 52 proprií tvořila pouze města (sídla), z čehož vyplynulo, že se jedná o téměř polovinu excerpovaného toponomastického materiálu, konkrétně o 46 %. Druhou nejpočetnější skupinou byly kraje a provincie s počtem 18 proprií, tj. 16 %. Třetí nejpočetnější skupinou byla hydronyma s počtem 17 proprií, tj. 15 %.

Cílem diplomové práce byla jazyková analýza onymického materiálu ze šesti kapitol cestopisné knihy Kryštofa Haranta z Polžic a Bezdrůžic, *Putování aneb cesta z království Českého do města Benátek, odtud po moři do země Svaté, země Jůdské a dále do Egypta a velikého města Kairu*, jeho popsání a bližší charakteristika. Věříme, že se cíl práce podařilo splnit, a práce tak splnila svůj účel. Nabídla nám další z pohledů na uvedenou problematiku.

Prameny:

BOČKOVÁ, Hana; MELOUNOVÁ, Markéta (eds.) (2017). Kryštof Harant z Polžic a Bezdržic, *Putování aneb Cesta z království českého do města Benátek, odtud po moři do země Svaté, země júdské a dále do Egypta a velikého města Kairu*. Vydání první. Praha; Brno: Host. Česká knižnice, sv. 91-I, 91-II. Cestopis edičně připravila, komentář, vysvětlivky a slovníček napsala Hana Bočková ve spolupráci s Markétou Melounovou.

Seznam literatury

Tištěné zdroje

DAVID, Jaroslav; MÁCHA, Přemysl (2014). *Názvy míst, paměť, identita, kulturní dědictví*. Brno: Host.

BINKOVÁ, Simona a POLIŠENSKÝ, Josef (1989). *Česká touha cestovatelská – Cestopisy, deníky a listy ze 17. století*. Praha: Odeon.

Index českých exonym. Standardizované podoby. Varianty (2011). Praha: Český úřad zeměměřický a katastrální.

Jména států a jejich územních částí (2009). Praha: Český úřad zeměměřický a katastrální.

KÁBRT, Jan a kolektiv autorů (2000). *Latinsko-český slovník*. Praha: Leda.

KNAPPOVÁ, Miloslava (2006). *Jak se bude Vaše dítě jmenovat?* Praha: Academia.

KNAPPOVÁ, Miloslava (2008). *Naše a cizí příjmení v současné češtině*. Liberec: AZ KORT.

KLÍMOVÁ, Květoslava; KNESELOVÁ, Helena, edd. (1999). *Propria v systému mluvnickém. Sborník příspěvků z mezinárodní konference „Onomastika a škola“ konané v Brně ve dnech 10. – 11. 2. 1998*. Brno: Host.

- SVOBODA, Ludvík a kolektiv autorů (1973). *Encyklopedie antiky*. Praha: Academia.
- KOPEČNÝ, František (1999). *Průvodce našimi jmény*. Praha: Academia.
- KOŽÍK, František (2002). *Cesta Kryštofa Haranta z Polžic a z Bezdružic a na Pecce*. Praha: Albatros.
- LUTTERER, Ivan; ŠRÁMEK, Rudolf (2004). *Zeměpisná jména v Čechách na Moravě a ve Slezsku*. Havlíčův Brod: Tobiáš.
- MATÚŠOVÁ, Jana (2015). *Německá vlastní jména v češtině*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.
- MOLDANOVÁ, Dobrava (2015). *Naše příjmení*. Praha: Agentura Pankrác.
- PLESKALOVÁ, Jana (2011). *Vývoj vlastních jmen osobních v českých zemích v letech 1000–2010*. Brno: Host.
- POLÍVKOVÁ, Alena (2007). *Naše místní jména a jak jich využívat*. Praha: Euromedia Group.
- SVOBODOVÁ, Ivana a kolektiv (2015). *Psaní velkých písmen v češtině*. Praha: Academia.
- ŠMILAUER, Vladimír (2015). *Osídlení Čech ve světle místních jmen*. Praha: Academia.
- ŠRÁMEK, Rudolf (1999). *Úvod do obecné onomastiky*. Brno: Vydavatelství MU.
- ŠRÁMEK, Rudolf (2016). *Labyrintem vlastních jmen a nářečí*. Brno: Host.
- ŠTĚPÁN, Pavel (2016). *Pomístní jména v Čechách z pohledu slootovorného*. Praha: Academia.

ZAMAROVSKÝ, Vojtěch (1982). *Bohové a hrdinové antických bájí*. Praha: Mladá fronta.

Diplomová práce PF JU v Českých Budějovicích

MARKOVÁ, Aneta (2019). *Vlastní jména v cestopise Miloty Zdirada Poláka*.
Nepublikovaná diplomová práce, PF JU.

Elektronické zdroje:

Internetová jazyková příručka

<https://prirucka.ujc.cas.cz/>

Nový encyklopedický slovník češtiny

<https://www.czechency.org/slovník/cat/onomastika>

Profous, Antonín – *Místní jména v Čechách*

<https://mjc.ujc.cas.cz/>

Wikipedie

https://cs.wikipedia.org/wiki/Hlavn%C3%AD_strana

Seznam použitých zkratek

aj. – a jiné

apod. – a podobně

atd. – a tak dále

cca – přibližně

čes. – česky

fr. – francouzsky

ha – hektar

km – kilometr

lat. – latinsky

m – metr

n. l. – našeho letopočtu

např. – například

něm. – německy

pol. – polsky

př. K. – před Kristem

př. n. l. – před naším letopočtem

rus. – rusky

řec. – řecky

s příp. – s příponou

srov. – srovnání

str. – strana

sv. – svatý, svatá

tj. – to je

tzn. – to znamená

tzv. – takzvaný

IJP – Internetová jazyková příručka

LČS – Latinsko-český slovník

PNJ – Průvodce našimi jmény